

זכרון

עליל

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: A035703446@gmail.com

עלה 64

בס"ד, כ"ד אב תשפ"ג

בגליון:

- ב הרב מביקוני**
לתולדות רבי משה הכהן גראס מביקוני-ירושלים ויו"ח – מהרב **יום טוב רוטנר**
- ח מכתבים ותעודות ממשפחת רבי אשר זינגר מפאקש**
תעודות "חבר" ו"שחיטה" שניתנו לבניו רבי יצחק צבי ורבי יהודה – מהרב
עמרם בנימין וידר
- טז רבי ישראל אברהם עדליס אב"ד האלאס**
בית אביו, תולדותיו, קשריו עם גדולי וצדיקי דורו, יוצ"ח – מהרב **זלמן ליב**
ווייס
- מז בא קרוב מרחוק (ב)**
עוד לחקר תולדות בית אבותיו של רבי מנחם מענדל בנעט דומ"ץ פאקש,
ידיעות על רבי יוחנן בנעט מאובן ישן ומשפחתו – מהרב **שלום הס**
- נה לפני תשעים שנה (36)**
לקט ידיעות מהעיתונות בשנת תרפ"ח – מהרב **שלמה יהודה הכהן שפיצר**
- ס עוללות**
ענף נוסף במשפחת הרב מקערעסטיר – הרב **י. וויינשטאק (ס)** / עוד על
משפחות שטיינער וגשטטנר – הרב **ש. ב. י. סיימון (סה)** / מכתב מרבי שמואל
גינז – שלזינגר אב"ד אבראהאם (סו)

הרב מביקוני

לתולדות רבי משה הכהן גראס אב"ד ביקוני [בוקין] ויו"ח

הרה"ג ר' משה הכהן גראס זצ"ל אב"ד ביקוני, נולד לאביו הרה"ח ר' זאב ז"ל (בן ר' חנוך זצ"ל, ויחוסו מגיע עד רבינו השי"ך זי"ע) ולאמו מרת ביילא ע"ה, בק"ק טיסא לאדאני במדינת הונגריה.

בהגיעו לפרקו נשא את האשה החשובה מרת **סעריל** ע"ה בת הרה"ח ר' שלמה **זאב הכהן** ז"ל מעיר ש. פאטאק הסמוכה לקערסטיר. [אשתו של הרה"ח ר' שלמה זאב הכהן ז"ל מזו"ר היתה מרת **צארטיל** ע"ה בת הרה"ח ר' **אברהם דייטש** מפאטיק, ונולד להם הר"ר **חיים כהן** ז"ל (אשתו מרת בריינדיל ע"ה), ומרת **סעריל** ע"ה הנ"ל, ועוד ילדים. ואחרי שנפטרה נשא ר' שלמה זאב את אחותה מרת **בריינדיל** ע"ה בת ר' אברהם הנ"ל, ונולדה להם מרת **פריידא** ע"ה אשת הר"ר **יצחק פרידלנדר** ז"ל מקעמעטשע].

הרה"ח ר' שלמה זאב הכהן ז"ל היה בן הרה"צ ר' ישעיה הכהן מקערסטיר זצ"ל הנקרא "הכהן הגדול מקערסטיר". [בספר "מי באר ישעיהו" כתוב: "סיפר הרה"ק רבי ישעיליה מקרעסטיר זי"ע, שבימי הרה"ק הישמח משה זי"ע לא היה כהן יכול לדור בקערסטיר, כי כל כהן שהיה בא לשם להתיישב לא היה מוציא שנתו רח"ל, ונסעו בני העיר אל הרה"ק ישמח משה לשאול עצתו, ושלח להם את ר' ישעיה "הכהן הגדול" שיקבע מקום מושבו בקערסטיר, ומאז והלאה כהנים דרים בקערסטיר, ואין שום פגע להם". נפטר תקפ"א ומנ"כ בק"ק קערסטיר. (וכן הרה"ק ר' ישעיליה מקרעסטיר זי"ע היה חתן ר' יצחק יונה ויינשטוק זצ"ל, והוא היה חתן ר' ישעיה "הכהן הגדול" מקרעסטיר, היינו שזוגתו של הרה"ק ר' ישעיליה מקרעסטיר זי"ע מרת שרה ע"ה היתה בת מרת חיה מאטיל ע"ה, והיא היתה בתו של ר' ישעיה הכהן הגדול.]]

הרב מביקוני היה דר מתחילה בעיר **טעגלאש**, ועסק שם בהצנע בתורה ועבודה מתוך קדושה וטהרה, ונסע בתכיפות להסתופף בצל רבו הרה"ק ר' צבי הירש מליסקא זי"ע, ושתי מבאר תורתו, וכאשר נדפס ספרו הק' "אך פרי תבואה" הגיד, שכל מה שנדפס שם זכה לשמוע מפה קדשו בעצמו.

עבד את ה' בהצנע לכת יומם ולילה והתפרנס מבית מזיגה. הרה"ק ר' נפתלי הרצקא מראצפערט זי"ע אמר עליו שהוא ראוי לסמיכת חכמים ולקררותו "מורה מורינו" למרות שהוא מחזיק בית מזיגה, ואכן לאחר זמן קצר נשרף בית המזיגה שלו, והוכרח לקבל הרבנות דקהילת "ביקוני" הסמוכה לקאליב.

הקהילה שם התארגנה רק בערך בשנת תרכ"ד, ובקהילה היה רב ושוחט. בשנת תרכ"ט נוסדה החברה קדישא וגם היה חיידר, מקוה וחברת גמילות חסדים).

בית הקברות בביקוני

בשנת תרס"ד עלה הרב מביקוני עם בנו הרה"ח ר' בנימין הכהן גראס ז"ל לארץ הקודש, ביחד עם המאטערסדורפר רב, הגר"י טוסיג זצ"ל, וקבע מקום מושבו בירושלים עיה"ק בשכונת בתי אונגרין. בשנת תרס"ה שלח מכתב לבנו הרה"ח ר' ישעיה הכהן גראס

ז"ל, וכתב לו: "שיבוא עם משפחתו לגור בארץ הקודש, כי העיר ירושלים מלא תורה ויראת שמים".

בירושלים התפלל אצל הרה"ק ר' דוד צבי שלמה בידרמן מלעלוב זי"ע, שכיבד אותו מאוד, ובכל פעם הכין הרה"ק לפניו כלי עם מים לנטילת ידיו, וכאשר שאלו ממנו למה הוא מטריח עצמו כל כך בשבילו, ענה להם בזה"ל "אני מאמין שבזמן שיבנה בית המקדש יהיה רבי משה הרב מביקוני אחד מן הכהנים הגדולים, לכן אני מטריח את עצמי לפניו".

מסופר על הרב מביקוני שהיה גר מול המקוה, וכאשר חלה ממחלת דלקת הריאה [לונגען ענטצינדונג], ולא היה בכוחו לרדת ממתנו, זרק את עצמו על הרצפה, והתגלגל על הארץ עד שהגיע למקוה וטבל, ומצאו הר"ר חיים צבי אייזנבך ז"ל ושאלו היתכן ללכת אל המקוה בזמן שהוא חולה בדלקת הריאה, וענה לו "תדעו מקוה היא רפואה", וכן היה, שאחר טבילתו התחיל להבריא עד שחזר לאיתנו.

כשבוע לפני פטירתו נחלה, ובמשך כל זמן מחלתו ישב בנו הרה"ח ר' בנימין ז"ל ליד מיטתו, ובליל שבת קודש התנמנם ר' בנימין, ואביו קם ממיטתו והלך בעצמו אל המקוה, וכאשר התעורר בנו ולא ראה את אביו במיטה חשב שיצא לצרכיו, חיפשו ולא מצאו בבית, ויצא מן הבית לחפשו, ואמר לו השכן שראה את אביו הולך למקוה, וסיפר לו השכן, ששאלו היתכן ללכת למקוה במצב כזה, וענה לו הרב מביקוני, מה אם לפני מלך בשר ודם צריך שיכין האדם את עצמו, על אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה צריך שיכין האדם את עצמו.

וכן היה, שנסתלק לעולמו ביום ג' כ' אדר
תרע"ד, כבן שמונים שנה, ונקבר בהר
 הזיתים, בחלקת לעלוב. לאחר זמן ביום
ל"ג בעומר תרע"ח נפטרה זוגתו מרת
סעריל ע"ה ונקברה על ידו.

לעוד סיפורים עליו, ראה בסוף הספר "**פרי
 הגן**" על פרמ"ג הלכות שבת ח"א (תש"נ).
 וראה עוד בספר "**למען ידעו**" (תשפ"ג).

וזה נוסח המצבה: פ"נ / הג' הרב / חסיד
 שבכהונה / מו"ה **משה** בן **זאב** זצ"ל / **הכהן**
 / אב"ד דק"ק ביקיני / באונגארן / נפטר כ'
 אדר שנת תרע"ד / ת' ני צ' ב' ה'.

נוסח מצבת הרבנית: פ"נ / הרבנית / מ'
סעריל / בת מ' שלמה זאב הכהן / אשת מ' משה כהן / **רב דביקין** / נ' ל"ג
 בעומר תרע"ח / תנצב"ה

ואלה תולדות

השאר אחריו דור ישרים מבורך, בניס
 צדיקים ויראי השם. מסופר על הרה"ק העצי
 חיים זצ"ל מסיגעט, שאמר על בני הרב
 מביקוני זצ"ל, "ווען ביקונער רביס קינדער
 קומען אריין צו מיר, שעהם איך מיך אז איך
 זיך אויבען אהין", [כאשר בני הרב מביקוני
 נכנסים אלי, הריני מתבייש לשבת בראש
 השולחן].

א. בנו הראשון, הרה"ח ר' **בנימין** ז"ל, היה
 שו"ב ירא שמים ואיש צדיק ובעל מידות
 תרומיות, עלה עם אביו לארץ הקודש, נפטר
 כ' ניסן שנת תרע"ו ונקבר בהר הזיתים סמוך
 לאביו זצ"ל.

נוסח המצבה: פ"נ / הרב **בנימין הכהן** /
 מושלם במדות טובות / בן להרב ר' **משה** ז"ל / נפטר כ' ניסן שנת תרע"ו /
 תנצבה.

זוגתו מרת אסתר ע"ה בת הרה"ח ר' **אליעזר יודיל סג"ל** קליין מצעצע, נפטרה
 ב' טבת תרע"ט, ונקברה על יד בעלה.

נוסח המצבה: פ"נ /
ה"א הח"מ אסתר /
ב"ר אלעזר יודיל סגל /
א"ר בנימין גרס / ני ב' /
טבת תרע"ט / תנצב"ה
ב. בנו השני, הרה"ח ר' /
ישעיה ז"ל, היה תלמיד /
הרה"ק בעל הייטב לב /
זי"ע והרה"ק בעל /
הקדושת יום טוב זי"ע.
היה מרביץ תורה /
בקליינוארדיין, והעמיד

שם תלמידים הרבה. מסופר שהגה"ק בעל ערוגת הבשם זי"ע בעת שכיהן ברבנות בקליינוארדיין פדה את עצמו אצלו בפדיון בכורים כי החזיק אותו לכהן מיוחס. נפטר ביום כ"ד תמוז תרס"ח בן מ"ג שנים, ונקבר בקליינוארדיין. [לסיפור ארוך ממנו ראה ב"למען ידעו" עמוד ק].

נוסח המצבה: פ"נ / הרבני החסיד המופלג בצדקתו / וביראתו הקודמת לחכמתו / וצדקת פורונו בסתר / כל ימיו עסק ללמוד לבני יהודה / קשת במלחמתה של תורה / ותרי"ג מצותיה וביראת ה' טהורה / המיוחס שבכהונה / מו"ה ישעי' ע"ה / בן ר' משה הכהן נ"י / גראס / תלמיד מרן ייטב לב / ובנו מרן בעל / קדושת יו"ט ז"ל / נפטר בן מ"ג שנים / כ"ד / תמוז תרס"ח לפ"ק / ת.נ.צ.ב.ה.

זוגתו מרת לאה ע"ה בת הרה"ח ר' זאב / ראזענוואסער ז"ל נהרגה על קידוש השם / ביום י' סיון תשי"ד הי"ד.

ג. בנו השלישי, הרה"ח ר' אברהם ז"ל סופר / סת"ם מקליינוארדיין. היה תלמיד חכם / מופלג, ושפל ברך, מאריך בתפילתו עד חצות / היום, ערך תיקון חצות בכל לילה בדמעות / שלישי. כאשר הגיע לגיל שבעים יצא לדרכו / לארץ הקודש, ולוו אותו כל בני העיר עד / שלא נשאר אחד בתוך העיר. וכאשר נפרד / מהאדמו"ר מביקסאד הרה"ק ר' אלעזר

פיש זיי"ע, נשקו בראשו מרוב אהבתו אליו. האריך ימים ונפטר ביום כ"ד אדר שנת תשי"ה ומנו"כ בהר הזיתים.

נוסח המצבה: פ"נ / הרב החסיד ירא ה' / ר' אברהם בן הרה"ג / ר' משה הכהן זצ"ל / מבוקין / נ"כ אדר תשי"ה / תניציב"ה.

זוגתו מרת ליבא ע"ה בת הרה"ח ר' קלונימיס זאב ז"ל נפטרה ט' שבט תשי"ב ונקברה על יד בעלה.

נוסח המצבה: "פ"נ / הא' הח' מרת / ליבא / ב"ר קלונימיס זאב / אה"ר אברהם גראס הכהן / בן הרב מבוקין / נ"ט שבט תשי"ב / תנציב"ה.

ד. בתו הראשונה, האשה החשובה מרת פריידה ע"ה אשת הרה"ח ר' ראובן (ב"ר יצחק) וויזער מקליינארדיין ז"ל. נהרגו על קידוש השם ביום י"ב סיון תשי"ד, עם רוב מיוצאי חלציהם הי"ד.

ה. בתו השניה, האשה החשובה מרת רבקה ע"ה, אשת הרה"ח ר' אברהם יעקב יצחק כ"ץ ז"ל, בן הרה"צ ר' יוסף צבי כ"ץ זצ"ל (חתן "האדמו"ר מבריד"י

הרה"ק רבי **אהרן צבי טערקעלטייב** מבריד זי"ע). בעת שהיה אביו ר' יוסף צבי כ"ץ אצל הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זי"ע אמר לו שיוולד לו בן שיאיר בתורתו את כל הסביבה, ואז נולד לו בנו הצעיר ר' אברהם יעקב יצחק בשנת תרמ"א. ובעת חתונתם, שלח להם ש"ב הרה"ק ר' ישעיליה מקערעסטיר זי"ע פמוטות לדרשה גישאנק.

ר' אברהם יעקב ואשתו מרת רבקה היו בעלי חסד באופן מופלא. הם גרו בעיר בריד, והעיר בריד היתה ישוב ראשי עבור כל ששת הכפרים שבסביבה, והיה בבריד פאסי"ט [דואר] ובנק, על כן באו לשם תמיד הרבה יהודים, והם קירבו תמיד את האורחים בביתם, וב"ערב פסח" היה להם סירים גדולים מלאים עם תפוחי אדמה ובארש"ט ולאטקע"ס בכדי להשביע את היהודים שהיו טרודים עם אפיית המצות וכל הענינים לכבוד החג, והמשרתות עבדו אז בבית בלי הפסק עד קרוב לשתי שעות אחר חצות.

ר' אברהם יעקב היה תלמיד חכם מופלג וכתב הרבה חידושי תורה. היה תלמיד

הרה"ק ר' יואל מסאטמאר זי"ע והרה"ק בעל המנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע. בשנות הזעם נהרג ר' אברהם יעקב יצחק ב"ר יוסף צבי הי"ד על קידוש השם בן שישים ושלש שנים, ביום כ"ז אייר תשי"ד. וכן שלושים ושבע' מיוצאי חלציו נהרגו בשנים אלו על קידוש השם הי"ד.

אשתו מרת רבקה נפטרה ביום ט"ז תמוז תרצ"ט, בת חמשים ותשע שנים, ונקברה בבריד.

וזה נוסח מצבתה: פ"נ / אשה החשובה והצנועה / אשת חיל עטרת בעלה / מרת **רבקה** בת / הרב ר'

משה הכהן זצ"ל / נפטרה בש"ט ט"ז תמוז / תרצ"ט לפ"ק תנצבה.

מכתבים ותעודות ממשפחת רבי אשר זינגער מפאקש

תעודות 'חבר' ו'שחיטה' שניתנו לבניו רבי יהודה ורבי יצחק צבי (חתן רבי דניאל פרוסטיץ ראב"ד פרשבורג)

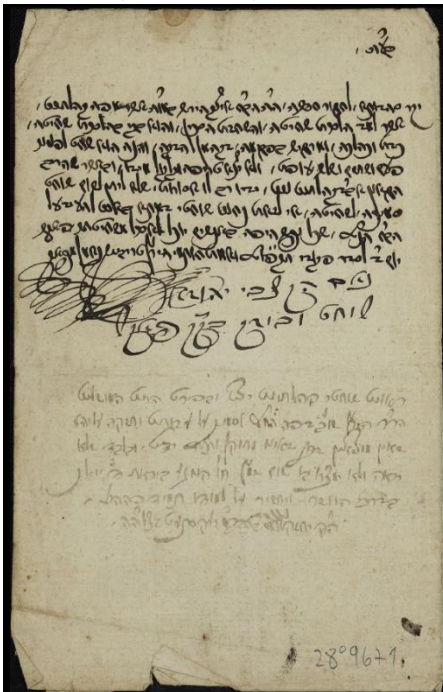
בעלה 62 (עמ' ל – לא) כתב הרב שמואל צבי שפיטצער אודות רבי אשר זינגער מפאקש (חתן זקיני רבי יששכר בער שפיטצער מבאניהאד) ומשפחתו. ושם בעמ' כ"ח כתב אודות ארכיון גדול ממשפחה זו ששרד ונמצא בבית הספרים הלאומי בירושלים.

בס"ד העתקנו להלן מתוך ארכיון זה כמה תעודות על שחיטה וכתבי 'חבר' שניתנו לר' יצחק צבי ור' יהודה בני ר' אשר (ראה עליהם שם עמ' ל"א).

מאת השו"ב דפאקש ורבי יחזקאל בנעט אב"ד פאקש

בע"ה

יקר סהדותא, לחגור חדשה, ה"ה הבח' איצק הירש במו"ה אשר מפה קהלתנו, אשר למד הלכות שחיטה, והשחזת הסכין, והוא בקי בהלכות

שחיטה, כדת וכהלכה, ומרגיש בפגימה, דקה מן הדקה, והנה הוא שחט לפנינו פעם ושתים וששל עופת,

ולא יצא טריפה וקלקול מידו, ובאשר שהרב הגאון אב"ד קהלתנו

נ"י, ידיו רב לו אסורות, שלא ליתן לשום שוחט סמיכה, לשחיטה, אי

לזאת נחנו שוחטי דמתא באים להעיד על הבח' הנ"ל, שכל נפש היפה

באנשים יוכל לאכול משחיטתו, פאקש יום ד' לסדר פקודי תקפ"ל

ואמת חותמי הירץ טריביטש נאמן מפאקש

נאם הק' צבי יהודא שוחט ובודק בק"ק פאקש

ראוים שוחטי קהלתנו יצ"ו ובפרט התו' המושלם הר"ר הירץ שו"ב דפה

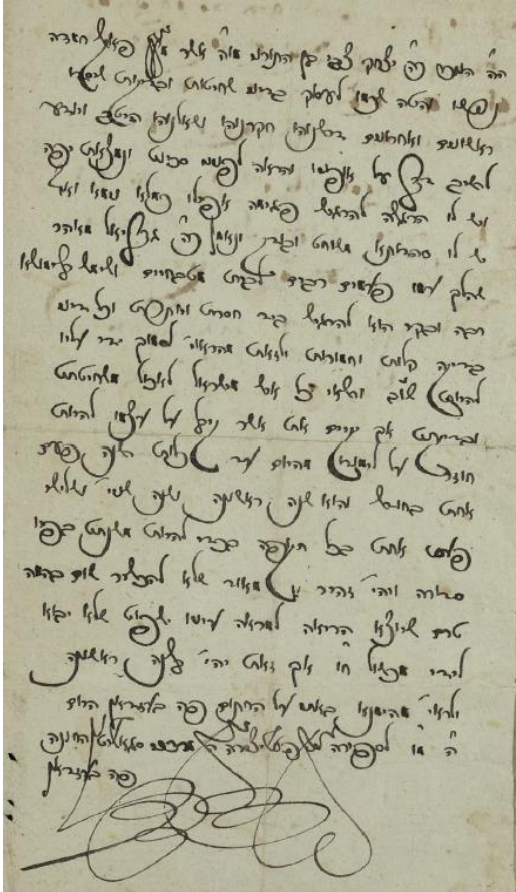
הנ"ל לסמוך על עדותם וחזקה עליהם שאין מוציאין דבר שאינו מתוקן מתחת

ידם, ובלבד שלא יראה ולא ימצא בו שום שמץ ח"יו הנוגע ביראת ד' וילך בדרכי היושר, ויחזור על למודו תמיד פה הנ"ל

הק' יחזקאל ב"הרב מ' יעקבנעט זצלה"ה

מאת רבי מרדכי סגאליטץ אב"ד בעזדאן

ה"ה הנוכח כ"ה יצחק צבי בן התורני מו"ה אשר מק"ק פאקש חמדה נפשו והטה שכמו לעסוק בדיני

שחיטות ובדיקות שיסדו ראשונים ואחרונים, דרשנוהו וחקרנוהו ושאלנוהו היטב ויודע להשיב דבר על אופניו, והראה לפנינו סכינו ונמצאת יפה ויש לו הרגשה להרגיש פגימה אפילו כמלא נימא, ואף יש לו סהדותא משוחט ובודק ונאמן כ"ה גבריאל מאהר שהלך עמו פעמים רבים לבית מטבחים ושימש בשימושא רבה, ובקי הוא להרגיש ביד חסרת ויותרת וכל דיני בדיקה קלות וחמורות, ולזאת מהראוי לסמוך ידי עליו להיות שו"ב ורשאי כל איש מישראל לאכול משחיטתו ובדיקתו, אך יקיים את אשר קיבל על עצמו להיות חוזר על לימודו מהיום עד כלות השנה פעם אחת בחודש והוא שנה ראשונה ושנה שני ושלישי פעם אחת בכל תקופה בכדי

להיות משנתו בפיו סדורה, ויהי זהיר מאוד שלא להכשיר שום בהמה טרם שיוצא הריאה למראה עיניו ישפוט שלא יבוא לידי מכשול ח"יו, אך זאת יהי בשנה ראשונה, ולראי מהימנא באתי על החתום פה בעזדאן היום ה' מ"ו לספירה תקפ"ט ליצירה

הק' מרדכי סגאליטץ החונה פה בעזדאן

מאת רבי ישראל לעוו אב"ד דארדע

גם לפני ח"מ סר הבח' יצחק צבי בן התו' מה"ו אשר נ"י את סכיננו ומצאתיו יפה והגון, אף גם חקרתי אותו בדיני בדיקת ריאה כמעט רובם ככולם וראיתי כי תלמודו שגורה בפיו, קולע אל השערה ולא יחטיא, לכן תהי נא עדותי עליו לסמכו, כי ראוי ונכון להיות שוחט ובודק בכל תפוצת ישראל, וכל כי דין יתאמר בשמי, היום יום א' א' דר"ח אלול תקפט"ל

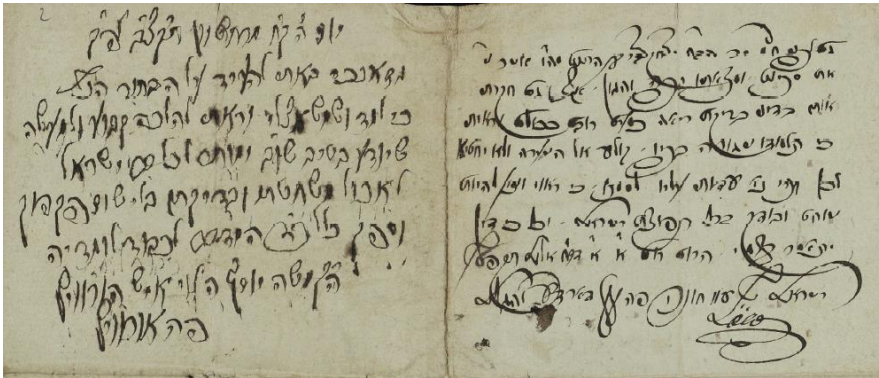
ישראל לעוו חונה פה ק"ק דארדע והגליל

מאת רבי משה יוסף הלוי איש הורוויץ

יום ה' ד"ח מרחשוון תקצ"ב לפ"ק

גם אנכי באתי להעיד על הבחור הנ"ל כי למד ושמש אצלי וראיתי להלכה קבוע ולמעשה שיודע בטיב שו"ב ומותר לכל בר ישראל לאכול משחיטתו ובדיקתו בלי שום פקפוק וספק כלל כ"ד המדבר לכבוד לומדיה

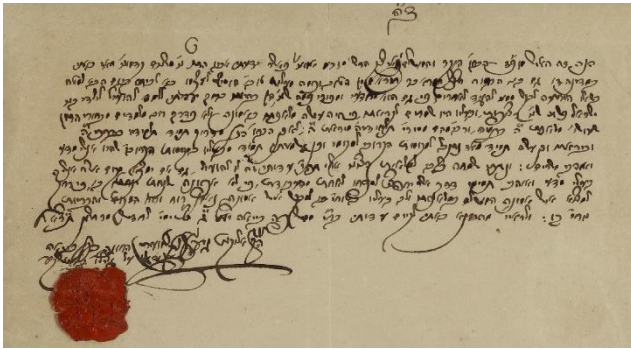
הק' משה יוסף הלוי איש הורוויץ פה אורוויץ

מאת רבי אליקים געץ הכהן שווערין אב"ד באיא

ב"ה

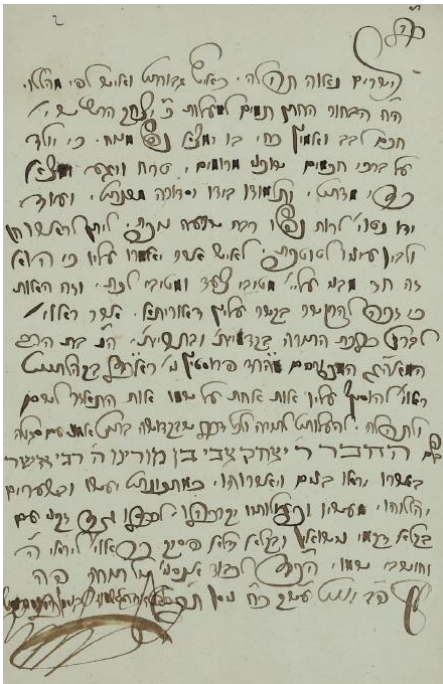
הנה זה האיש מוכ"ז הבח' היקר והמושלם איצק הרש מזרע אמוניי כאשר ידעתי אביו התו' נ"י משנים קדמוניי מאז באתי במדינה זו, גם בנו הבחור הנ"ל חמרא בר חמרא ושמן? הטוב וכמה מעלות טובו הוסיף לעצמו, בא לביתי ביום הבא למטה בשאלו? הודעה לבקש ממני להגיד לאחרים כי גם הוא מידעי ומכירי כמה שניי הן בהיותו בתוך עדתי ללמד להועיל לילדי בני ישראל כשתי שני רצופות, ובעליו היו שמחים לקראתו כי היה עושה מלאכתו באמונה ולא

כדרך רוב מלמדים
מבחורי הזמן
שעושי מלאכת ה'
ברמיה, ורבי מהם
מסירי תלמידיה'
מיראת ה', לא כן
הבחוי הנ"ל מדריך
תמיד תלמידיו
בדרכי ה' וביראתו

וכן עשה תמיד מאז נתקבל למקומות הקרובי למקומי, וכן שמעתי תמיד
מבעליו במקומות הקרובי שהי' אנשי מדע ואוהבי מישרים, ונתתי שמחה בלבי
למלאות רצונו אולי תהי' עדותי זה לו להועיל, גם אם ימצא מקום אשר אנשיה
בעלי מדע ואוהבי תמימי דרך אשר יחפצו לספחו לאחת מהעבודות, כי לא
אפונה שנחת ינחתו בו כי רחק למצוא איש אמונה המושלם במלאכתו ולב
בעליו בטוחי בו, לבקש איש אמונה נאמן רוח ורוח המקום והבריות נוחי בו,
ולראי מהימנא באתי לקיים עדותי בח"י ממש פה ביאה יום ג' טי ימי' לחדש
מרחשון תר"א ל'

הק' אליקום געץ הכהן שווערין החונה בק"ק ביאה ודגלו על גלילי באטשקע

כתב חבר ממרן ה'כתב סופר'

ב"ה
לישרים נאווה תהילה, כאיש גבורתו
ואיש לפי מהללו ה"ה הבחור החתן
תמים למעלות כי יצחק הרש שיי
חכם לבב ואמיץ כח, בו ימצא נפש
מנוח, כי יולד על ברכי חכמים שוכני
מרומים, טרח ויגע ומצא כדי מדתו,
ותלמודו בידו וסדורה משנתו, ועוד
ידו נטווי לרות נפשו רבת שבעה נופת,
ליתן לראשו חן ולבין עיניו לטוטפת,
לאיש אשר יאמרו עליו כי הוא זה חד
מבני עליי מטיבי צעד ומטיבי לכת,
וזה האות כי זכה להתקשר בקשר
עליון דאורייתא, אשר ראוי לברך
ברכת התורה בקדמייתי ובתרייתי

הני' בת הרב המאה"ג המפורסם מהר"ד פרוסטיץ נ"י ראב"ד בקהלתינו ראוי להוסיף עליו אות אחת על שמו אות התאזר לשם ולתהלה, להעלותו לתורה ולכל דבר שבקדושה בתוך אמוני עם סגולה בשם החבר ר' יצחק צבי בן מוריננו ה' רבי אשר באשרו יראו בנים ויאשרוהו, כמתכונתו יעשו ובשערים יהללוהו, מעשיו ופעולותיו יברכהו, לכבדו נגד זקני עם בקלא דקמי נישואין ובקלא דלא פסיק כראוי ליראי ה' וחושבי שמו, הכי"ד לכבוד אכסניי של תורה פה ק"ק פ"ב יום עש"ק כ"ח ניסן תר"ב לפ"ק

הק' אברהם שמואל בנימן בהגמהרמ"ס זצ"ל

כתב חבר מאת רבי ישראל כהנא אב"ד טאפאליא

יצחק יצא בשדה לשוח, אשר כל הבריות נוחים ממנו הרוח, מי ומי ההולכים בדרכי תמימים, יטו אזנם לדבריו הנעימים, אשר בו חזיתי איש מהיר במלאכתו, ולרצון קונו מצוין דעתו.

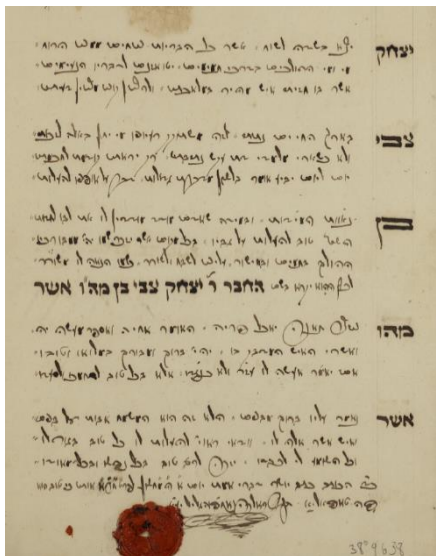
צבי בארץ החיים נתתי, לזה משתוקק רעיוניו מי יתן באלה לזכותי, ולא כשארי מלמדי דת עקש נתיבתו, רק יראתו קודמת לחכמתו, יום ליום יביע אומר בלשון מדברת גדולות, דבר על אופניו להעלות.

בן נאוות המידות, ובמידה שאדם מודד מודדין לו את לבו לחזות, השם הטוב להעלות על גביו, בכל מקום אשר יזכר למו יהי ממבורכיו, ההולך בתמים ובמישור, עלינו לשבח ולשורר, כשמו הנאה לו משורר, לכך ההוא יקרא בשם החבר ר' יצחק צבי בן מה"ו אשר.

מהו נוצר תאנה יאכל פריה, האומר אחיה ואספר מעשה יה, ואשרי האיש המדבק בו, יהי ברוך ומבורך במלואו וטובו, אם יאמר אעשה לו עזר ולא כנגדו, אלא בכל טוב לתמכו ולסעדו.

אשר נאמר עליו ברוך מבנים, הלא זה הוא המשמח אבות על בנים, ואיש אשר אלה לו, וודאי ראוי להעלות לו כל טוב בגורלו, וכל השומע לי לכבדו, יזכה לרב טוב בכל נפשו ובכל מאודו, כ"ד הכותב כתב יושר דברי אמת יום א' ה' מ' חשון לפרט תר"א אותו כי טוב הוא פה טאפאליא

הק' ישראל כהנא ח"פ והגליל יע"א

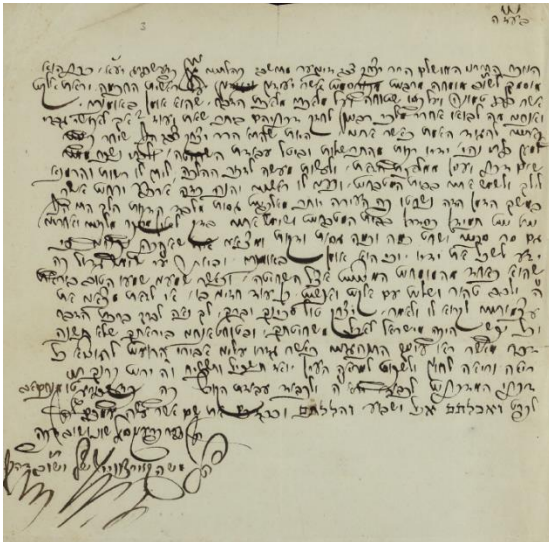

תעודת השו"ב דק"ק פרשבורג

בעז"ה

הנוכח התורני המושלם הר"ר **יצחק צבי זינגער** מתושבי קהלתנו ק"ק **פרעשבורג** יע"א, כבר הוא מוסמך לשו"ב מומחה מרבנים מפורסמים אשר יעידון על ראשית החכמה, יראת אלקים אשר בלבו טמונה ועל פניו שטוחה ועל מלאכתו מלאכת הזבח, שהוא אומן באומנתו, ואנחנו מה לבוא אחרי מלכי רבנן לחזק דבריהם ביתר שאת ועוז, אך לאפושי גברא קאתיני להגיד האמת כאשר אתנו, היות שהתו' הר"ר **יצחק צבי** הני"ל שיחר פנינו למען בלתי נהיי ידיו

רפות מהתרשלות וביטל עבודת השחיטה, ולבלתי נשכח ממנו שום דבר וענין ממלאכת הזאת, ולעשות מעשה לזכור ההלכה, ליתן לו רשות והרמנא לילך ולשמש אתנו בבית המטבחיים, ונענו לו ראשינו, והנה כזה ארבע ירחים אשר במשך הזמן הזה נשחטו פה העירה יותר מאלפיים גסות מלבד הדקות, הלך התו' הני"ל יום יום תמידין כסדרן

בבית המטבחיים ושימש אתנו בדק לאין מספר מלפנינו ואחרינו, גם סר סכיניו ושחט כמה וכמה גסות ודקות ומצאנו את שאהבה נפשינו כי ידע לשכל את ידיו, וכי הוא אומן באומנתו, וביותר ע"י שימש גדול פה שהוא כאחד מהמומחים המצויים אצל השחיטה, וכאשר שמענו שמעו הטוב ביראת ה' ולב טהור ושלם עם אלקים ואנשים, כן עוד חזינו בו, אי לזאת מצאנו את עצמותינו לקרוא לו ולאמר, יצחק טול סכינך וברך, לך נאה לברך ברכת הזבח וכל נפש היפה מישראל לאכל משחיטתך, ובטוחים אנחנו ביראתך שלא תשנה דבר מאשר ראו עיניך התנהגותנו כאשר גזרו עלינו אבירי הרועים להוציא כל ריאה וריאה לחוץ ולשפוט למראה העין, ואז תשכיל ותצליח וה' ירום קרנך ... דברי המדברים לכבוד ירא ה' ולכבוד עבודת הקודש פה פרעשבורג ט"ו מנחם אב לפרט **ואכלתם** אכל ושבוע והללתם וכבדתם את שם אשר עשה עמכם לפ"ק [תר"ד]

הק' בער פרענק סג"ל שו"נ ושו"ב דפה

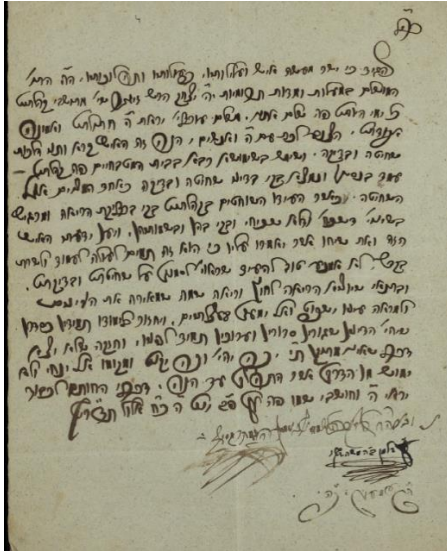
הק' משה קארצווייל ש"ץ ושו"ב דהני"ל

ממרו ה'כתב סופר' והבד"ץ דק"ק פרשבורג

ב"ה

להגיד כי ישר מעשה איש ועלילותיו, פעולותיו ותהלכותיו, ה"ה התו' המושלם במעלות ומדות תרומיות ה' **יצחק הרש זינגער** שי' מתושבי קהלתינו כל ימי היותו פה שלם אתנו, ושלם עובדי' יראת ה' חתולתו ואמונה אפודתו, הצנע לכת עם ה' ואנשים, הנה זה האיש קרא ותני הלכות שחיטה ובדיקה, ושימש

בשימושא רבא בבית המטבחים פה קהלתינו – עמד בנסיון ונמצא בקי בדיני שחיטה ובדיקה כאחד המצויים אצל השחיטה, וכאשר העידו השוחטים בקהלתינו בקי בבדיקת הריאה ומרגיש בשינוי דשכיח' ודלא שכיח' ובקי בהן ובשמותיהן, ויען ידעתי האיש הזה ואת שיחו אשר יאמרו עליו כי הוא זה תמים לעולה לעמוד ולשרת בקדש, לא אמנע טוב להעיד שראוי לסמוך על שחיטתו ובדיקתו, ובתנאי שיוציא הריאה לחוץ וריאה שמה שמאירה את העינים ולמראה עיניו

ישפוט ואל ימעד? בעצלתיים, ויחזור בלימודו תמידן כסדרן שיהי' הדינן שגורין סדורין וערוכין תמיד לפניו, וחזקה שלא יצא דבר שאינו מתוקן ת"י, כה יהי' וכה יקום ומקומו אל ינח ולא ימוש מן הדרך אשר התהלך עד הנה, דברי החותם לכבוד יראי ה' וחושבי שמו פה ק"ק פ"יב ה' כ"ח אלול תד"ר ל'

ובעה"ח הק' אברהם שמואל בנימין בהגמהרמ"ס זצ"ל

הק' זלמן ב"ה משה ז"ל [באניהאד]

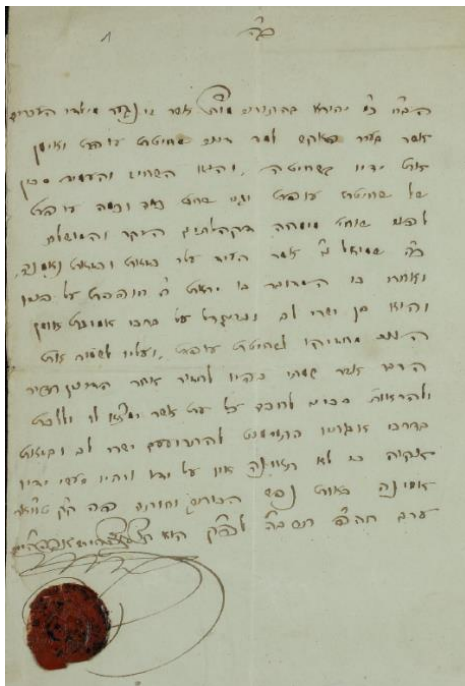
הק' שמעון אפ"ה [אופנהיים]

מאת רבי צבי הירש אופנהיים אב"ד טעמשוואר

ב"ה

הבח' כ"מ יהודא בהתורני מו"ה אשר זינגער מילדי העברים אשר בעיר פאקש למד דיני שחיטת עופת ואימן את ידיו בשחיטה, והוא השחיז והעמיד סכין של שחיטת עופת וגם שחט כמה וכמה עופת לפני שוחט מומחה דקהלתינו היקר והמושלם כ"ה שמואל נ"י אשר העיד עליו כזאת וכזאת נאמנה, ואחרי כי

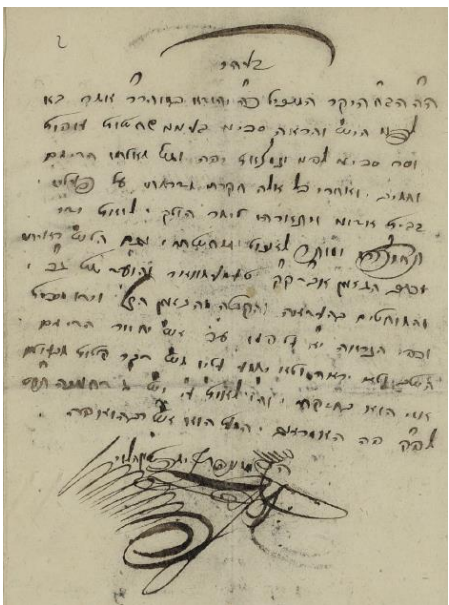
המדובר בו יראת ה' חופפת על פניו והוא בן ישרי לב ונתגדל על ברכי אמונת אומן הנני מחזיקו לשחיטת עופת, ועליו לשמור את הדבר אשר שמתי בפיו לחזור אחר הדינין תדיר ולהראות סכיני לחכם כל עת אשר ימצא לו וללכת בדרכי אבותיו התמימים להתרועע עם ישרי לב ובזאת אקוה כי לא תאונה און על ידו ויהיו מעשי ידיו אמונה כאות נפש הכותב וחותרם פה ק"ק טווא"ר [=טעמעשוואר] ערב חה"פ תרבי"ה לפ"ק

הוא הצעיר צבי הירש אפפ"היים

מאת רבי שמשון נפתלי הלוי שפיץ אב"ד האמראג וב. אויפאלו בעה"י

ה"ה הבח' היקר המשכיל כ"ה יהודא במוהר"ר אשר בא לפני היום והראה סכיני בעיניני שחיטות עופות וסר סכיני לפני והמצאו יפה וגם שאלתיו הדינים והשיב, ואחרי כל אלה חקרתי ודרשתי על פעליו בבית אדונו ויתארה לישר הולך, לזאת ידי תאמצהו ומותר לאכול משחיטתו, וגם הלום ראיתי מכתב הגאון אב"ד ק"ק טעמעשוואר והועד שם ג"כ מהשוחטים בהעדאה, והקבלה מהגאון הנ"ל וידו מסכמת וכפי הנראה י"א על פניו ע"כ אם יחזור הדינים היטב ולא יראה ולא ישמע עליו שום דבר קלות שבעולם אזי הוא בחזקתו, והיי לאות עיי יום ג' דחנוכה תר"ט לפ"ק פה האמראג המעט הוא אם רב הוא פה

הקי שמשון נפתלי שפיטץ הלוי

רבי ישראל אברהם עדליס אב"ד נאדי-האלאס

תולדותיו, בית אבותיו ויוצאי חלציו

על הרב מהאלאס העידו גדולים :

הי' צדיק גדול ומדקדק במצוות מאד, ובכל זאת הי' עניו גדול. הי' חסיד הי' עניו, שאע"פ שהי' חסיד לא הכיר עצמו לחסיד, רק הי' עניו, ולכלום הי' נחשב בעיניו, מתלמידיו של הלל. וטוב לבו הכל יעידון עליו כי הי' מפורסם לכל מדת טובו ומדת סבלנות, לא פגע בכבוד שום אדם יען כל ישראל כשר הי' חשוב מאד בעיניו, והי' אוהב ישראל בלב ונפש (כ"ז מלשון נכד אחותו הגה"צ ר' מרדכי לעאנאראוויטש ז"ל בהספדו עליו, נעתק להלן בס"ד, ומלשון הג"ר ישכר שלמה טייכטהאל ז"ל בעל 'משנה שביר').

הגאון הצדיק הזה, כמעט ולא נודע מאומה על אודותיו. היות שאני הצעיר הנני מיוצאי חלציו, אשתדל בעזה"י במאמר זה, ללקט נפזרים ולקבץ לפונדק אחד, כל מה שמצאתי בס"ד עליו.

הוא נולד בשנת תקפ"א לפ"ק (ע"פ רשימת פטירתו, ובשנת תרכ"ט נרשם שנולד בשנת תקפ"ד לפ"ק) בכפר פאצין (גליל העלמעיץ), לאביו הרה"ג ר' משה יהודה (ליב) ז"ל, ולאמו מרת חנה ע"ה לבית גרינוואלד (ע"פ רשימת פטירתו).

בית אביו ומשפחתו

בקונטרס 'זכור ימות עולם' (זכרונות ר' משה ליב גליק ע"ה, נכד גיסו הגה"צ מקעמעטשע ז"ל, עמוד 52) כותב על אביו :

"ר' משה ליב עדליס וואר א גוטס פעכטער בייא דעם גראף סעטשעני אין אויהעלער געגנד, און דיזע צוויי פריינדע (- הוא עם מחותנו הגה"צ ר' גדלי' גליק מביקוני) האבען זיך אפט געטראפען ביים אונגווארער רב ר' מאיר א"ש ז"ל דארט זיינען זיין באפריינדעט געווארן, ר' משה ליב עדליס איז געווען א גוט געלוינטער מענש און האט אללעמאהל זארגלאז געוויצעלט, זאנסט איז ער געווען א ת"ח און איז אויך געווען א חשובער חסיד בייא דער אויהעלער צדיק דער בעל ישמח משה ז"ל ער האט אללעמאהל פערנאמען א חשובען ארט נאהע צום רבין בייא זיין טיש".

(בלשה"ק - ר' משה ליב הי' בעל אחוזה אצל האדון סעטשעני בגליל אוהעל, והוא עם רעהו ר' גדלי' מביקוני נפגשו תמיד אצל מהר"ם אי"ש באונגוואר. הי' איש שמח ומלתו על לשונו, חוץ ממה שהי' תלמיד חכם ומחשובי החסידים אצל הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע, ותמיד הי' מהיושבים ראשונה על שולחן).

בעת לידת בניו היי דירתו בישוב פאצין (שם דר גם ר' זלמן הילל ב"ר וואלף עדליס שהיי כנראה אחיו, עיי לקמן), ואח"כ התיישב בישוב וועקע שבגליל אוהעל (כן הוא ברשימת פטירת רבינו שהיי דר שם, וכ"כ בזכור ימות עולם, גם חתנו ר' אבלי גוטמאן היי דר שם), שם נפקד בשנת תקצ"ח לפ"ק, ועל שמו נקרא ר' משה וועקער.

בסוף ימיו (בתחילת שנות הת"ר) מצאנוהו באימרג (כהיום) BREHOV הסמוכה, שם היי כפי הנראה מ"ץ (תחת דגל הגה"ק בעל ייטב לב שהיה אבד"ק אוהעל והגליל), כי היי סנדק אצל רוב הנימולים שם, ומסדר קידושין גם בצעקע שאצלה.

לפי המסופר שם בזכור ימות עולם (עמוד 104) אבד פרנסתו בעת המהפכה בשנת תר"ח כמו הרבה בעלי אחוזה (וכתב שאינו יודע פרטים, וצ"ב. ומה שכתב שעייז נשאר בנו רבינו בלי פרנסה, עד שנתקבל לאב"ד האלאס, ודאי נתערבבו הדברים, כי רבינו לא נתקבל לאב"ד עד שנים רבות אחרי כן).

פטירתו לא יאחר מחודש אייר שנת תר"ח לפ"ק (כי נכדו - בן חתנו ר' אבלי גוטמאן - נקרא אז כבר על שמו), ופטירת אלמנתו מרת חנה לא יאחר משנת תרי"ז לפ"ק.

כפי הנראה היי ר' משה ליב בנו של הצדיק הגדול חו"ב מוהר"ר זאב וואלף עדליס זצ"ל מכפר וועקע יצ"ו (הנקרא ר' וועלוויש וועקער), אחיו של הצדיק המפורסים מו"ה יחיאל מיכל מסאמאטער זי"ע, (עיי בהקדמת דגול מרבבה קמא שהו"ל כקח"ז הגה"צ במח"ס בינת יששכר זצ"ל אב"ד סענזשארץ, בהיותו דיין דק"ק אוהעל בשנת תרכ"ד לפ"ק).

כי במשפחתנו מקובל אשר נקרא בשם עדליס על שם היותו מנכדי הגה"ק מהרש"א זי"ע, וכן ידוע ומפורסם אצל משפחת ר' וואלף הנ"ל כי נקראים בשם זה מפני שהם מגזע מהרש"א. גם כן היי דר בוועקע מקום מגורי ר' וואלף, ובפאצין מקום מגורי בנו ר' זלמן הילל, גם שם אדל המצויה במשפחות שניהם יורה על האמור. זאת ועוד, כי ר' אבלי גוטמאן חתן ר' משה ליב קרא שם בנו הנולד לו בשנת ת"ר-תר"א לפ"ק בשם וואלף, והרי ר' וואלף הנ"ל נפטר (זקן ושבע ימים) בשנת ת"ר לפ"ק (כמ"ש כקח"ז בהקדמה הנ"ל).

שוב מצאתי על מצבת קבורת מרת חנה גוטמאן ע"ה (בת הגה"צ רמ"מ גליק מקעמעטשע וז"ו הרבנית פרומט רעכל ב"ר אבלי גוטמאן חתן ר' משה ליב עדליס) בקאשוי, חרות כי היתה מגזע רבינו המגן אברהם זצ"ל, וכן מצאתי בספרי הרה"ח ר' משה יוסף פריעדלענדער ע"ה (יליד קעמעטשע) שכי' כי דודו הגה"צ ר' גדלי' לעאנאראוויטש הי"ד אב"ד קעמעטשע (נכד הרבנית פרומט רעכל הנ"ל) הי' מנכדי רבינו המג"א (ומש"כ שם שהיי דור חמישי, פשוט שהוא טעות), והרי דבר זה מקובל אצל נכדי ר' וואלף מוועקע

ואחיו ר' מיכל מסאמאטער, שאביהם ר' אברהם אבלי עדליס הי' נכד המג"א (כמ"ש בסי' שלשלת הזהב ועוד ואכמ"ל, וכן הי' חרות על מצבת ר' מיכל באוהעל).

ומכל זה יוצא בבירור, כי ר' משה ליב היה ממשפחת ר' וואלף וועקער, ומגזע מהרש"א והמגן אברהם זי"ע.

ואלו הם בני ר' משה ליב הידועים (תשו"ח לדי"ן ר' יואל ב"ר יוסף צבי גפן נ"י מפה, על עזרתו בכל זה, וגם ברשימת בני רבינו. והגם כי רוב דברים אלו מבוארים כבר במאמרו הגדול והנכבד על משפחת עדליס בתוספת מרובה, מ"מ כתבנום כדי שלא יחסר המזג מתולדות רבינו, וגם יש בזה מה שאין (בה):

1. **בתו בכורתו מרת ריזל ע"ה** (שמה נרשם ראזאליא/ראזירעזי, ונראה ששמה ריזל, כמו שנקראו כמה מנכדותיה אחריה, כגון בתו של ר' אברהם מאיר בן בתה פרומט רעכל, בתו של ר' יוסף בראדי חתן בנה ר' פנחס דוד, בתו של ר' ישראל בן בתה אדל, ועוד ועוד. ובזכור ימות עולם כתב כי זוגתו הראשונה של זקנו הגה"צ רמ"מ גליק מקעמעטשע הי' שמה חנה בת ריזל, וז"א שהרי שם אמה הי' חנה, כמ"ש בפרשת מרדכי בהספד על רבינו שנעתיק לקמן בס"ד, וכפי הנראה נתחלף לו בשם חמותו של הגה"צ מקעמעטשע בזו"ש), **נולדה בישוב פאציץ בשנות תקע"ה-תקע"ח לפ"ק.**

נשאת להר"ר **אברהם גוטמאן** ז"ל, המכונה ר' אבלי וועקער, שנולד בבארדיוב בשנת תקע"א לפ"ק. הי' בעל אדמה בישוב וועקע, אח"כ עבר לסאבראנץ (בין שנות תר"ה-תר"ח לפ"ק).

ר' אבלי נפטר בצעירותו, לא יאוחר משנת תרי"א לפ"ק (שאו כבר נקרא נכדו - בן בתו הרבנית פרומט רעכל - בשם אברהם מאיר על שמו. אגב, יתכן שנוסף לו שם מאיר ע"ש הה"ק מפרעמישלאן זי"ע, שנפטר ג"כ בשנת תרי"א לפ"ק, ואביו זכה לבקר בהיכל קדשו כדלקמן). **בשנת תרכ"ג לפ"ק נשאת אלמנתו להר"ר אברהם קלאר ז"ל בסענטעש, שם נפקדה עמו במפקד שנת תרכ"ט לפ"ק.**

בין צאצאיה, א) הרבנית פרומט רעכל ע"ה אשת רבי **מנחם מענדל גליק** אב"ד קעמעטשע בזו"ש, ב) מרת אדל ע"ה אשת הגה"ח ר' **משה אהרן בעק** זצ"ל ממייהאליפאלווא (עי' זכור ימות עולם עמוד 138 שדודתו מרת אדל בקרה את דודה רבינו בלויית נכד אחותה ר' משה ליב גליק מח"ס הנ"ל), ג) זקני הר"ר **פנחס דוד גוטמאן** ז"ל מקאשוי.

2. **בתו לויטש"א** (כן נרשם שמה בשנת תר"ח, ולדעתי שמה אָדל גאלדא ע"ה, ובנה ר' שמואל הוא הנמנה בין החתומים בבאטור לשה"ק הישר והטוב בשם "שמואל בן אדל גאלדא", עיין מ"ש לעיל כי שם אדל מצוי במשפחה זו, וכן יש להוכיח מזה ששם בתו בכורתו של ר' שמואל הי' איד"א בלעז, ובודאי קראה על שם אמו), **נולדה לערך בשנת תק"ף לפ"ק בישוב פאציץ.**

נישאת לערך בשנת תקצ"ח לפ"ק להגה"צ ר' מנחם (מענדל) גליק ז"ל אב"ד קעמעטשע, שנולד בשנת תקע"ט לערך לאביו הגה"צ ר' גדלי' גליק זצ"ל מביקוני מגדולי תלמידי מרן החת"ס זי"ע.

הי' תלמיד מרן החת"ס ומהר"ם א"ש באונגוואר, ולפי המסופר ע"י נכדו בזכור ימות עולם (עמוד 55-51) רבו זה האחרון שדכו עם בת ר' משה ליב, יעוי"ש בארוכה סיפורי דברי שידוכם.

דר במקום חותנו בישוב אימרעג, משם עבר לסאבראנץ (בין שנות תר"ו-תר"ח לפ"ק (עם גיסו ר' אבלי הנ"ל) כנראה אחר פטירת חותנם ר' משה ליב מוועקע ואימרעג).

לערך בשנת תר"ט לפ"ק מתה עליו אשת נעוריו בהשאירה אחרי' יתום צעיר, ה"ה בנה יחידה ר' שמואל גליק מבאטור שנולד באימרעג בשנת תר"ג לפ"ק.

באותה תקופה חזר לבית אביו בביקוני (ע"י זכור ימות עולם עמוד 65 ואילך השתלשלות הדברים שהוכרח לעזוב את סאבראנץ), שם נשא בזווי"ש (לערך בשנת תר"י לפ"ק) את בת אחותה הרבנית פרומט רעכל ע"ה שהיתה אז בת י"ד שנים וכנראה כבר נתיתמה מאביה. (לפי המסופר בזכור ימות עולם עמוד 64 שדכה לו זקנה ר' משה ליב חותנו מלפנים, אך זה לא יתכן, שהרי כבר נפטר כמה שנים לפני זה כנ"ל, ואולי הכונה על אלמנתו מרת חנה ע"ה), והיא הולידה לו את שאר צאצאיו.

בשנת תר"ך לפ"ק נתקבל לאבד"ק קעמעטשע יצ"ו והגליל (על מקום הגה"צ ר' מענדל גרשון גרינוואלד זצ"ל שנתקבל לאב"ד קערעסטיר), שם נח נפשי' קרוב לבן צדי"ק שנים, ביום ד' לחודש אלול שנת תרס"ה לפ"ק. זו' הרבנית נלב"ע ביום ט' לחודש אייר שנת תרנ"ה לפ"ק, ושם מנו"כ.

תולדותיו ופרשת גדולתו הלא נדפסו בקונטרס זכור ימות עולם הנ"ל (וחלקו נעתק בקונטרס גדולת מרדכי, הנדפס בס"ס חיי עולם ופרשת מרדכי) .

3. בנו רבינו זצ"ל, תולדותיו להלן.

4. כנראה גם הר"ר **יצחק אהרן עדליס** ז"ל מטאלטשווא שנולד בשנת תקצ"ח לפ"ק הי' מצאצאיו (ואולי כשנתייתם נתגדל אצל אחיו רבינו, ולכך הי' דירתו בטאלטשווא), כי בנו יחידו הי' נקרא בשם משה ליב.

נשא את בתו של הר"ר יהודא ליבש פאנעטה ז"ל מטארצאל, בן הגה"ק בעל מראה יחזקאל זי"ע מקארלסבורג, וחתן הגאון בעל תהלה לדוד זצ"ל מסענפעטער.

ימי נעוריו ונישואיו

מנעוריו הי' תמים במעשיו, ובכפר שנולד (- פאצין, או וועקע שנתגדל שם) הי' שם חשוב מאד ע"י צדקתו תורתו ותומתו וישרו (מלשון הרב מקעמעטשע בהספדו הנ"ל).

בהגיעו לפרקו נשא בעיר טאלטשווא ביום כ"ח שבט שנת תר"ב לפ"ק, את עזרתו בקודש הרבנית הצוה"ח מרת חיה מרים רוזא ע"ה, שנולדה שם לערך שנת תקפ"ב לפ"ק (ע"פ רשימת פטירתה, ולפי הנרשם בשנת תרכ"ט לפ"ק נולדה בשנת תקפ"ה לפ"ק) לאביה הצדיק (כן תוארו על מצבות ב' בנותיו) מו"ה **צבי ארי'** (הירש ליב) **גראהבארד** ז"ל משם, ולאמה מרת רבקה ע"ה לבית שווארץ.

חותנו נולד ביום ד"ה אייר שנת תקנ"ו לפ"ק (כן נרשם בשנת תרי"א לפ"ק, וע"פ רשימת פטירתו נולד בשנת תקנ" לפ"ק), וחמותו נולדה ביום כ"ג/כ"ד סיון שנת תק"ס לפ"ק, (כן נרשם בשנת תרי"א לפ"ק, וע"פ רשימת פטירתה נולדה בשנת תקמ"ו לפ"ק, ולכאורה אינו מכוון).

חותנו הי' סוחר בעיר טאלטשווא, שם נפקד בשנת תקפ"ח לפ"ק ובשנת תרי"א לפ"ק (נרשם שדר בבית 327, באותו בית נפקד גם חתנו ר' יעקב צימערמאן בשנת תרכ"ט לפ"ק), נפטר שם ביום ט"ז אייר שנת תרט"ז לפ"ק, ואלמנתו נפטרה שם ביום א'ב' אייר שנת תרכ"ח לפ"ק.

נמצא בין החתומים מטאלטשווא על סה"ק פרי צדיק (פרעסבורג תקצ"ט) "הקצין ר' צבי ארי' גראהבארד", וגם על ספר אהל דוד (פרעסבורג תקצ"ו).

ק"ק טאלטשעווע
הרצ הגאון הגדול אב"ד דעס
מה' לני ארי' גראהבארד

טאלטשווע
הרצ הגאון אב"ד דעס
חתנו ת"ה יונה אלקלעט
סק' ר' לני ארי' גראהבארד

בתם הצעירה מרת פיגא ע"ה, נולדה שם ביום ט"ז/י"ז אדר ראשון שנת תקצ"ב לפ"ק (כן נרשם בשנת תרי"א לפ"ק, וכעיי"ז בשאר הרשימות), נישאת בישוב וואמאש-אויפאלו (שאצל טאלטשווא) ביום ד' ניסן שנת תרי"ג לפ"ק למו"ה יעקב צימערמאן ז"ל יליד

מאד, ודרו בעיר טאלטשווא. היא נפטרה בישוב האלאס ביום י"י... כסלו שנת תרנ"ג לפ"ק, שם נמצאה מצבתה, ולידה נקברה אחותה הרבנית.

חותנו הי' עתיר נכסין, ורבינו הי' רועה את צאן חותנו, פע"א בא חותנו לסייר נכסיו, וירא והנה חתנו מעיין בספר והמה כצאן אשר אין להם רועה. ויאמר אליו חותנו מה הדבר הזה אשר אתה עושה, לך לשלום כי מקומך אינו כאן כי אם בביהמ"ד, ולימים נעשה רב בישראל (מפי זקנתי תחי' בשם אמה ע"ה בת בנו של רבינו).

אחר נישואיו התיישב בעיר טאלטשווא, שם נולדו צאצאיו, ושם נפקד בשנת תרכ"ט לפ"ק, וכפי הנרשם שם הי' סוחר (אמנם בשנת תרי"א לפ"ק לא נמצא שם בין הפקודים, אולי הי' אז סמוך על שלחן אמו).

בצל צדיקי הדור

זכה עוד להכיר את רבינו בעל ישמח משה (שאביו הי' מחשובי מקורביו ומהיושבים ראשונים בשלחנו הטהור כמו שכתבנו לעיל, ועיין זכור ימות עולם עמוד 85 שגיסו הגה"צ מקעמעטשע זכה לשמוע יותר משלשים דרשות זיקוקין די נור מפום ממלל רברבן משה רעיא מהימנא), ואת הקדושים אשר היו בדור ההוא, והסתופף בצל הה"ק ר' מאיר'ל מפרעמישלאן זי"ע, ואחרי פטירתו אצל הה"ק רבי ישראל מרוזשין זי"ע.

על נסיעותיו להצדיקים הנ"ל יסופר בארוכה בזכור ימות עולם, ונעתיק חלקים מכתביו כלשונו, וז"ל (בעמוד 55):

"וויר האבן אויבען געשילדערט דעם יונגען ר' בענדעט (- כ"ץ מביקוני, חתן הג"ר גדלי' גליק משם, וגיסו של הגה"צ מקעמעטשע) אלס איינער וועלכער וואר ענבייגט צו חסידות, און אזויזוי עס איז פאר דיא פארמיליע מיטגליעדער גוט געגאנגען און אן ניכטס געפעהלט האט זיך דיא פאלגענדע באזאנדערס אינטערעסאנטע געשיכטע עראייגנט.

ר' בענדעט האט שוין לענגסט געהאט דעם ווינטש צו בעזוכען דעם דאמאלס באריהמטען גרויסען רבי ר' מאיר'ל פרעמישלאנער, ער זאגטע בייא זיך דער גרויסער רבי איז שוין אן אלטער איד לאווי"ט און וויא לאנג נאך קאן מאן איהם זעהן, ער וואלטע דיעזע געלעגנהייט ניכט פערפעהלען, און נאך מעהר, אונזער ר' מענדעלע (- גליק, בנו של ר' גדלי' וחתן ר' משה ליב עדליס, אח"כ אבד"ק קעמעטשע) וועלכער איז א כלי מוכשר לטהרה דארף זיך אויך מחנך זיין אין חסידות, דארויף אבער דארף ער האבן דיא הסכמה פון דעם שוויגעראטער איהם מיט צו נעהמען ער ווירט דאריבער בעשפרעכען דיא זאכע און ער דענקט דאס עס ווירט דורכגעהן.

ער קאמט צום שווער, און לעגטע פאר זיינעם ווינטש צו פאהרען זעהן דעם צדיק הדור, און וויל אויך מיטנעהמען ר' מענדעלען. ר' גדלי' (- גליק מביקוני, מח"ס חיי עולם מגדולי תלמידי הח"ס, וחתן חתנו של הנגיד ר' יעקב פיש מקאלוב) אלליין וואר קיין חסיד נישט, אבער ווייל ער האט דאך אייניגע יארן אין קאלעוו צו געזעהן דיא הייליגע התנהגות פון דעם קאלעווער צדיק האט ער שוין גענוג בעגריף געהאט בעציגליך חסידות, זאגטע ער צו ר' בענדעט'ן, דאס אויב ר' מענדעלע וויל עס מיט אייגענען וויללען איז ער אלליין ניכט דאגעגען איהם מיט צו נעהמען.

ר' בענדעט וואר זעהר צופרידען מיט דער אנטווארט, און קומט צו ר' מענדעלען, לעגטע איהם פאר דעם פראיעקט מיט גוטער מאטאוויורנג, און זאגטע איהם אויך זיינעם פאטערס באשלוס דאריבער. ר' מענדעלע גוט בעטראכטענדיג דיא זאכע זאגטע, אויב מיין שוואגער ר' ישראל אברהם עדליס ווירד אויך מיטקומען בין איך אויך גענייגט צו פאהרען. דיעזער גענאנטער שוואגער וואר אויך אן תלמיד חכם מיט אללע מעלות וועלכען דער ר' מענדעלע האט געליעבט אהבת נפש האט אויך נייגונג

געהאבט צו פאהרען זעהן דעם צדיק הדור, איבערהויפט ווען עס איז דער ווינטש פון זיינעם ליעבען שוואגער ר' מענדעלען, דארום האט ער מסכים געווען מיט צו רייזען. צום בעשפראכענעם טאג ווארן אללע אויס גערישט בעזארגט מיט אללעם גוטען, גוטע פאר פערד און וואגען זיינען דיא קליינע קאמפאניא אבגערייזט נאך פרעמישלאן וועלכע רייזע האט פערנאממען עטליכע טאגע צייט. אבער פרייטאג פריה ווארען זייא נאהע צו פרעמישלאן און שטעלטען זיך אב בייא איינען דארטיגען קרעטשמע, דארט געדאווענט און געפרישטיגט און נאכהער אריינגעפאהרען אין דער שטאדט פראגטען זיך נאך דיא ריכטונג צום רבי, וואהין זייא זיינען אנגעקומען, דאס הויז ווא דער רבי וואהנט בעשטעהט אויס עטליכע קליינע שטוב הייזקעס און א גרויס בית המדרש, דארט האט מען זייא געצייגט צום קליינעם פענסטער פון ווא דער רבי איז מקבל פנים די געסטע, געבענדיג שלום און רעדט אויך געזעהלטע ווערטער, אללע דרייא קומען צו צום פענסטער. ר' בענדעט צום ערסט, דער רבי זאגט שלום צו זייא און פרגעטע, פון ווא? זאגט ר' בענדעט מיר קומען פון אונגארן, זאגט דער רבי, יאך דארף נישט קיינע אונגארישע חסידים אויף שבת, פארט אייך צוריק געזונד, און דעם רבי זעהט מען שוין נישט.

דיא דרייא חסידים אונזערע זיינען בלאס געווארן פאר זאלכעס צו הערען, 3 טאג און נעכט כמעט זיך אנגעפלאגט געקומען מיט עהרליכע מאטיווען און האסט דוא דיר אזא עמפפאנג, אללע קוקען זיך איינאנדער אין פנים מיט טרויריגען געדאנקען, נו ר' בענדעט דוא ביזט דאך אונזער אנפיהרער וואס זאגסט דוא? זאגען די צוויי שוואגער צו ר' בענדעט'ן, אויב דער רבי הייסט צוריקפאהרען איז קיין פודינו ומצילנו דא, דיא חברה זעטצט זיך אם וואגען, און דער קוטשער טרייבט, קאממענדיג צור זעלבער קרעטשמע עס וואר עסטען מיטאג צייט, זאגט ר' בענדעט, קינדער מיר זיינען הונגעריג, און מיט זאלכען געמיהט קאן מען ניכטאמאהל טראכטען וואס צו טהון, מיר געהען מיטאג עסטען און דאן קעננען מיר בעססער טראכטען וואס צו טהון, אללע זיינען ערונטער פון וואגען און גענומען געניגענדע שפייז, געגעסטען און געבענטשט, צוריק אם וואגען זאגט ר' בענדעט, אויפגעזעצט אם וואגען, זאגט ר' בענדעט צוריק אין דער שטאדט קוטשער, וועלכער דרעהט אויס דעם וואגען צוריק אין דער שטאדט, דיא צווייא שוואגערס זאגען קיין ווארט אללעס זיך פערלאססען אויף דיא דירעקטיווען דעם ר' בענדעט, אין דער שטאדט אויפגענאמען איין האטעלל העריינגעטראגען אללע זאכען, מיר געהען אין דער מקוה זאגט ר' בענדעט, אללע פאלגטען נאך, צוריק פון דער מקוה זאגט ר' בענדעט, אן קליידען זיך דיא בגדי שבת, אללע פאלגטען נאך, יעצט געהען מיר שלום נעהמען ביים רבי, געקומען צום פענסטערל, דא קאמט צו דער רבי און גאב זייא אללע א פריינדליכען שלום, פראגטע קיין ווארט און אונזערע חסידים זעצטען זיך וועק אין בית המדרש דיא סדרה מעביר זיין און אללע אנדערע גוטע זאכען געזאגט ביז צוא דאווענען, נאכדעם דאוונען קאממען אללע צום רבי, גוט שבת רבי, דער רבי אנטווארטעט פריינדליך יעדען איינען

גוט שבת אידען, נאך סעודת שבת ווידער געקומען צום רבי'ס טיש, און אזוי מארגען פריה, נאכמיטאג צום טיש, צו שלש סעודות ווידער, אבער דער רבי האט שוין בעמערקט דאס דיעזע מענשען זיינען אנשי צורה, האט ער שוין זיין מעהר מקרב געווען.

מאנטאג פריה קומען אונזערע חסידים צום געזענגען, דער רבי קוקט זיין אן און זאגט, איהר זייט עס דיא פנים חדשות דיא אונגארישע חסידים, יא מיר זיינען דאס רבי, זאגט ר' בענדעט, ער גיבט איין זיין קוויטל מיטן פדיון און דער רבי ווינטשט איהם אן זאגט אייניגע ווערטער, וועלכע דיא אנדערע האבען נישט געהערט. דער צווייטער וואר ר' ישראל אברהם עדליס, ער גיבט אויך זיין קוויטל און זאגט זיינע בקשה, דער רבי ווינטשט איהם אן, און דיא אנדערע הערן נישט וואס דער רבי זאגט, נאכהער קומט ר' מענדעלע...

אונזערע חסידים זיינען צוריק אהיים געקומען און ערצעהלען צו ר' גדלי'ן דיא פאססירונגען, ער האט זיין אויסגעלאכט דאס זיין זענען געגאנגען צום רבי'ן בעפאר דעם מקוה געהן דארום האט ער זיין אוועקגעשיקט" ... עי"ש עוד.

(בלה"ק: "כבר כתבנו למעלה כי האברך ר' בענדיט כ"ץ [חתן ר' גדלי גליק מביקוני] הי' נוטה לחסידות, והיות שלא חסר כל טוב לבני משפחתו אירע דבר זה אצלם. כי מזמן רב כבר הי' תשוקתו לבקר בהיכל קדשו של הצדיק המפורסם ר' מאיר מפרעמישלאן, ואמר בלבו הרי כבר הוא איש זקן ומי יודע עד אימת עוד נוכל לראותו. ובפרט לאשר גיסו הג"ר מענדל גליק הרי הוא כלי מוכשר לטהרה וצריך לחנכו בחסידות, אבל ע"ז הי' צריך הסכמת חמיו.

כאשר הציע מחשבתו לחמיו, אם כי בעצמו לא הי' חסיד, אמנם הרי כבר ראה כמה שנים את התנהגות הרה"ק בקאלוב, ע"כ אמר לחתנו אשר אם יסכים ר' מענדל מעצמו לא יתנגד לזה. ר' בענדיט הי' שבע רצון מתשובתו, ומסר לגיסו את רצונו ומחשבתו ותשובת אביו ע"ז. כאשר התבונן ר' מענדל בדבר, השיב לו אשר אם גיסו ר' ישראל אברהם עדליס יסכים ג"כ לבוא עמם, גם הוא ירצה בדבר. גיסו זה - שהי' ג"כ תלמיד חכם עם כל המעלות, וגיסו ר' מענדל אהבו אהבת נפש - נתרצה ג"כ לנסוע עמם ולראות את פני צדיק הדור, בפרט שהי' זה רצון גיסו החביב ר' מענדל.

ליום המיועד נסעו כולם טעונים בכל טוב עם סוס ורכב טובים, בדרכם לפרעמישלאן שארכה כמה ימים. ביום ערב שבי"ק בבוקר עצרו במלון בכפר הסמוך לפרעמישלאן שם התפללו ואכלו, ושוב נסעו העירה ושאלו על מקום מגורי הרה"ק, שבו היו כמה חדרים ובית מדרשו, בהגיעם הראו להם את החלון בו מקבל את הקהל, ונותן להם שלום ומדבר כמה דברים. שלשתם נגשים לחלון ובראשונה ר' בענדיט, הרה"ק נותן להם שלום ושואל מהיכן אתם, השיב

מאונגארן, אמר להם איני רוצה חסידים מאונגארן על שבת, שובו לבתיכם לשלום, ושוב לא ראו את הרה"ק.

שלושת החסידים שלנו נכספו פניהם למשמע דברים הללו, הלא ג' ימים ולילות נתייגעו לבוא לכאן במחשבות כשרות, וכך הוא מקבל את פניהם. הם הסתכלו אחד על השני בעצבון רוח, ושני הגיסים פנו לר' בענדיט ראש החבורה לשמוע מה בפיו, והוא ענם "אם רבינו צוה לחזור לא יועיל מאומה..." הם שבו לדרכם, ובבואם למלון הני"ל אמר להם ר' בענדיט, הלא אנו רעבים וא"א כך לחשוב, הבה נאכל את ארוחת הצהרים ואח"כ נראה מה לעשות. הם עשו כן, ואחר ברהמ"ז צוה להם ר' בענדיט שיחזרו למרכבה, וצוה לבעל העגלה שיחזור העירה.

בבואם הניחו חפציהם בהאכסניא וצוה להם ר' בענדיט לילך לטבול במקוה, הם לא אמרו דבר ועשו כל אשר ציום, אח"כ ציום ללבוש בגדי שבת, ולילך שוב לקבל שלום. כאשר באו לחלון נתן להם הרה"ק שלום בחיבה ולא שאלם דבר, גם אחר התפלה ברכם בברכת שבתא טבא, וכן באו לעריכת השלחנות לילה ויומם ובס"ג, והה"ק שהכיר בהם שהם אנשי צורה קרבים מאד.

ביום שני בבקר באו כולם להפרד, הרה"ק הסתכל בהם ושאלם "האתם פנים החדשות שלנו החסידים מאונגארן?" ענה ר' בענדיט הן, הוא נתן הפו"פ שלו וברך אותם ואמר לו כמה דיבורים שלא שמעו האחרים, השני בא ר' ישראל אברהם עדליס, גם הוא נתן פתקא ופרט בקשתו, הרה"ק ברכו והאחרים לא שמעו מה אמר לו, ואח"כ בא גיסם ר' מענדל וכו'.

כאשר חזרו לביתם וספרו לר' גדלי' את כל הקורות אתם, צחק מהם על שבאו להרה"ק בלי טהרה במקוה, ולכך שלחם מפניו (...)

נסיעתו לפרעמישלאן נזכר גם בדברי הגאון בעל משנה שכיר (יליד האלאס) בהספדו על אביו ר' יצחק טייכטאהל שו"ב האלאס (משנה שכיר ח"ב, ויזרע יצחק - מילי דהספידא), וז"ל:

"ואדכרן מילתא, בעת שהייתי כבר שית או כבר שבע, ואז היה הרב דמתא הרב הגאון הצדיק מפורסם מו"ה ישראל אברהם עדליס זצ"ל, שהי' עוד מכיר את רבינו ישמח משה והי' מחסידי פרעמישלאן, צדיק תמים. ובליל חמישי למד חומש רש"י ברבים, וגם מר אבי היה בתוכם וממילא דגם אני הייתי שם, ולמדו פ' משפטים והגיעו לפסוק ולקח בעליו, שאלני אבי בקול לומר מה לקח, והשבתי תוכ"ד את השור, ע"ז הושיט ידו וסטר אותי על לחיי בכח עד שעשה קול גדול, נענה על זה הרב הצדיק ז"ל בתמי' חזקה "וואס ווילט איהר פאהן דעס קינד האבען", השיבו אבי ז"ל התורה נקנית

כה

בסימנים, נתתי לו סימן בזה שלא ישכח עדי עד דברי רבינו רש"י שפי' על ולקח בעליו
וז"ל השבועה, כי את השבועה לקח ולא השור.

אחר פטירת הה"ק מפרעמישלאן זי"ע נסע עוד עם הגה"צ ר' בענדיט כ"ץ הנ"ל
וגיסו הגה"צ מקעמעטשע, להסתופף בצל הה"ק מרוזשין זי"ע במעון קדשו

מפנקס החברא קדישא דהאלאס

שבסאדיגורא, כאשר גם זה יסופר
בהרחבה בסי' זכור ימות עולם,
שלאחר פטירת אחות רבינו, אשת
נעוריו של ר' מענדל גליק, ישב בעלה
סגור בחדרו בין די"א של הלכה,
ונתקיימה בו מאה"כ לולי תורתך
שעשועי אז אבדתי בעניי, אז השפיע
ר' בענדיט על חמיו שיסע ר' מענדל
אתו לסאדיגורא, והסכים עמו
חמיו, ויאמר לו (עמוד 60): "אלוא
רעד מיט ר' מענדעלען וועגען דער
זאכע, ער וועט אודאי בעשטעהן
מיט צו נעהמען זיינעם שוואגער ר'
ישראל אברהם עדליס, דאס וועט
אויך גוט ווירקען אויף זיין געמיטה
צושטאנד (בלה"ק: תדבר עם ר'
מענדל על דבר זה, הוא ודאי ירצה

לקחת אתו את גיסו ר' ישראל אברהם עדליס, וזה גי"כ ישפיע היטב על רוחו).

ועי"ש שהאריך לספר על נסיעתם, ושנגבנו בגדיהם בדרך, ועל חצר המלכות
בסאדיגורי, וכיון שאין נוגע לרבינו כ"כ לא נעתיק כל לשונו, רק משי"כ שם
(עמוד 62):

שבת ווארדע פערבראכט הערליך מיט דברי תורה וואס דער רבי האט ציטירט, און
עס ווארדען אויך געזאנגע פארגעבראכט וויא עס איז דער מנהג ביי די רבי'אישע
טישען, דער רבי האט בעזאנדערע אויפמערקזאמקייט געשענקט צו אונזערע
חסידים, ער האט געשפראכן פון דיא גדולי תורה אין אונגארן, האט ערווענט דער
חתם סופר, דעם איהעלער צדיק דער ישמח משה, וויא אויך דעם סאנזער רבי דער
בעל דברי חיים...

ביים געזעגענען פון אונזערע חסידים האט דער רבי געשיקט א גרוס צו ר' גדלי'ן צו
זיינער פארמיליע ברכות וישועות, צו דיא אללע חסידישע אידען און רבי'אים, רבנים
צו דיא ראשי ישיבות און תלמידים, ווינטשע פאר אללע שפע ברכה והצלחה בתוך
כלל ישראל...

(בלה"ק - השב"ק נערך יפה עם הד"ת שאמר הרה"ק על שלחנו, גם הזמירות כנהוג אצל הצדיקים, הרה"ק פנה במיוחד להחסידיים שלנו, ודיבר מגדולי אונגארן, הזכיר את מרן הח"ס, את הצדיק מאוהעל בעל יש"מ, וגם את הרה"ק מצאנז.. בהיפרדם ממנו שלח הרה"ק פר"ש לר' גדלי' ומשפחתו, ברכות וישועות, לכל החסידיים ורבותיהם, רבנים ראשי ישיבה ותלמידיהם, וברך לכולם בשפע ברכה והצלחה תוך כלל ישראל..)

"היה איזה זמן אצל הגה"ק הצדיק המפורסם בעל מנוחת אשר מטשענגער זי"ע, והיינו נחשב מאד. ובפרט אצל הה"ק מו"ה צבי אבי"ד דק"ק ליסקא זי"ע היה לו לשעשועים" (מלשון הרב מקעמעטשע בהספדו הנ"ל).

עוד נמצא בדברי הגאון בעל משנה שכיר בהספד הנ"ל, כי בערוב ימיו נסע להסתופף בצל הרה"ק ר' נפתלי הירצקא מראצפערט זי"ע על שבת שירה, וז"ל:

בעל ה'משנה שכיר' בבחרותו נזכר בפנקס הח"ק
דהאלאס

"בכל שנה הי' רגיל (אביו ר' יצחק טייבטאהל שו"ב האלאס) לנסוע על שבת שירה להצדיק ר' הערצקע ז"ל לראצפערט והייתי

מורכב על כתפו, פע"א חורף תקיף וקור גדול ושלג נורא עד גגות הבית, אשר גם בשבת שירה לא שבתה הקור והשלג, ואעפ"כ לא הי' נמנע מלעשות בהרגלו וליסע על שבת זו לראצפערט, ובאותו פעם השתתף עמו בנסיעה זו הרב דמתא הרב הצדיק הנ"ל, ושכרו שניהם שליטען מאיכר עובד אדמה עם סוסים חזקים כדי שיוכלו שאת את השליטען בשלג הגדול המונח על פני הארץ, והדרך הי' גם בעת הפשוט במרוץ הטבעי דרך ארוכה של שמונה-י"ד שעות מה גם בעת אי טבעית כאז באותו פרק, וכשעלו על השליטען הייתי עומד מן הצד של מר אבא ז"ל אחוז בידו והייתי אז כבן ט"ו-י"ד שנים, פתאום הביט הרב הצדיק הנ"ל עלי והתחיל לצעוק בקול אל אבי ז"ל מה רוצה עם תינוק זה הכי חושב ליקחו עמו הלא יתקורר על הדרך וכי רוצה לסכן אותי, ולא רצה בשו"א להסכים שאסע עמהם, אבל אבי ז"ל לקחני וכרך אותי בבגד עבה מצמר מראשי עד רגלי והשמיט אותי על השליטען מאחוריו של הרב ז"ל באופן שלא הרגיש ממני כלל מה שנעשה מאחורי גביו וכה נסענו, ועד חצי הדרך לא ידע הרב כלל מנסיעתי עמהם".

רבנות האלאס

כאשר איבד פרנסתו ל"ע, העניק לו חתן אחותו (וגיסו מלפנים) הגה"צ מקעמעטשע ז"ל חלק מגליל רבנותו, (ה"ה ישוב נאדי האלאס, ומסתבר שהיי זה על ידי השתדלות חתנו ר' אבא פריעד, שהיי מחשובי תושבי האלאס).

וז"ל יזכור ימות עולמי (עמוד 104):

דער זיידע ז"ל האט גרויס מיטלייד געהאבט מיט זיין געוועזענעם שוואגער ר' ישראל אברהם עדליס, וועלכער איז געבליבען אהנע פרנסה (מה שכתב שזה הי' ע"י שאיבד אביו ר' משה ליב את פרנסתו בשעת המהפכה, כבר כתבתי לעיל שפשוט שטעה בזה ונתערבו לו הדומות) און דער זיידע האט איהם זייער ליעב געהאבט אפי' ווען זיין זייענען אויס שוואגערס געווארן וויא אזוי קאן ער איהם העלפען, דער זיידע האט זיך בערעכענט דאס זיין גליל איז צו גרויס ער קאן קיינע געניגענדע קאנטראללע פיהרען און קיינא געניגענדע השגחה האבען פאר זייערע שוחטים, קצבים מלמדים און אללע אנדערע אחריות'ן, ער וועט טיילען זיין רבנות מיט זיין געליעבטען יעצטיגען אנקעל ר' ישראל אברהם עדליס, אונדזוואר דער זיידע וועט זיך באגניגען מיט קעמעטשע, באדאן, קעעק, דעמעטשער, און דיא אנדערע פיהר מקומות דהיינו האלאס, איבראן, פאסאב, בערצעל (ע"י מה שאכתוב לקמן דכנראה לא דק, ולא נתן לו רק ישוב האלאס עצמו בלי שום גליל), וועט ער איבער געבען צו זיין ר' ישראל אברהם עדליס, ער איז א בכבודער פערטורגליכער איד און פערשטעהט דען משא ומתן אין הלכות רבנות און ביידע וועלן זיין שכנים, און דיא אידען אין גליל וועלן אויך צופרידען זיין וועלן נישט דארפען אללע מאהל קומען נאך קעמעטשע פאר א שאלה, א דין תורה, און דער שוחט וועט ניט דארפען אללע מאהל צו איהם קומען, ער וועט שוין רעדען מיט דיא אידען.

קורץ דיא זאכע איז אללזייטיג בעשפראכען געווארן און דער שידוך איז מיט מזל צושטאנד געקומען, ר' ישראל אברהם עדליס איז געווארען האלאסער רב און געפיהרט אפילו א ישיבה.

... צווישן קעמעטשע און האלאס איז געווען א אידישע פארם גערופן האט עס זיך "האזא" פארם, דאס איז נישט ענטשיידעט געווארן צו וועלכען רבנות עס בעלאנגט בינו לבינו האבן ביידע רבנים זיין געהאלטן פאר זייערע בעלי בתים און זיי האבען אויך ביידע געשטיצט.

שפעטערע צייטן האט זיך דאס ארטשאפט טיסא-בערצעל אבגעריסען פון האלאסער רבנות און פאר זיך אויפגענומען אן אייגענען רב (בכל ענין זה נראה דלא דק, כי הג"ר בנימין אלימלך אייזנבערגער ז"ל כבר הי' אב"ד בערצעל משנת תר"י עד פטירתו בשנת תר"ג, ואחר פטירתו נתקבל לשם הג"ר גרשון אברהם גאלדבערגער ז"ל, והי' לבערצעל גליל לעצמה, וגם פאסאב ואיבראן היו מגלילותיה, וכנראה מעולם לא היתה כפופה לרבנות קעמעטשע), אבער האלאסער רב האט ב"ה גענוג פרנסה געהאבט, - בעציהונגס ווייזע דיא מאטריקעל אמט, דאס האט זיך נישט געענדערט ווייל דאס איז פון דער גאווערנמענט בעשטימט געווען דאס עס בעלאנגט נור צום קעמעטשער ראבינאט. אין מיינע קעמעטשער ישיבה יאהרען האב איך געפיהרט דאס מאטריקעל אמט 4 יאהר כסדר..

(בלה"ק: זקני ז"ל (רבי מנחם מענדל גליק אב"ד קעמעטשע) היצר בצערו של דודו ר' ישראל אבדהם עדליס אשר נשאר בלי פרנסה, וזקני חבבו מאד אף אחר שכבר לא הי' גיסו, וחשב בנפשו הלא הגליל שלו הוא גדול מדי ואינו יכול לבדו

להנהיג את כולו, ולהשגיח על כל שוחטיהם קצביהם ומלמדיהם וכל אחריותם, וא"כ יכול לחלק את גליל רבנותו עם דודו החביב, והוא לעצמו ישאר עם הישובים קעמעטשע באגדאן קעעק ודעמעטשער, ולר' ישראל אברהם ימסור את רבנות הישוב האלאס, והרי הוא איש מכובד ויודע מו"מ של רבנות... הם יהיו שכנים, וגם אנשי הגליל יהיו מרוצים, כי לא יצטרכו לבוא בכל פעם לשאלה או ד"ת, והשוחט לא יוצרך לבוא בכל פעם לקעמעטשע.

הוא דיבר עם אנשי הגליל, והדבר נגמר בכי טוב, ר' ישראל אברהם נתקבל לאבד"ק האלאס, וגם ניהל שם ישיבה.

בין קעמעטשע והאלאס היתה אחוזה יהודית שנקראה בשם האזו פארם, ולא נגמר הדבר לאיזה רבנות שייכת, ביני לביני החזיקו אותם שני הרבנים לבעלי בתים שלהם, וגם הם תמכו בשניהם.

מאוחר יותר נפרדה קהילת טיסא – בערצעל מהאלאס ובחרה רב לעצמה, אבל לרב מהאלאס היה ב"ה מספיק פרנסה.

כלפי הנהלת המעטריקל לא נשתנה כלום, כי לפי חוקי הממשלה זה היה שייך

עוד מפנקס החברא קדישא דהאלאס

רק לרבנות קעמעטשע. בימי לימודי בישיבת קעמעטשע ניהלתי את המעטריקל במשך ד' שנים).

לא נודע לי בדיוק שנת קבלת רבינו לרבנות האלאס, ולדברי נכד

אחותו הגר"מ לעאנאראוויטש בהספד הנ"ל הי' שם רב כעשרים שנה, ולכאורה נתקבל לערך שנת תר"מ לפ"ק, כי בשנת תרמ"א כבר מצאנוהו שם (במכתב שנעתיק לקמן בס"ד).

"בימי שבתו בהאלאס כמו עשרים שנה, הי' מזכה רבים, מדריך ומלמד לאנשי קהלתו, רועה נאמן לעדתו באהבה" (מלשון הרב מקעמעטשע בהספדו הנ"ל. ועל מצבתו נחרת: "בצדקו השיב רבים מעון בעז ניבי מתק שפתיו הנעימים"). נמצא בין החתומים על ספה"ק כנפי יונה (לבוב תרמ"ד), אמרי שפר (מונקאטש תרח"ס), אפסי ארץ (מונקאטש תר"ס).

מתחלה לא חבש שטריימ"ל לראשו, וכאשר קנו לו עטרה לראש צדיק, בכה כנגדם והתמרמר שאינו זכאי ללבוש שטריימ"ל... עד שלבסוף סבר וקבל (מפי זקנתי תחי' בשם אמה ע"ה בת בנו של רבינו).

בישוב האלאס לפניו ישב בה הגה"צ ר' אלכסנדר יעקב כ"ץ זעלענפריינד (בן הגאון בעל שערי חיים מסעליש ונכד בעל כתר כהונה והש"ן) שהי' רב ואב"ד שם (וכפי הנראה עדיין לא הי' אז האלאס תחת רבנות קעמעטשע, ואולי בימיו היה כל הגליל כפוף

להאלאס, ואח"כ כאשר נתקבל רב בקעמעטשע הי' כל הגליל תחת דגלו, עד שנפרד שוב ישוב האלאס מהגליל כנ"ל), ומשם נתקבל לאבד"ק שאמשאן (על מקום הרב הגה"צ ר' יצחק יעקב בלום ז"ל אבי הגאון בעל בית שערים, שתקע אהלו בקראלי ושם מ"כ), אח"כ פרק עול הרבנות מעליו (לערך בשנת תקצ"ז לפ"ק, שאז נתקבל שם הגאון רבי אהרן פריעד מבעסערמין [מהרא"ף] לאבד"ק שאמשאן) והתיישב בעיר שינאווע שבגאליציע, ובסוף ימיו חזר לשבת בהאלאס עד לפטירתו ביום י"ב תשרי שנת תרל"ד לפ"ק ושם מנו"כ.

בנו הר"ר יוסף אלי (חתן הגי"ר ישעי' בנעט אב"ד קאלוב וכל מחוז סאבאלטש) הי' מחשובי בעה"ב בהאלאס. עליו מסופר כי כאשר רצו להושיבו על כסא אביו בהאלאס, ולשים כתר הרבנות בראשו, ומסרו לו ראשי הקהילה את כתב הרבנות, לקחו וקרע אותו לגזרים. הוא הקים שם משפחה גדולה ונכבדה (ביניהם משפ' זעעלפריינד, בריגער, פאלאטשעק).

גם רעו ועמיתו של רבינו הי"ה הגה"צ ר' אברהם יצחק גליק מח"ס יד יצחק (גיסו של ר' יוסף אלי הנ"ל) דר בישוב האלאס כעשר שנים, והעמיק שם בלימוד תוה"ק בהתמדה עצומה, וכל הרוחות שבעולם לא הזיזו את רעיונותיו מהעמיקו, ולא פסק פומיה מגירסא, והיה מרביץ תורה לרבים ונכבד לכל, לומד ומלמד בחנם, נהל שם ישיבה לשלשים ועד חמשים בחורים, ויהי שם עמוד ברזל להיהדות, וברך ה' את מעשהו, עד שנאלץ לקבל את רבנות טאלטשווא (כמבואר כל זה באריכות בתהמ"ח 'באר יצחק', ועי' יזכור ימות עולם עמוד 98 שנתקבל לשם ע"י המלצת הרב הגי' מקעמעטשע גיסו של רבינו שביקשו לקבל הרבנות שם, ע"ש).

מתוך 'שיר תפארת' לכבוד מחותנו המחבר – נדפס בר"ס 'שערי חיים' (זלנפריינד)

גם רעו ועמיתו של רבינו הי"ה הגה"צ ר' אברהם יצחק גליק מח"ס יד יצחק (גיסו של ר' יוסף אלי הנ"ל) דר בישוב האלאס כעשר שנים, והעמיק שם בלימוד תוה"ק בהתמדה עצומה, וכל הרוחות שבעולם לא הזיזו את רעיונותיו מהעמיקו, ולא פסק פומיה מגירסא, והיה מרביץ תורה לרבים ונכבד לכל, לומד ומלמד בחנם, נהל שם ישיבה לשלשים ועד חמשים בחורים, ויהי שם עמוד ברזל להיהדות, וברך ה' את מעשהו, עד שנאלץ לקבל את רבנות טאלטשווא (כמבואר כל זה באריכות בתהמ"ח 'באר יצחק', ועי' יזכור ימות עולם עמוד 98 שנתקבל לשם ע"י המלצת הרב הגי' מקעמעטשע גיסו של רבינו שביקשו לקבל הרבנות שם, ע"ש).

ר' מרדכי ט"ו
המסופר ר' אברהם יצחק
גליק

סה"ק 'נדבת פי'
(לבוש תר"ג)

עם גדולי דורו

כרע כאח הי' לחתן אחותו (וגיסו מלפנים) הגה"צ ר' מנחם (מענדל) גליק ז"ל אבד"ק קעמעטשע, ואהבת נפש אהבו. וכאמור לעיל אף הוא הנחיל לו את כתר הרבנות בהאלאס.

ונעתיק לשון נכדו בזכור ימות עולם (עמוד 105):

"פון צייט צו צייט האבען זיך דיא צוויי רבנים בעגעגענט און זיך הארציג צוקושט וויא איך האב עס צוגעזעהן, ווען ביידע זיינען שוין אלטע אידען געווען, דער האלאסער רב האט זיינע באהנשטאציאן נור געהאבט אין קעמעטשע און אללעמאהל דעם זיידען בעזוכט און האבען זיך הארציג געקושט איינער דען אנדערן עס איז געווען צום שטוינען"

(בלה"ק: מוזמן לזמן נפגשו ב' הרבנים ונשקו זא"ז בחביבות, כאשר ראו עיני כששניהם כבר היו זקנים, הרב מהאלאס לא הי' לו תחנת רכבת רק בקעמעטשע, ובכל פעם ביקר את זקני ונשקו זא"ז בחביבות שהי' להפליא).

האלאס
כרנ סמאז'יני כ"י ישרל
ארכיטע אגיד כ"י
מטויר שמולל סלוי יונגריי
סרן חד כן פערל
וואלף טננפל

ויש לציין למה שנדפס בסי' יתפארת שמואלי (מתולדות אנשי שם, על הגה"ק ר' שמואל פרענקל מבי"ח זצ"ל אבי"ד דאראג - בת המלך אות כז) וז"ל: סיפר איש מכובד נגיד גדול מהר"א ענגעל (- צ"ל ר' מאיר וואלף ענגיל, וכמ"ש בסיפורי שמואל) מהאלעס אשר הי' שם באותו מעמד, בקהלתו בהאלעס הי' שו"ב אחד, אשר מאיזה סיבה הלך

לשחוט לקעמעטשע, ומובן שהראה סכינו לאב"ד דשם ולא מצאו יפה, וכתב לאב"ד דהאלעס (לפ"ז הי' ד"ז בשנת תרמ"א לפ"ק, אחר שהלך משם השו"ב ר' ניסן פר"מ ע"י לקמן, והרה"ק כבר נפטר במרחשון דשנת תרמ"ב לפ"ק. אך מסיפורי שמואל משמע שד"ז הי' קודם בוא רבינו להאלאס, כאשר היה עוד תחת דגל הגה"צ מקעמעטשע ז"ל), וגם הוא נסה אותו, עד שהחליטו להביא הדבר לפני מו"ז ז"ל (-ה"ה הרה"ק הנ"ל). עייניש המשך העובדא, ובסיפורי שמואל (מעשה ח) בשינוי קצת, עיי"ש.

גם הי' ידיד נפשו של הגה"צ רבי אברהם יצחק גליק מטאלטשווא הני"ל, כי משכנו הי' בטאלטשווא עד שנתקבל לאב"ד האלאס כני"ל. והשיב לו נאמר בשו"ת יד יצחק (ח"א סי' ו, ז), וז"ל בתחלת התשובה: "רב ברכות לראש צדיק נשגב, ועוד בשיבה ינוב, הוא ניהו כבוד ידיד נפשי, חמדת לבבי, פחתי וריבי, הרב הגדול, מעוז ומגדול, שלם בכל המעלות, מלא תהילות, כבוד קדושת שמו מו"ה ישראל אברהם עדליס ניי אבדק"ק האלאס יע"א. נעימות ימינו הגיעני לנכון ביום הזה ושמחתי בשלומו ושלום תורתו, גם אתנו תליית החיים והשלום, יתן ה' כי נתבשר איש מרעהו אך טוב סלה וכן מכל הנלוים אתנו אמן, ונוסף עיי' ששתי באמרותיו הנעימים בד"ת, והנני להשיבו כפי העולה לעני"ד...". ועוד בסי' ח, יד, טו, יז (שוכ"ט לכבוד יד"י הרב הגדול וכו' מו"ה ישראל עדליס ניי רובץ על התורה ועבודה ומורה לעדתו בק"ק האלאס יע"א), כג (כבוד יני"פ הרבני הצדיק המופלג וכו'), צו (כבוד ידני"פ הרב הגדול הצדיק), קט (לכבוד ידני"פ וחביבי הרב הגדול הצדיק), קכח (שוכ"ט ליי"ג הרב הגדול הצדיק), קפג (שוכ"ט ליי"ג הרב הגדול הצדיק וכו'), חלק ב' סימן מז (לכבוד יי"ג הרב המאוה"ג הצדיק), צ (ליי"ג המאוה"ג הצדיק), קב (כני"ל), חלק ג' סימן קה (כני"ל).

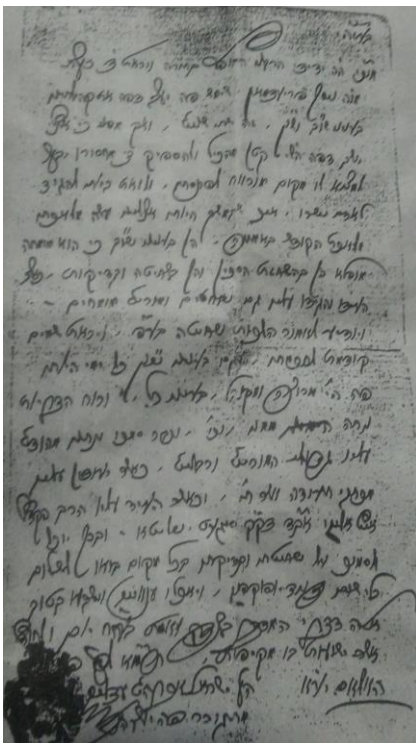
29	Ehrenfeld Jesaje förabbi Sá
30	Ehrenfeld Simon kerületi fő
31	Ehrenfeld Bernath kerületi
32	Ekfeld B. kerületi förabbi
33	Ekstein Adolf orth. izr. hl
34	Eisenberger Benjamin rabbi
35	Edlisz Israel rabbi Halátsz.

נמצא חתימתו בין גדולי דורו, על גילוי הדעת שנתפרסם בלשון הגר בשנת תרמ"ט לפ"ק לחיזוק הארטהאדאקסי, וחתמו עלי ר"מ רבנים. גם על גילוי הדעת בדבר המציצה (שנדפס בסוף קונטרס המציצה והמלואים להשדי חמד) נמצאת חתימתו.

מיכאל דוינסקא	ר' פהלאטא
שול עהרענפעלד	סיקסא
ישראל עדלים	האלאס

מכתב א' ממנו נדפס בס"ס 'מראה אש', וז"ל:

בעזה"י. מוכ"ז ה"ה ידידי הרבני המופלג בתורה ויראת ד' כקש"ת מו"ה ניסן פריעדמאן שימש פה יושב דפה את קהילתינו בעניני שו"ב וש"ץ, זה שתי שנים, ואך כי מפני אנשי יושב דפה הש"י

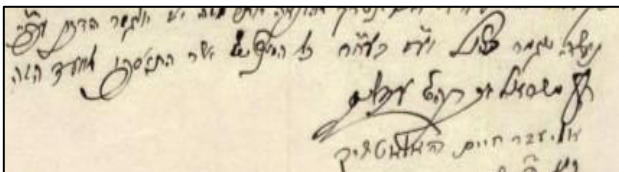
קטן מהכיל ולהספיק די מחסורו יבקש למצוא לו מקום מורווח לפרנסתו, ולזאת באתי להגיד לאדם ישרו, איך שבמשך היותו אצלינו עשה מלאכתו מלאכת הקודש באמונה, הן בעניני שו"ב כי הוא מומחה מופלא הן בהשחזת הסכין והן בשחיטה ובדיקות, כאשר העידו והגידו עליו גם שוחטים ומורים מומחים - ויודע לאמור הלכות שחיטה בע"פ, ויראת שמים קודמת לחכמתו, וגם בעניני ש"ץ כל ימי היותו פה הי' מרוצה ומקובל, בעיני כל, ורוח הבריות נוחה ממנו, וכו', וכבר סמכו ונתנו מהודם עליו גדולי המורים ורבנים, כאשר עידון עליו מכתבי תעודה אשר ת"י, וכאשר העיד עליו הרב הקדוש איש אלוקי אב"ד דק"ק סיגעט שליט"א - ובכן יוכל ולסמוך על שחיטתו ובדיקתו בכל מקום בואו

לשלום בלי שום נדנוד ופיקפוק, ויאכלו עניים וישבעו בטוב. אלה דברי המדבר בצדק ואמת בעה"ח יום וי' לחודש אשר ישועות בו מקיפות, תרמ"א לפ"ק פה יושב האלאס יע"א

הק' ישראל אברהם עדליס

מתגורר פה יושב הנ"ל

מתורתו לא נשאר לנו לפליטה (לבד ממה שנתבאר בשו"ת יד יצחק בתוך השאלות), כ"א גרגיר א' בשו"ת משנה שכיר (מהדו"ח או"ח סי' קמ"ד), וז"ל –

חתימתו בפנקס הח"ק בהאלאס

"ואם זכרוני אינו כוזב לי, אזכרה שפעם אחת בהיותי טליא כבר תריסר שנים, שלחני הרב המאוה"ג הצדיק מפורסם הרב הזקן שבקהל מולדתי ק"ק

האלאס ר' ישראל אברהם עדליס זצ"ל (שהי' עוד מכיר את הקדוש בעל ישמח משה ואת הקדושים מדור הזה, והי' צדיק גדול ומדקדק במצוות מאד) על הפאסט, והיה כותב את הדאטום על אופן הנ"ל היינו שם החודש בפירוש ולא במספר כנהוג, ושאלתיו ע"ז ואמר לי שיש איסור בזה, ויותר לא שמעתי ממנו. כן עולה בזכרוני, ועבשיו שנתגדלתי בתורה בעזה"ת ומצאתי לדברי הכותב הנ"ל, נזכרתי מה ששמעתי בימי קטנותי מפי הצדיק הנ"ל, ובטח שמשם יצא לו הדין הנ"ל".

ימי זקנותו ופטירתו

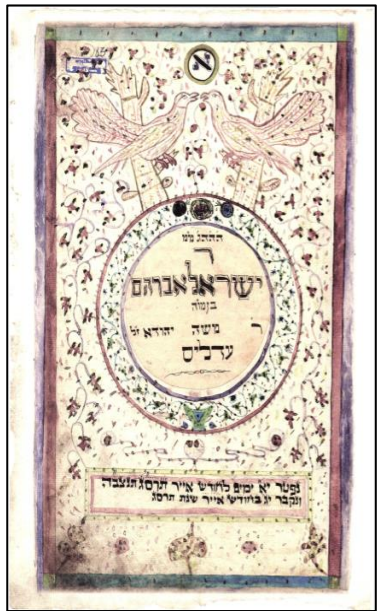
"הי' זקן ושבע ימים, וכל ימיו הי' לו יסורים שונים, וגם לעת זקנותו אשר נחלש גופו עד מאוד החלש אמר גבור אני בזריזות יתירה לתורה ועבודה, גם בלילה לא שכב רק מעט, ורוב פעמים לא על מטתו כדי שלא יישן הרבה" (מהספד הרב מקעמעטשע הנ"ל).

ביום ועשי"ק לי שבט שנת תרנ"ט לפ"ק, נפטרה עליו זוגתו הרבנית עי"ה, ונטמנה בישוב האלאס.

וזה נוסח מצבתה - פ"נ / האשה הרבנית הצנועה היישרה / עשתה טוב בעמיה, מ' / חיי מרים רויזיא / בת הצדיק מו"ה צבי ארי' זיצלי / אשת הרב מו"ה ישראל אברהם

נ"י / נפטרה בש"ט יום עשי"ק א' דר"ח אדר / שנת ת'רינ"ט לפ"ק, תינצי'ביה' . ויקרבו ימי ישראל למות, ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע, ויאסף אל עמיו ביום ועשי"ק י"א אייר כ"ו למב"י שנת תרס"ג לפ"ק, ונגנז ביום ראשון

י"ג אייר, ויספדהו נכד אחרתו הה"ג ר' מרדכי לעאנאראוויטש ז"ל (שמילא מקום חמיו ברבנות קעמעטשע, ולחותרו הזקן הגי"ר מענדל גליק ז"ל לא הודיעו על פטירת דודו החביב) מספד מר בהאלאס לפני מטתו, והיא ליו נדפסיה בספרו פרשת מרדכי, וזה לשונו:

רישום פטירתו בעמוד המיוחד לו בפנקס החברה קדישא

"ב"ה. הספד על פטירת דודי היקר הרב המאה"ג הצדיק מו"ה ישראל אברהם בן מו"ה משה יודא וחנה ז"ל שהי' אב"ד דק"ק האלאס, נפטר ביום עש"ק י"א אייר כ"ו למב"י תרס"ג לפ"ק, ונגנז ביום א' י"ג למב"י תנצב"ה.

איתא בשבת קנ"ג, "א"ר יודא ברי' דרב שמואל בר שילא משמי' דרב, מהספידו של אדם ניכר אם בן עוה"ב הוא אם לאו, איני האמר ליה רב לרב שמואל בר שילא אחים לי בהספידא דהתם קאימנא, לא קשיא הא דמחמו לי' ואחים הא דמחמו לי' ולא אחים". ונ"ל לפרש כוונת הגמ', דהנה בענין הספד יש כמה אופנים איך לעורר לבב השומעים לספוד ולהתאונן, האופן הא', לשים על לב במיתת אדם כשר אם בו פגע מדת הדין אן מה נענה בתרי' ומה נעשה כי יפקד יום,

והנה זה האופן לאו בכל אדם כשר יתכן, כי אם אותו הנפטר האריך ימים והגיע לימי זקנה ושיבה אשר גם בדרך הטבע כבר הגיע עתו א"כ לאו פגיעת מדת הדין הוא רק אפיסת הכוחות בדרך הטבע, ועוד כי אצל צדיקים לא שייך לומר כן, כי אף כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא מ"מ הצדיקים סובלין יסורים בעוה"ז כדי לקבל שכרם משלם בעוה"ב וא"כ אין מיתתם פגיעת מדת הדין ושום אדם לא יתמרמר בהספידו עליו.

ובזה פירשתי במועד קטן מאמר הגמרא (מו"ק דף כ"ה), "א"ל רב אשי לבר קיפוק ההוא יומא מאי אמרת, אמר לי' אמינא אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר, לויתן בחכה הועלה מה יעשו דגי רקק, בנחל שוטף נפלה חכה מה יעשו מי גבים, א"ל בר אבין ח"ו דחכה ושלחבת בצדיקי אמינא, ומאי אמרת אמינא בכו לאבלים ולא לאבידה שהיא למנוחה ואנחנו לאנחה".

ר"ל שבר קיפוק אמר שיספיד לעורר לב השומעים כי אם בו פגע מדת הדין על חטאו שזה הדמיון חכה ושלחבת אן מה נענה, על כן א"ל בר אבין ח"ו לומר כן בצדיקים כי הם כבר קבלו ענשם בעוה"ז על חטאם, על כן רק כך יאמר בכו לאבלים ולא לאבידה שהוא למנוחה.

והנה כן נאמר אנחנו פה היום על פטירת דודי הרב הצדיק שהי' זקן ושבע ימים וכל ימיו הי' לו יסורים שונים ועתה כאשר הולך למנוחות אין לנו להתאבל עליו אלא בכו וגו' עלינו שנחסר מאתנו.

ומעתה צריך להתבונן על ערך גודל אבידתנו, איזו אבן יקר אבדנו. וראשית דבר נתבונן, כי יש צדיק אשר רק בערך שאר אנשים נחשב לצדיק, היינו כי דר במקום אנשים כשרים פשוטים, אבל אם בוא יבוא למקום גדולים צדיקים וחסידים לא נחשב לכלום, ויש צדיק אשר הוא צדיק בעצם.

ובזה יש לפרש הגמרא במועד קטן, "כי נח נפשי" דר' זירא פתח עליו ההוא ספדנא, ארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גדלה שעשועי' אוי לה אמרה רקת כי אבדה כלי חמדתה", ר"ל כי ר' זירא באמת נולד בבבל, מ"מ גם כאשר בא לארץ צבי לא"י גדלו אותו והי' להם לבני ארץ ישראל שעשועים, ולא רק בבבל נחשב לגדול אלא אפילו בארץ ישראל, כי גדולתו הי' בעצם לא רק לפי ערך שאר בני בבל, על כן אוי לה אמרה רקת איזה כלי חמדה אבדה, כמו כן דודי הצדיק נולד בכפר והי' שם חשוב מאוד ע"י צדקתו תורתו תומתו וישרו, אבל מזה אין ראוי עוד שהי' צדיק וחסיד בעצם, כי אוי רק לפי ערך בני מקומו הכפריים המעטים הי' נחשב לצדיק, אבל מזה ראוי, שהי' איזה זמן אצל הרה"ג הצדיק המפורסם דק"ק טשענגער בעל מנוחות אשר והי' בעיניו נחשב מאוד, ובפרט אצל הרב הקדוש מו"ה צבי אב"ד דק"ק ליסקא זצ"ל הי' לו לשעשועים, מזה ראוי כי הי' בעצם חסיד וצדיק לא רק בערך, על כן אוי לנו ובפרט לקהל מהאלאס שאבדו כלי חמדה כזו שהי' מנעוריו תמים במעשיו וגם לעת זקנתו אשר נחלש גופו עד מאוד החלש אמר גבור אני בזריזות יתירה לתורה ועבודה, גם בלילה לא שכב רק מעט ורוב פעמים לא על מטתו כדי שלא יישן הרבה.

ואמרתי לפרש הגמרא במועד קטן, "כי נח נפשי" דרבינא פתח עליו ההוא ספדנא, תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר, נשים לילות כימים על משים לילות כימים". דהנה הגאון מו"ה חיים סופר ז"ל פירש בחיבורו על תהילים עה"פ צדיק כתמר יפרח, ולמה כתמר דוקא, ופירש כי ידוע ואיתא בגמ' שתמר נושא פירות לסוף שבעים שנה, וצדיקים תחילתן יסורים וסופן שלוה, וזה צדיק כתמר יפרח.

אבל יש לומר באופן אחר, כי הצדיק גם לעת זקנתו עובד ה' בכוח אמיץ כבחור בשנים, ועושה יותר מכפי כוחו בדרך הטבע על ידי חשקות הגדול, וזה הפירוש שהצדיק כתמר יפרח, גם אז פורח בשעה שהתמר פורח לעת זקנה, וזה כונת הספדן על רבינא, תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר, על כן נשים לילות כימים על משים לילות כימים, וגם כאן נוכל לומר על פטירת דודי הצדיק כי גם הוא הי' בבחינת תמר כנ"ל.

ועתה שפכו כמים לבכם על העדר צדיק כמותו הלא תדעו גודל תמימתו, ובכל זאת הי' עניו גדול, הי' חסיד הי' עניו, שאע"פ שהי' חסיד לא הכיר עצמו לחסיד רק הי' עניו ולכלום הי' נחשב בעיניו, מתלמידיו של הלל. וטוב לבו הכל יעידון עליו כי הי' מפורסם

לה

לכל מדת טובו ומדת סבלנותו, לא פגע בכבוד שום אדם, יען כל ישראל כשר הי' חשוב מאוד בעיניו, והי' אוהב ישראל בלב ונפש.

עד כאן דברנו ממעלותיו הנוגע לעצמו שהי' צדיק לעצמו, ולולי הי' בו רק זאת די ודי לבכות על העדרו, ומה נאמר עוד על העדרו מצד שהי' מזכה רבים מדרך ומלמד לאנשי קהילתו רועה נאמן לעדתו.

והנה איתא בשבת על פסוק בקהלת וסבבו בשוק הסופדים "בני גלילא אמרו עשה דברים לפני מטתך, בני יהודא אמרו עשה דברים לאחר מטתך, ולא פליגי מר כי אתרי' ומר כי אתרי'", ויש לפרש דהנה הישמח משה פירש על הגמרא גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם, ר"ל כי הצדיק אשר פעל בעוה"ז רק לעצמו כשהולך לעוה"ב הנה במתים חפשי לא יפול עליו שם צדיק, רק צדיק עובר היינו שהי' צדיק בחייו, אבל מי שזיכה את הרבים נמצא שכל מה שעושים תלמידיו נחשב כאלו הוא עשה, נמצא נופל עליו שם צדיק קיים, וזה הכונה "גדולים צדיקים במיתתן" היינו אותן שנקראים צדיקים גם לאחר מיתתן, יען שבחייהם זיכו הרבים, "יותר מבחייהם" ר"ל מאותן שאינם נקראים צדיקים רק בחייהם.

ובזה י"ל הכונה בני גלילא אמרו רק "עשה דברים לפני מטתך" כי במתים חפשי, אבל בני יהודא אמרו שהם היו יותר גדולים ואמרו "עשה דברים לאחר מטתך" ר"ל שיזכו הרבים כדי שיוכלו לומר שעושה מצות ומעשים טובים גם לאחר מטתו היינו לאחר פטירתו.

ועתה נחזור להגמרא אשר התחלנו בהקדים לחלק בין הלשון יש לו חלק לעוה"ב בין הלשון בן עוה"ב, כי מי שלא זיכה את הרבים רק לעצמו הי' צדיק לא יתוסף לו אחר פטירתו רק מה שהבין לעצמו עד פטירתו והיינו חלקו המוגבל, אבל מי שזיכה את הרבים בכל יום ויום יתוסף לו לאחר פטירתו שכר מצות ומעשים טובים שעושים תלמידיו, על כן עליו יותר יפול שהוא בן עוה"ב.

וזה הכונה "אר"י ברי' דר"ש ב"ש משמי' דרב מהספידו של אדם ניכר אם בן עולם הבא הוא", כי ההספד הוא לתועלת לעורר לב השומעים ומכש"כ תלמידיו שילכו בדרך אשר הדריכם, ואם הם מתעוררים באמת נמצא שעל ידיהם נעשה בן עוה"ב, וע"ז מקשו הש"ס "איני והאמר רב לר"ש ב"ש אחים בהספידא דהתם קאימנא" ר"ל שהי' ירא רב שלא יהי' בבחינת צדיק במיתתו ולא יהי' הולך רק עומד, וזה "דהתם קאימנא" ר"ל שאני ירא שלא אהי' בעוה"ב רק עומד, ומתרץ "הא דמחמו לי' ואחים" ר"ל וכוונת רב הי' שאפילו רק אם ע"י שיעוררו המספידים תלמידיו יתעוררו לילך בדרך רבם לא מעצמם ניכר שיהי' בן עוה"ב, כי לזה צריך התעוררות גדול שלא יהא נשכח תורתו מלבם.

כן גם אתם קהל האלאס התיצבו נא התעוררו נא, הנה רבכם אשר הדרך ולימד אתכם זה כמו עשרים שנה הולך מאתכם והי' נאמן לכם רועה אתכם באהבה גמלו טוב עמו לעשות אותו ע"י מעשיכם בן עוה"ב כנ"ל, ואז יהי' למליץ בעדכם מה כאן

עומד ומשמש היינו משתדל בטובתכם, כן ישתדל גם הלאה בטובתכם, וזכותו יגן בעדכם עד ביג"צ ויקוים בלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים ובא לציון גואל ב"ב אמן".

וזאת אשר חרטו על מצבת קבורתו העומדת עד היום הזה: פי"נ / הרב הצדיק חסיד עניו ונבון / שישיש שבע רצון אב לחכמים / אשר בצדקו רבים השיב מעון / בעז ניבי מתק שפתיו הנעימים / ישרו הצניע וצעד דרך התמימים / מרנא ורבנא / ישראל אברהם / בן מו"ה / משה יהודה עדליס זצ"ל / הרב אבי"ד פה ק"ק

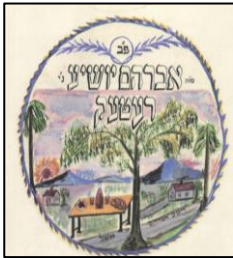
האלאס יע"א / נפטר י"א אייר שנת תר"ס'ג' לפ"ק / תניציבי'ה'.

בשנת תרס"ה לפ"ק מילא את מקומו אחריו, הרב הגה"צ ר' חיים צוקער ז"ל הי"ד, נכד הגה"ק בעל קול אריה זצ"ל.

אחר שנתקבל על מקום אביו לראבד"ק בערעגסאז, נתקבל אחיו וחתנו הגה"צ המפורסם ר' שלמה צוקער ז"ל (תלמידו החביב של אדמ"ו הגה"ק בעל מנח"א ממונקאטש זי"ע) בחודש סיון שנת תרפ"ג לפ"ק, למלא את מקומו, וגם את

הישיבה שנהלו לשם ולתפארת. נפטר ביום י"ז טבת שנת תשי"ג לפ"ק, ומ"כ בקברות אבותיו בבערעגסאז.

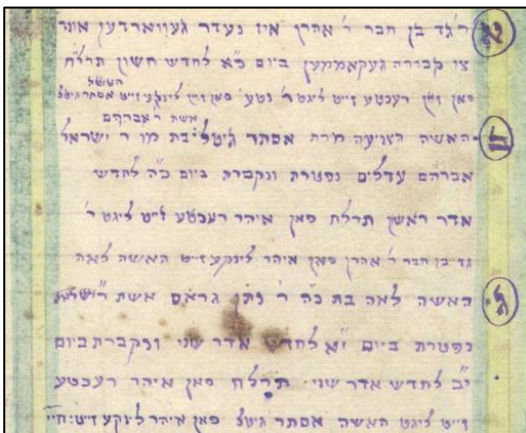

הרב האחרון בהאלאס היה הרה"ג ר' **אברהם יהושע רעטעק** ז"ל הי"ד (שהיי מקודם השו"ב דשם). עד אשר פרש ידו צר על כל מחמדיה, ועלה הכורת על מדינתנו, ובתוכם נכרתה גם ק"ק האלאס יע"א הי"ד, ארץ ארץ אל תכסי דמם.

בניו וביתו אחרי

א) בתו האשה הצנועה מרת **אסתר גיטל** ע"ה. נולדה בטאלטשווא לערך שנת תר"ג לפ"ק.

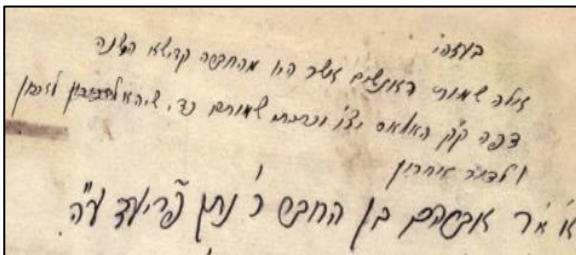
נישאת שם ביום כ"ב שבט שנת תרכ"א לפ"ק, להאלמן מו"ה **אברהם (אבא)**

פריעד ז"ל, שנולד בישוב האלאס לערך שנת תקע"ח לפ"ק, לאביו החבר ר' נתן ז"ל משם (זוגתו הראשונה היתה מרת אסתר ע"ה לבית גליק, והיא ילדה לו בשנת תר"ג לערך, את בתו פעפ"י אשת ר' משה פענינעש).

אחרי נישואיהם התיישב בהאלאס, שם היי בעל אדמות, ונזכר בתשובת היד יצחק (ח"א סימן כג)

לחותנו, וז"ל: "על דבר אשר שאל אודות אשר שכר חתנו להביא לפועלים העושים במלאכה סביב הנהרות לספק להם צרכיהם לחם וי"ש ודבר אחר כ"ז

משך העבודה, אם מותר למע"כ להשתתף עמו בזה, כי בלא"ה צריך לו אדם א' לסייע לו בזה, ורק ירא לנפשו לפגוע ח"ו באיסור סחורה בדברים האסורים..." ע"ש.

נפטר שם ביום ט"י כסליו שנת תרנ"ג לפ"ק. זוגתו מרת אסתר גיטל נפטרה שם בצעירותה (אחר לידת בתה), ביום כ"ה אדר ראשון שנת תרל"ח לפ"ק, ושם

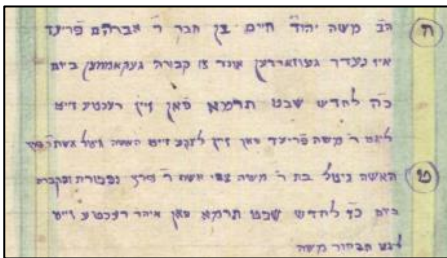
מנו"כ (לשמאל הר"ר גד ב"ר אהרן ליכטמאן שנפטר כ"א חשוון תרל"ח, ולשמאלה קברו את מ' לאה ב"ר נתן גראס א"ר ישראל שנפטרה י"ב אדר שני תרל"ח) .

ואלו הם בנייהם הידועים לי :

1. החבר מו"ה **נתן ז"ל** מהאלאס, נתמנה בשנת תרנ"ד לפ"ק לנאמן הח"ק, נפטר ביום כ"ט אדר שני שנת תרפ"א לפ"ק, על מצבתו בהאלאס : נכד הרב הצדיק מורה מורינו הרב ר' ישראל אברהם עדליס זצ"ל.

2. הב' **משה יהודא חיים ע"ה**, נפטר ביום כ"ה שבט שנת תרמ"א לפ"ק, ונטמן בו ביום בישוב

האלאס (לשמאל קבר דודו הר"ר משה פריעד, ולשמאלו קברו את האשה גיטל ב"ר משה צבי א"ר פרץ שנפטרה כ"ז שבט תרמ"א). גם על מצבתו נחרת שהוא נכד הרב.

3. מו"ה **צבי ז"ל** מהאלאס (מפנקס הח"ק, ואיני יודע מאיזה זוג נולד).

4. שאמוע"ל, נולד בהאלאס ביום

כ"ט/ל' שבט שנת תרכ"ה לפ"ק, נשא בעיר בודאפעסט ביום י"ב סיון שנת תרנ"ו לפ"ק, את האשה שארלאט"א/זשאנע"ט שנולדה בעיר קאלוב ביום ה'/ו' אדר שנת תרל"ו לפ"ק, לליפא"ט רייכמאן וזוגתו ראזאלי"א לבית קליין.

5. איגנא"ץ (אולי הוא ר' נתן הנ"ל), נולד בהאלאס לערך שנת תרכ"ז לפ"ק, נשא בסערענטש ביום ל"ג בעומר שנת תרנ"א לפ"ק, את האשה פעליצ"ע שנולדה בטארצאל לערך שנת תרל"ב לפ"ק, לשאמוע"ל סאס וזוגתו זשענ"י לבית ליכטמאן. אחרי נישואיו התיישב בהאלאס (שם הי' בעל אדמה), והוא חתום על רשימת פטירת זקנו הרב וזקנתו הרבנית. בתו עטעלק"א [אסתר גיטל] נולדה שם בשנת תרנ"ב, בנו שאמ"י נולד בשנת תרנ"ד, (הסנדק היה זקנו הרב).

6. רעגי (כנראה שמה מרת רבקה, ע"ש חמותו של רבינו), נולדה בהאלאס לערך שנת תרל"א לפ"ק, ונישאת שם ביום ט"ו טבת שנת תרנ"ג לפ"ק (כחודש אחר פטירת אביה) לשאמוע"ל שווארץ, שנולד בישוב ציגאנד ביום י"ב/י"ג ניסן שנת תרכ"ה לפ"ק למו"ה יהודא שווארץ ז"ל וזוגתו שאר"י לבית קרויס. אחרי נישואיו התיישב בציגאנד.

7. יאהאנ"א (כנראה שמה מרת חנה, ע"ש אמו של רבינו), נולדה בישוב האלאס ביום י"א/י"א אדר ראשון שנת תרל"ח לפ"ק, ונישאת שם ביום ג' סיון שנת תרס"ב

לט

לפ"ק לשאמוע"ל קליין, שנולד בשוב ווענטשעלע ביום כ"ד/כ"ה אלול שנת תרל"ז לאביו איגנא"ץ וזו האניי.

(ב) בתו מרת **שרה עדל** (כ"ה על העתקת מצבתה, ואוצ"ל שרה אדל) ע"ה, נולדה בעיר טאלטשווא לערך שנת תר"י לפ"ק.

נישאת שם ביום כ"א אדר א' שנת תרל"ב, להאלמן מו"ה **אברהם צבי לייכטמאן** ז"ל מגרויסווארדיין, שנולד בשוב זאלאטשקא לערך שנת ת"ר לפ"ק, לאביו מו"ה יצחק ז"ל מטאש (כפי הנראה הי' ממשפחתו של הר"ר משה לייכטמאן ז"ל מפיליש חותן הרה"ח ר' יעקב יוחנן גראס ז"ל מאירבע, ושל הר"ר יעקב לייכטמאן ז"ל משם אבי זקני ר' דוד משם, כי גם במשפחתם נמצא השם אברהם צבי), וזגתו רעז"י/בעל"א (כנראה שמה רבקה) לבית גייגער.

אחרי נישואיהם התיישבו בגראסווארדיין, שם הי' סוחר, ונמצא בין החתומים משם על הרבה ספרי קודש, ביניהם - הישר והטוב (מונקאטש תר"מ), אמרי שפר (שם תרמ"ח), פני יצחק (שם תרנ"ב), סמא דחיי (וואראהל תרס"ו), שערי חכמה (שם תרס"ז), שמן רוקח (שם תרס"ט), ועוד.

בזו"ר נשא שם בשנת תרכ"ב לפ"ק, את מרת יודית ע"ה בת מו"ה אהרן שפיטצער ז"ל וזוגתו מרת מינדל ע"ה לבית שטיין, וממנה הוליד את בנו מו"ה משה חיים ז"ל משם, שהי' חתן מו"ה משה גראס ז"ל מאוהעל חתן הג"ר ירמיי לעוו ז"ל אב"ד אוהעל, ולכן נזכר בספרי השמן רוקח על ר' אברהם צבי שהוא מחותנו של המחבר.

זוגתו מרת שרה נפטרה בגרויסווארדיין ביום ט' אדר ראשון שנת תרס"ח לפ"ק, ועל מצבתה שם חרות - פ"ט האשה הצנועה המהוללה מרת **שרה עדל** ע"ה בת הרב הגאון מו"י **ישראל אברהם עדליס** ז"ל מהאלאס, אשר מתה ונאספה אל עמה ט' לחודש אדר ראשון בשנת תרס"ח, מעשיה לא ישכחו וזכרה לא יסוף, תנצב"ה.

בעלה האריך ימים אחריה, ונפטר ביום כ"ה שבט תרע"ז לפ"ק, ועל מצבתו בגרויסווארדיין חרות - פ"נ הרבני הנכבד הירא והשלם מו"ה **אברהם צבי לייכטמאן** ז"ל, נפטר בש"ט כ"ה שבט תרע"ז לפ"ק. תמים הי' עם ה' אלקיו, באמונה שלימה היו כל עמליו, וגם בתורת ה' הגה יומם וליל, על כן ילך מחיל אל חיל, וש"י עולמות נחיל, תנצב"ה (העתקות המצבות מס' 'מצבת זכרון').

ואלו הם בנייהם הידועים לי:

1. מרת רבקה (כנראה ע"ש אמו) ע"ה הי"ד, נולדה בגווי"ד ביום י"א / י"ב אדר שנת תרל"ג לפ"ק. נישאת שם ביום ל' סיון שנת תרנ"ג לפ"ק, למו"ה **בנימין קאהן** ז"ל הי"ד שנולד בשוב פ' וואשארעהלי לערך שנת תרכ"ה לפ"ק, למו"ה משה ז"ל וזוגתו רעגינ"א לבית שווארץ (נרשמו מעידים על הנישואין אבי החתן

עם רבינו זקנה של הכלה). דר בישוב קאמאדי, והי' לו שם בית מלאכה למי סודה.

בניו: 1) מרת אסתר הי"ד נולדה שם תרנ"ז, נשאת לש"ב ר' יחזקאל שרגא עדליס בן דו"ז ר' צבי אריי (עי' לקמן). 2) בנו ישראל (ע"ש רבינו) הי"ד מקאמאדי, נעקד"ה במחנה עבודה ברוסיא תשי"ג. 3) בתו גיטל הי"ד נולדה לערך תר"ס, נישאת למיקש"א פריש הי"ד מבי אויפאלא, נעקד"ה בשנת תשי"ד באושוויץ.

2. ר' **שמחה וואלף** ז"ל הי"ד, נולד בגרוו"ד ביום כ"ג/ט"ד תשרי שנת תרל"ה לפ"ק. הי' סוחר יין באמסטערדאם (ונרשם שמעיד על חתונת אחותו אסתר רחל).

3. מו"ה **שלמה יצחק** ז"ל, נולד בגרוו"ד ביום י"ד/ט"ו מרחשון שנת תרל"ז לפ"ק, הי' תלמיד בעל ערוגת הבושם בחוסט. נשא את מרת רחל לאה ע"ה שנולדה בגרוו"ד ביום ח"י/י"ט סיון שנת תרמ"ג לפ"ק, למו"ה מאיר קויפמאן ז"ל וזו' מרת בילא לבית האניגסבערג. דר בגרוו"ד, והי' סוחר עצים בפיזעש-דיארמאט, שם נמצא בין החתומים על ספר שמן רוקח (סי' וואראהל תרס"ט), ואחר המלחמה התיישב בארץ ישראל. נפטר ביום כ"א אייר שנת תשי"ז לפ"ק, ונטמן בהר המנוחות (בלוק כ"ג, חלקה ד, שורה ד, קבר 3), אלמנתו נפטרה ביום ג' אלול תשמ"א ונטמנה אצל בעלה. בניו: 1) ענדרע, נולד תרס"ד, 2) יאזעף נולד תרס"ה ונפטר, 3) ר' ישראל (ע"ש רבינו) הי"ד מגרוו"ד, נולד תרס"ו, נשא את מרת קלארא הי"ד לבית לארינץ, 4) ר' עמוס בן-אורי מחיפה, נפטר ב' ניסן תשמ"ה, 5) מ' נעללי כהן-שלם מירושלים.

4. מרת **אסתר רחל** ע"ה הי"ד, נולדה בוואראליא ביום א"ב' אדר שנת תר"מ לפ"ק, נישאת בגרוו"ד ביום י"ט טבת שנת תרס"ו לפ"ק למו"ה **יוסף כ"ץ** ז"ל הי"ד, שנולד ביום כ"ז/כ"ח אדר ראשון שנת תרמ"ג לפ"ק בישוב ש' אודווארי, למארטאין וזוגתו מרת שרה ע"ה לבית ווייס (נרשמו מעידים על הנישואין, מיקשא כ"ץ סוחר מזענטא, ואחיה שמחה וואלף לייכטמאן סוחר יין מאמסטערדאם). דרו בגרויסווארדיין ובראקאמאז. בניהם: 1) ערנ"א יליד תרס"ז, 2) אנדא"ר יליד תר"ע לערך, 3) זאלטא"ן יליד תרע"ב לערך, הי"ד.

5. מרת **חנה** (כנראה ע"ש אם רבינו) ע"ה הי"ד, נולדה בגרוו"ד ביום א"ב' ניסן שנת תרמ"ב לפ"ק, נישאת שם (אחר פטירת אמה) ביום ב' אדר שנת תרס"ט לפ"ק למו"ה **יהושע (דוב) פיש** ז"ל הי"ד [אחר שגרש את זוגתו הראשונה, ע"י מעשה פלא בספר מראה אש] מגרויסווארדיין, שנולד בניר-מעדיעש ביום כ"ז/כ"ח תמוז שנת תרכ"ו לפ"ק, למו"ה ברוך ז"ל מקראלי וזוגתו יולי"א לבית פריינד. בניהם: 1) ר' יצחק הי"ד נולד תר"ע, 2) אילאני"א שטיין הי"ד נולדה תרע"א, 3) מארגיט גראסמאן הי"ד נולדה תרע"ב, 4) יוזשעף נולד תרע"ג.

מא

6. מו"ה **פינחס** הי"ד, נולד בגרוו"ד ביום י"א תמוז שנת תרמ"ד לפ"ק, נשא את האשה קאראליני"א הי"ד לבית קליין שנולדה בקליינווארדיין לערך שנת תרמ"ז לפ"ק, והי' חנוני בגרוו"ד. בניהם: (1) אימרע נולד תרס"ט, (2) מ' קלארא נולדה תרע"א, נפטרה ג'ד' אדר תשל"ז, (3) פאל נולד תרע"ד.

7. הילד **אהרן** ע"ה, נולד בגרוו"ד ביום ר"ח אייר שנת תרמ"ז לפ"ק, ונפטר שם ביום ר"ח תמוז שנת תרמ"ח לפ"ק.

8. יענ"א, נולדה בגרוו"ד ביום י"ז אייר שנת תרמ"ט לפ"ק.

9. בנו הילד **משה יהודא** ע"ה, נולד בעיר טאלטשווא בשנת תרי"ב לפ"ק, ונפטר שם ביום ט"ז שבט שנת תרכ"ד לפ"ק.

10. בתו **מרת חנה רחל** ע"ה, נולדה בעיר טאלטשווא ביום י"ד/ט"ו ניסן שנת תרי"ז לפ"ק.

נשאת למו"ה **גרשון סינאי** ז"ל, שנולד לערך שנת תרי"ך לפ"ק למו"ה יצחק יהודא ז"ל מטיסא ליק וזוגתו מרת מירל ע"ה לבית קליין.

דר בטיסא-ליק, ונמצא בין החתומים משם על ספה"ק אמרי שפר (מונקאטש תרנ"ח).

זוגתו נפטרה שם ביום ג' כסלו שנת תרפ"א לפ"ק, על מצבתה שם חרות: אשת חיל צנועה ונעימה / כל כבודה בת מלך פנימה / **חנה** נתנה מנה אחת אפים / רחש לבה לכל נושא כפים / חפצה ויגיעה מנעורים / למלא רצון אבי

שבשמים / ה"ה מרת / **חנה רחל** ע"ה / בת הגאון מ"מ הרב ר' ישראל אברהם / עדליס צ"ל ... האלאס יצ"ו ...

בעלה נשא בזו"ש את האשה האנ"י הי"ד לבית קליין, שנולדה בעיר נירעדהאז לערך שנת תרמ"ג לפ"ק. הוא נפטר שם ביום בדרי"ח אדר ראשון שנת תרצ"ב לפ"ק.

ואלו הם בנייהם הידועים לי:

1. מרת אסתר רבקה ע"ה, נולדה בליק ביום כ"ט/ל' אדר א' שנת תרמ"ו לפ"ק, נישאת שם ביום אדר"ח אלול שנת תרס"ט לפ"ק, למו"ה **אברהם וואלדמאן**

ז"ל שנולד בבעסערמין ביום ט'י/א' אלול שנת תרמ"ג לפ"ק, למו"ה אביגדור ז"ל וזוגתו מרת רחל ע"ה לבית קעסטענבוים. אחרי נישואיהם דרו בטיסא-ליק ואח"כ התיישבו בדעברעצין, אחר המלחמה הגיעו לבני ברק. נפטרה שם ביום כ"ד תשרי שנת תש"ח לפ"ק, בעלה נפטר שם ביום י"א ניסן שנת תשכ"ד לפ"ק. בניהם: (1) ר' משה צבי נולד תרע"ב, נפטר ברמת גן כ"ג טבת תשס"ה, (2) ר' יצחק יהודה הי"ד נולד תרע"ד, זוגתו מ' ליפשא לבית גליק, נפטר י"ז שבט תש"ה [בתו רחל קרעמער בירושלים], (3) ר' דוד נולד תרע"ו, נפטר טבת תשס"א בא"י, (4) מ' חיה מרים רוזא נולדה תרע"ט, א"ר ראובן גאלדבלאט, נפטרה תשל"ט בא"י, (5) ר' ישראל יערי, נפטר כ"ט אייר תשמ"ב ונקבר בהר המנוחות.

2. **איניזיק** (יצחק יהודא?), נולד בליק ביום ט' ניסן שנת תרמ"ח לפ"ק, ונפטר שם ביום י"ג תשרי שנת תרמ"ט לפ"ק.

3. ר' **משה יהודא** ז"ל הי"ד, נולד שם ביום י"א תשרי שנת תר"ן לפ"ק (וכנראה הוא משה סינאי מליק שמעיד על רשימת נישואי אחותו הנ"ל), הי' סוחר בדעברעצין.

4. ווילמ"א, נולדה שם ביום י"ט/כ' אלול שנת תרנ"ב לפ"ק.

ה) בתו הילדה מאר"י, נולדה בעיר טאלטשווא ביום כ"ח/כ"ט סיון שנת תרי"ח לפ"ק, ונפטרה שם ביום כ"ד/כ"ה טבת שנת תרי"ט לפ"ק.

ו) בנו [זקני] מו"ה **צבי אריה עדליס** (המכונה הירש ליב) ז"ל, נולד בעיר טאלטשווא ביום כ"ד/כ"ה סיון שנת תרי"ט לפ"ק.

נשא בישוב הוידא-האדהאז ביום י"א תמוז שנת תרמ"ח לפ"ק, את האשה איד"א שנולדה בישוב טעגלאש לערך שנת תרכ"ח לפ"ק, למו"ה אברהם ראזענפעלד ז"ל מהאדהאז (אולי בן הרה"ח ר' שמואל ז"ל מטעגלאש) וזוגתו לינ"א לבית פעלדמאן. מסדר הקידושין הי' ש"ב הרב הג"ר מענדל גליק ז"ל אבד"ק קעמעטשע (נרשמו מעידים על הנישואין, השו"ב מו"ה ניסן פריעדמאן הנ"ל, ומו"ה ישראל רייז משם, שהי' חתן גיסו של הרב מקעמעטשע).

אחר שנתאלמן ל"ע, נשא בזווי"ש בישוב טאקטא-סאדא (גליל סערענטש) ביום ה' אדר שנת תר"ן לפ"ק, את [זקנת] מרת פעסיל ע"ה שנולדה שם לערך שנת תרכ"ב לפ"ק, לאביה מו"ה חיים יעקב מאיר כ"ץ גאלדשטיין ז"ל, וזוגתו מרת אסתר ע"ה לבית פארקאש. מסדר הקידושין הי' הרב הג"ר פינחס בילליצער ז"ל, אבד"ק סערענטש והגליל (נרשמו מעידים על הנישואין, אבי החתן ואבי הכלה).

(אביה נולד בעיר טאלטשווא לערך שנת תקפ"ד לפ"ק (כנראה הי' ב"ר משה [יוסף]; גאלדשטיין משם, וזוגתו הראשונה מרת פיגא. וכנראה עליו הכוונה באגרת המכתב סופר משנת תר"ט לפ"ק, שנדפס בס' תולדות ערוה"ב פרק א', וז"ל: "הן בחודש אלול העבר בהיותי בכפר סערענטש הסמוך

לק"ק מאדע יע"א עברו דרך שם בני אדם הכשרים בעיני בימי בחרותם בבית מדרשי וחדר הורתי, שם האחד ר' יעקב מאיר נ"י ושם השני ר' יהושע נ"י שניהם ילדי ק"ק טאלטשווא יע"א, המה ספרו לי שידידו הרב המאוה"ג ר' יוסף גרינוואלד נר"ו נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק טאלטשווא ... רצוני ה"י לכתוב לשני תלמידי והייתי גוזר עליהם שיאמרו קושט דברי אמת מה ששמעו מפי אך לא ידעתי מקום תחנותם איה, וכו' - ומזה נראה שהיה תלמידו במאטערסדארף), והי' בעל בית מרזח בט' סאדא. זוגתו נולדה לערך שנת תקצ"ג לפ"ק בישוב מאקראנץ.

בניהם הידועים לי: (1) פאני נולדה בסאדא תרי"ז, נישאת בתרל"ט לר' מאיר פריעד בסאדא, (2) פאני נולדה בסערענטש תרי"ח (אולי טעות), (3) מרת שינדל ע"ה נולדה בסאדא תרי"ט, נישאת לאדאלף פארקאש ממאד, ובזווי"ש נישאת שם תר"ע ליוזשעף קליין, נפטרה שם ביום ר"ח אייר תרפ"ז, מצבתה שם, (4) מרת פעסיל הנ"ל, (4) סאלי נולדה שם תרכ"ו, כנראה נפטרה בילדותה, (5) מאריץ נולד תרל"ד ונפטר, (6) בתרכ"ט נמצא בביתם גם מארקוס גאלדשטיין, שנולד בשעניא תרטי"ז).

הי' חנווני בסאדא, והסתופף בצל הה"ק ישעילע מקערעסטיר זי"ע ועוד (כפי הנראה נסע אל הרה"ק משינאווע זי"ע, כי קרא את בנו שנולד בשנת תרנ"ט בשם יחזקאל שרגא).

נפטר בעיר דעברעצין ביום י"ב ניסן שנת תרצ"ג לפ"ק, ואלמנתו מרת פעסיל נפטרה שם אור ליום כ"ג מנחם אב שנת תש"ב לפ"ק. בנם ר' אברהם פינה את קבריהם ביום כ"ו אב שנת תש"מ לפ"ק, לביה"ח סגולה בפתח תקוה.

על מצבתו נחרת (נראה כנוסח חדש) - פ"ג, הרבני היקר מאד נעלה, מו"ה צבי אריה ע"ה אדליס, בן הה"ג מו"ה ישראל אברהם ז"ל אבד"ק ני האלאס. צנוע במדות ובמעלות יקרות, אך רעיו יכירו הנסתרות, אשר דיבר ליודעי

ספר וסברות. נפטר י"ב ניסן תרצ"ג, תנצב"ה.

ועל מצבתה חרות - פ"ג, האשה החשובה והצנועה, אשת חיל יראת ה', מרת פעסיל ע"ה, בת מו"ה חיים יעקב מאיר גולדשטיין כ"ץ ז"ל, אשת מו"ה צבי ארי' אדליס ז"ל. נפטרה כ"ג אב תש"ב, תנצב"ה.

ואלו הם בנייהם הידועים לי:

1. רעג"י (אולי רבקה ע"ש אם אמו), נולדה מזוו"ר בהאדהאז ביום ה'ו' ניסן שנת תרמ"ט לפ"ק (נתינת השם ע"י הרב הג"ר יצחק ראזענבערג ז"ל אב"ד האדהאז), ונפטרה שם ביום י"ג/י"ד אייר שנת תר"ן לפ"ק.

2. ארעלייא, נולדה בסאדא בחג השבועות שנת תרנ"א לפ"ק.

3. מו"ה משה יוסף ז"ל, נולד שם ביום

כ"ג כסלו שנת תרנ"ג לפ"ק, ונימול (ע"י מו"ה יצחק טייכטאהל הנ"ל) ביום אדר"ח טבת על ברכי זקנו רבינו. למד בפרעסבורג אצל הדעת סופר. נסע לאמעריקא עם אחותו חוה, והגיעו לנוא יארק ביום ח' תמוז שנת תרפ"ב לפ"ק. נשא את מרת אסתר ע"ה, שנולדה בישוב סינער-וואראהל ביום ג'ד' תמוז שנת תר"ן לפ"ק למו"ה אשר זעליג פריעד ז"ל (נכד הגאון המחבר קיצור שלחן ערוך) וזוגתו מרת חיי שרה ע"ה לבית גליק.

נפטרה ביום ט"ו אייר שנת תשי"ז לפ"ק, ונטמנה בחלקת עץ חיים בעיר וואודברידזש יצ"ו (על שמה נקראה זקנתי מ' דבורה אסתר תח"י בת ר' ברוך בראדי ע"ה חתן גיסה ר' בנימין משה הי"ש ע"ה, ע"י לקמן), ולא השאירו זש"ק לי"ע. בעלה נישא בזוו"ש ועבר לארץ ישראל, שם נפטר ביום י"ח מרחשון שנת תשל"ג לפ"ק, ונטמן בבני ברק.

4. ווילמא"ש (אולי וואלף ע"ש ר' וואלף וועקער), נולד בסאדא ביום ז' מרחשון שנת תרנ"ה לפ"ק, ונמול (ע"י איזידא"ר וואהל) ביום י"ד מרחשון, על ברכי זקנו ר' יעקב גאלדשטיין.

5. מרת חוה ע"ה, נולדה שם ביום ד'ה' תמוז שנת תרנ"ז לפ"ק. נסעה לניו יארק עם אחיה ר' משה יוסף כנ"ל, ונישאת למו"ה אברהם פריעד ז"ל שנולד בישוב ס' וואראהל ביום י"ז/י"ח ניסן שנת תרנ"ד לפ"ק למו"ה אשר זעליג הנ"ל. נפטרה בצעירותה ביום כ"ג אדר שנת תשי"י לפ"ק,

ונטמנה בביה"ח מט. חברון חלקת מונקאטש. בעלה נפטר ביום ו' אדר שנת תשל"ה לפ"ק, ונטמן בעיר רחובות בא"י.

מה

בניהם: 1) ר' ישראל יעקב (נקרא ע"ש זקניו רבינו ומחותנו ר' יעקב כ"ץ גאלדשטיין) נפטר לערך תשס"ו, 2) להבחלי"ח מרת שינדיל ראזענוואסער במאנסי, 3) ר' יצחק, 4) מרת צביה לעווינזאהן בירושלים, 5) ר' צבי אריי, 6) ר' אשר זעליג, 7) ר' שלמה (תשו"ח לבנו אברהם נ"י שמסר לי פרטים אלו ועוד).

6. מו"ה **יחזקאל שרגא** ז"ל הי"ד, נולד בסאדא לערך שנת תרנ"ט לפ"ק. נשא את ש"ב מרת אסתר הי"ד, שנולדה לערך שנת תרנ"ז לפ"ק למו"ה בנימין קאהן הנ"ל. דר בקאמאדי והי" שם סוחר, בתו שרה רוזא הי"ד נולדה שם בשנת תרפ"ה לפ"ק, נעקד"ה עם כל משפחתו באוישוויץ בשנת תשי"ד לפ"ק.

שמעתי מזקנתי תחי" שבימי בחרותו בהיותו בצבא בשעת המלחמה, לא הגיע לבית אביו אחרי הזמן שהיו צריכים לחזור, ודאגו הוריו מאד, והזכירו אביו לפני הרה"ק ר' ישעיהו זי"ע מקערעסטיר, והוא ניחם אותו שלא ידאג כי הוא יחזור בקרוב. לאחר ב' וגי שבועות הגיע לשלו, וסיפר כי נפל לבור עמוק בשעת מרוצתם, וניצל משם בנס כי בגדו נתפס ביתד שיצא משם, ועי"ז עלה.

7. זקנתי מרת **רוזא** אשת זקני ר' **בנימין משה הארטשטיין** ע"ה. נולדה בשנת תרס"ה לפ"ק. מאחר ולא הי' ביד הוריה לתת לה נדוניה כדבעי, ועי"ז הי' קשה מאד למצוא שידוך הגון, על כן נסעה לאמעריקא אצל אחי' ואחותה הנ"ל, כי שם היו מצויים בחורים עניים הרבה, שברחו לשם בשעת המלחמה וכו'.

נישאת בעיר נוא יארק ביום כ"ד מרחשון שנת תרצ"ב לפ"ק, לזקני מו"ה **בנימין משה הארטשטיין** ז"ל, שנולד בישוב ניר-דערזש בשנת תרס"ד לפ"ק, לאביו מו"ה שלמה ז"ל, ולאמו מרת פיגא ע"ה לבית קליין (על יחוסם נאריך אי"ה במק"א).

כאשר נתייתם בצעירותו מאמו (שנפטרה שם ביום ד'ה' תמוז שנת תרס"ט לפ"ק), נשא אביו בזוו"ש את מרת מרים ע"ה (לבית נייפעלד) ונסע לאמעריקא (בשנת תר"ע לערך, נפטר ביום ב' דרי"ה שנת תרצ"ט לפ"ק, ומ"כ במט. ציון קווינס נ.י. יצ"ו), והוא נתגדל אצל דו"ז ר' יצחק יונה קליין ע"ה (כנראה אחי זקנו ר' שלוי אליעזר קליין). היה תלמיד הגה"צ בעל באר מנחם זצ"ל בקאלוב.

בשנת תרפ"ה לפ"ק בא (עם אחיו שלוי אליעזר) אחר אביו לאמעריקא, והגיע לנוא יארק ביום ז' תשרי שנת תרפ"ו לפ"ק.

נפטר ביום ט"ז מנחם אב שנת תשל"א לפ"ק, ונטמן בחלקת עץ חיים בביה"ח בית ישראל וואודברידזש יצ"ו. זוגתו נפטרה ביום כ"ד מרחשון שנת תשכ"ה לפ"ק, ומנו"כ בביה"ח הני"ל.

בניהם: 1) הרב ר' מאיר נ"י נולד תרצ"ה, 2) זקנתי מרת פיגא תחי', נולדה בשנת תרצ"ז, בשנת תשי"ז נשאת לזקני הר"ר ברוך בראדי ע"ה (נכד ר' יוסף בראדי מקאשוי, חתן ר' פנחס דוד גוטמאן הני"ל בן אחות רבינו), נפטר ז' אדר תשע"ד, ומנו"כ

בחלקת ווען בביה"ח הני"ל, 3) מרת שרה לאה ע"ה נולדה תרצ"ט, אשת הר"ר עזריאל מנחם מענדל מלמד נ"י, נפטרה תשפ"ב, 4) מרת אסתר תחי', אשת הר"ר יוסף היילברון נ"י, 5) הילד שלמה, נולד תשי"ג ונפטר בן כמה חדשים.

8. מו"ה **חיים אברהם מאיר** ז"ל (על שם אביו וחמיו, וכנראה כבר הי' לו בן בשמות ישראל ויעקב), נולד בסאדא בשבועות שנת תרס"ו לפ"ק.

נשא בעיר דעברעצין ביום ג' תמוז שנת תרצ"ג לפ"ק, את מרת זיסל רחמה ע"ה, שנולדה שם לערך שנת תרע"ב לפ"ק, למו"ה

יוסף יוחנן גליק ז"ל וזוגתו מרת פיגא רבקה ע"ה לבית ווייס. דר בעיר דעברעצין, ואחר המלחמה התיישב בבני ברק.

נפטר ביום כ"ט תשרי שנת תשי"ן לפ"ק, ונטמן בביה"ח סגולה בפ"ת. אלמנתו נפטרה ביום י"ד תשרי שנת תשס"ב לפ"ק, ונטמנה אצל בעלה. בניהם: 1) ר' ארי', 2) מרת מרים מאר, 3) מרת אסתר ווילטשעק, 4) מרת רחל לעווי.

בא קרוב מרחוק (ב)

תולדות הגאון רבי מנחם מענדל בנעט דומ"ץ פאקש ויחוסו

בגליון 62 (עמ' לח-מט) העלתי בס"ד את תולדותיו ותעלומת יחוסו של הגאון **רבי מנחם מענדל בנעט דומ"ץ פאקש בן רבי יהודה בנעט** מבאניהאד, ומהו סדר קרבתו לגאון **מהר"ם בנעט** אב"ד ניקלשבורג ומעהרן, אשר בבואו ללמוד בישיבתו אמר עליו - "בא קרוב מרחוק". אף כי בדורות האחרונים רווחה המסורת כי המהר"ם היה דודו - אח אביו רבי יהודה, הובאו שם מספר קושיות על מסורת זו, עיי"ש.

מצבות הוריו רבי יהודה בנעט ומרת צערל בבאניהאד

אנשי בשורה אנו היום, כי בחסד השי"ת נתגלה מקום מנוחתם כבוד של הורי רמ"מ בנעט הטמונים בבית החיים הישן בבאניהאד, בהתאמצותו וביגיעתו של המומחה הרה"ח שמואל צבי שפיצער הי"ו, ובפעלו של הרבני מנכדי רבינו הרה"ח שלמה מאיר בנעט הי"ו שלא חסך בדמים למען כבוד אבותיו. עתה נודעו לראשונה מנוסח מצבותיהם תאריכי היא"צ של רבי יהודה ונו"ב מרת

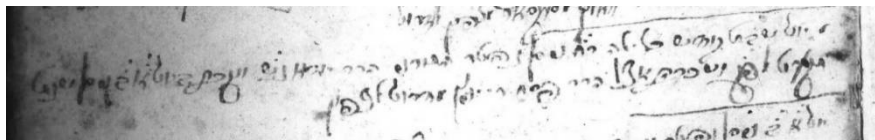

צערל, ועל פיהם נחשף תיאור דמותו של רבי יהודה, אשר היה מרביץ תורה ות"ח מובהק בק"ק באניהאד רבות בשנים, כפי שנשקף גם ממה שהקדימו לשמו את התואר 'התורני' - תואר שהיה שמור באותן שנים רק לדיינים וכדו'. אך עדיין תעלומת יחוסו של רמ"מ לא נפתרה, הגם כי שם אביו של רבי יהודה נחקק על מצבתו, כי ברבות השנים נטשטש ונמחק.

מצבותיהם של רבי יהודה ומרת צערל נמצאות בבית החיים הישן, בשורה 30. על מצבת רבי יהודה נכתב:

פ"נ / יקר היה איש תבונה / הירא את דבר ה' / ובתורת ה' היתה תפצו / דלה והשקה צאן קדשו / ה"ה התו' הר"ר יהודה / בנעט ... (?) / נן קדושי' / הר"ר (?) / נפטר בר"ח / ונ[קבר] ב' ניסן תקע"ט לפ"ק / תנצב"ה.

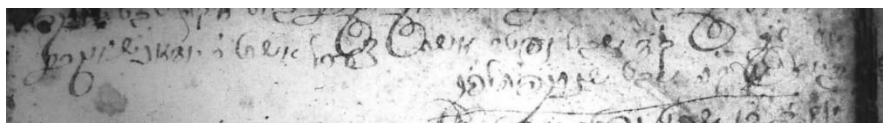
בעקבות מציאת מצבתו, ניתן היה גם למצוא את רישום קבורתו בפנקס הח"ק דק"ק באניהאד [ע"י העורך, תשו"ח גם להר"ר עמרם בנימין וידר הי"ו]:
 "יום שבת קודש בלילה ר"ח ניסן נפטר התורני הר"ר יודא נ"ש ונקבר ביום א'
 ב' ניסן שנת תקע"ט לפ"ק ושכבה אצל הר"ר פסח רייניץ מדרום לצפון".

נוות ביתו **מרת צערל** נפטרה בליל ש"ק כ"ד שבט תקפ"ה באמצע תפילתה, ונטמנה למחרת השבת ביום א'. על מצבתה נרשם שמה 'סערל', אך בפנקס הח"ק נרשם 'צערל', וכן נקראו כמה מנכדותיה על שמה. וכך חקוק על מצבתה:

פ"ט / סערל א"ה יהודא נ"ש / האשה חשובי והיקרי / סופה עשה רושם, ליל / ש"ק בברא אק"י יצתה / נשמת' ושפתותי דובבו / בתפילה, נקברי ביום א' / ד"ה שבט תקפ"ה לפ"ק / תנצב"ה בפנקס הח"ק נרשם אודותיה:

"יום ש"ק ד"ד שבט נפטר אשה צערל אשת ר' יודא נ"ש ונקבר ביום [א'] ד"ה שבט שנתקפ"ה לפ"ק".

אחר זיהויו של רבי יהודה בנעט עם השם 'ר' יודא נ"ש' מק"ק באניהאד, הרי שניתן לזהות חתימתו על תקנות הח"ק בבאניהאד בר"ח אדר ב' תקמ"ג - כשנה אחר לידת בנו הגרמ"מ - יחד עם עוד עשרים וארבע מבני הקהילה, כנדפס בספר מנחת דבשי (עמ' שיג).

סמוך לקברי רבי יהודה ומרת צערל, נמצאו גם מצבות בנם **רבי בער בנעט** וכלתם נוות ביתו **מרת יהודית**, הורחב אודותיהם בעלי זכרון גליון 61 (עמ' יז) ובגליון 62 (עמ' מ). על מצבת רבי בער נכתב:

מט

פ"י / האישי היקר ירא(ה) ה', אשר / מנעוריו ועד זקנו בתורת / ד' יגע והפליא בלימודו / והעמיד תלמידים כראוי / גדל בניו לתורה וליראה / מו"ה בער בנעט / נ"ו ביום ב' י"ד תשרי תר"יג לפ"ק / תנצב"ה.

על מצבת נוות ביתו, מרת יהודית, נחקקו המילים :

אשה יהודית אשת כ"ה בער בנעט / פ"י / ירדה לקבר ובשבע מתה / הוד בעלה ותפארת בניה / ועלי קוננו בני ביתה / דרכי טוב מגמת פניה / ידיה עשו רצון שמים / תלך נפשה לאשר חיים / נ' י"ב ניסן ונק' י"ג בו / תר"י לפ"ק

לאור העובדה שרבי יהודה מכונה בכל המקומות 'נ"ש' - על שם עיר מוצאו ניקלשבורג, דחוק עוד יותר לומר כשיטה הנפוצה, שהיה אחיו של המהר"ם בנעט, אשר הוריו - **רבי אברהם ביא אשכנזי ומרת פראדל** לבית **בנעט** - דרו בשורגע שבארץ הגר.

גם אם מצאנו אישים שנקראו על שם עיר מולדת אבותיהם, הרי אביו של המהר"ם לא הגיע מניקלשבורג, כי אם אמו מרת פראדל, וזאת דחוק מאד לומר שרבי יהודה נקרא 'נ"ש' על שם עיר מולדתה של אמו.

אמנם זאת לכאורה ברור, שרבי יהודה בנעט כן היה מצאצאי **רבי אבריל בנעט מניקלשבורג**, אביהם של הגאון **רבי יוחנן בנעט** דומ"ץ אויבן-ישן ומרת **פראדל בנעט** אם המהר"ם, כאותה מסורת (עי' עלי זכרון 62 עמ' מב) לפיה המהר"ם בנעט אמר על רבי מנחם מענדל "הן בא בן דודי ללמוד בישיבתנו". כמו"כ על מצבת רבי **יהודה בנעט** נכתב שהיה "בגן [של] קדושים" - דבר שיובן בהחלט

לאור יחוס זה, הן **לרבי אבריל בנעט** אשר מתואר בכתבי יוצ"ח (תולדות מהר"ם בנעט מאת בנו רבי יעקב אבריל עמ' ז) "הרב החסיד איש אלקים קדוש", הן **לאביו רבי מרדכי בנעט** אשר על מצבתו האריכו בתארים מופלגים ונדירים - ומרנא בעל יחתם סופר' זי"ע מכנהו מאה שנים אחרי פטירתו "רבי מרדכי הגדול" (שו"ת ח"ו סי' לז), והן לזקנו הכהן הגדול **רבינו בעל 'סמיכת חכמים'** שהיה נוי"נ למהר"ל מפראג, השר **רבי שאול וואהל**, **רבי עקיבא הכהן מאויבן**, **המהר"ם פדאווא**, **מהר"י מינץ**, **רש"י הק'** ולמעלה בקודש.

במאמר הקודם הועלתה האפשרות שרבי יהודה היה בנו של הגאון רבי יוחנן בנעט דומ"ץ אויבן-ישן, אך ממפקדי באניהאד נראים סימוכין לכך שהיה בן אח אחר, וכדלהלן:

א) ידוע זה מכבר, כי רבי יהודה בנעט דר בבאניהאד בשנת **תקמ"ב**, אז נולד שם בנו הגאון רבי מנחם מענדל דומ"ץ פאקש. אך מידע חדש עולה מרישום פטירתו של בנו רבי בער בנעט ביי"ג תשרי תרי"ג, בו נכתב שנפטר בגיל 77 [תשו"ח לש"יב הרה"ח חיים קליין הי"ו על הוספת מידע זה], כלומר שנולד כבר בשנת **תקל"ו** או **תקל"ה**, ויש להקדים שנת הגעתו של אביו רבי יהודה לבאניהאד לשנים אלו.

והנה במפקד יהודי באניהאד משנת 1774 (תקל"ד) מופיעים 'יאקאב בערנאט' (Jacob Bernat) ורעייתו 'צערל מאזעס' (Czerl Moyses), בבתם אין ילדים. יתכן מאד שמדובר ברישומם של רבי יהודה בנעט ונווי"ב מרת צערל, היות והשם צערל - שהוא די נדיר - מופיע כאן בפירוש, וכן מצינו במקרים רבים שהשם הלועזי יאקאב מורה על השם יהודה [כך גם נינו של רבי יהודה בנעט שנקרא על שמו, ה"ה רבי יהודה הערצל מדונא-פולדוואר בן בתו של רמ"מ בנעט, שמו הלועזי הוא יאקאב].

ב) אם 'יאקאב בערנאט' הוא אכן רבי יהודה, ניתן לראות ששם אביו היה **רבי בער**, ואמור מעתה כי לבנו רבי בער בנעט מבאניהאד קרא רבי יהודה ע"ש אביו. ניתן לראות כי הריוח המחוק במצבה, בו נכתב שם אביו של רבי יהודה, אינו

גדול. האות ש' המופיעה לאחמ"כ יכולה להיות אות שימוש למילה הבאה: "שנפטר בר"ח וכו'", אך יתכן גם שהיא סופה של המילה 'ני"ש', א"כ נשאר איפה ריוח צר בו היה רשום שם אביו. כפי הנראה לעינינו,

נראה מאד שהיה כתוב על המצבה: "הר"ר יהודה בנעט ... [ב]ן קדושי הר"ר [בער] נ"ש". ועדיין ניכר מקצת רישום האות ע' למטה [אמנם היה אפשר לומר שנחקק שם אביו "הערש", אך בזמנם היה מצוי כתיבת השם "הרש" בלא ע'].
 ג) עתה, באם יתקבלו הנחות אלו, יש למצוא ראייה לכך שרבי בער אבי רבי יהודה היה בנו של רבי אבריל בנעט מניקלשבורג.

במפקדי היהודים בבאניהאד בין השנים תקי"ב - תקל"ד, מופיע פעמים רבות שמו של 'בערנאט אברהם' (Bernat Abraham), ובמפקד 1774 מופיע גם שם נוות ביתו 'פראדל מארקוס' (Fradl Marcus). במפקד 1771 (תקל"א) כתוב שהוא נמצא בהונגריה מאז 1755 (תקט"ו), אך היות ונרשם בבאניהאד החל ממפקד 1752 (תקי"ב) נראה שבאמת הגיע לשם כבר אז [תשו"ח למומחה הרה"ח יואל וויינשטאק הי"ו שנדב מידע זה מאוצרותיו]. במפקד 1771 גם נרשמה בביתו בת שטרס מלאו לה 16 שנים.

היות ומלבד יהודי זה אין בנמצא בתושבי באניהאד באותה תקופה מי שנקרא 'בערנאט' מלבדו, ניתן לשער כי זהו אביו של 'יאקאב בערנאט' - אשר אולי יש לזהותו עם רבי יהודה בנעט כנ"ל. מכך שאינו מופיע במפקדים נוספים אחר תקל"ד נראה שנפטר בסביבות אותו הזמן, ומתאים לומר שרבי יהודה קרא בשנת תקל"ה לבנו הראשון **בער** ע"ש אביו המנוח.

ועוד יש לומר, כי הנה שם אשת רבי בער מבאניהאד - **מרת פראדל**; ולהנחה שרבי יהודה בנעט הוא בנם - מובן ביותר כיצד השתרשה הטעות לומר שרבי יהודה היה אחיו של המהר"ם בנעט, אחר שנשמר זכרו בשם 'רבי יהודה בן מרת פראדל' [כידוע שבזמנם הזכירו לעילוי נשמה את הנפטר ושם אמו], ותלו בטעות לומר שהיה בן **מרת פראדל בנעט** אמו של המהר"ם.

ד) לפי סדר השנים נראה כי לידתו של **רבי בער** היתה בסביבות שנת תצ"ב, ובהגיעו לפרקו בשנת תקי"ב הקים את ביתו בבאניהאד עם מרת **פראדל** שם נולד בנם **רבי יהודה** בסביבות תקי"ד [היות ובמפקד תקל"א אינו מופיע, ונרשם לראשונה במפקד תקל"ד - יש להעריך שבסביבות אותו הזמן הקים את ביתו, וא"כ נולד בערך עשרים שנה לפני כן]. שם אביו של רבי בער בכל המפקדים - 'אברהם' - יכול להעיד על כך שרבי בער היה בן **רבי אברהם אבריל בנעט** מני"ש, אשר בניו נולדו בניקלשבורג בסביבות אותו הזמן בו נולד רבי בער: בנו הגאון **רבי יוחנן בנעט** - לימים דומ"ץ אויבן-ישן - נולד בסביבות תפ"ה (ע"י להלך), ובתו **מרת פראדל** נולדה בשנת תפ"ט.

ה) כאמור, במפקד 1771 (תקל"א) מופיעה בביתו של רבי בער בבאניהאד בת שטרס מלאו לה 16. במפקד הבא - בשנת 1774 (תקל"ד) - מצאנו את רישומה של 'רבקה בערנאט' (Rebeca Bernat) אשת 'שאלאמון לייבל' (Salamo Löbl). אם זוהי בתו של רבי בער הנ"ל, יש כאן הוכחה נוספת להיותו בנו של רבי אבריל

בנעט מנ"ש, אשר נוות ביתו הצדקנית נכדת רבינו בעל **הסמיכת חכמים** זי"ע נקראה **מרת רבקה**, ומובן שרבי בער קרא לבתו בסביבות שנת תקט"ו ע"ש אמו שנפטרה בחודש אדר ב' תק"ט.

הוספת פרטים בתולדות הגאון רבי יוחנן בנעט דומ"ץ אויבן-ישן

בגליון 62 (עמ' מב-מט) הוזכרו שני אישים ממשפחת בנעט - **רבי מרדכי מב' יארמוט ורבי הרשל מאויבן-ישן** - אשר יש לשער שהם בני הגאון **רבי יוחנן בנעט** דומ"ץ בק"ק אויבן-ישן, אבי הגאון **רבי יעקב בנעט** דומ"ץ שם [אביהם של הגאונים **רבי יחזקאל בנעט** אב"ד פאקש ונייטרא **ורבי מרדכי בנעט** אב"ד שטאמפפיל]. ועי' מה שנוסף על זה בגליון 63 (עמ' פד-פה), ומה שהובא שם מהספר 'תתן אמת ליעקב' (עמ' קצט) בדבר הידיעה אודות קיומם של ב' אחים לרבי יעקב מאוי"י אשר לא היו ידועים אז בשמותם.

והנה בס"ד עתה, בעזרת ש"ב הרה"ח העורך הי"ו, נתגלו רישומים קדמונים מהעיר אויבן-ישן, ומהם עלו בעזרה"ת פרטים חדשים וברורים בתולדות הגאון רבי יוחנן בנעט ובניו הנ"ל.

לפנינו תורף הרישומים שנתגלו, ולהלן יוצע מה שניתן ללמוד מהם אודות קורות חייו של רבי יוחנן ובניו :

1. במפקד תושבי אויבן-ישן (O-Buda) משנת 1771 (תקל"א) מופיע רישומו של 'יואכים בענעדעק' (Joachim Benedek), אשר נמצא בהונגריה מאז שנת 1740 (ת"ק), בביתו נרשמו גם רעייתו ומשרת.

2. במפקד הבא שנערך שם, בשנת 1773 (תקל"ג), נרשם 'יואכים בענעדיק' (Joachim Benedik), ושם רשום גם שם רעייתו - 'הלנה דוד' (Helena David). בביתם בן שבעת קיום המפקד טרם מלאו לו 16 שנים.

באותו המפקד נרשמו גם שני האישים הבאים: 'יאקאב יואכים' (Jacob Joachim) ורעייתו 'מריה זעליג' (Maria Szelig), בביתם בן אשר טרם מלאו לו 16 שנים. 'מארקוס יואכים' (Marcus Joachim) ורעייתו 'תרזיה שאלאמון' (Theresia Salamon), בביתם בן שטרם מלאו לו 16 שנים, ומשרת.

3. זכרו של הבן השלישי נמצא במפקד יהודי או"י שערך הממשל ההונגרי, ביום 10 נובמבר 1788 (י' חשוון תקמ"ט), לצורך גביית מס סובלנות שחויבו היהודים לשלם באותו הזמן. מופיע שם רישומו של 'ישראל הרשל יואכים' (Israel Herschel Joachim), וכן נרשם שם מארקוס יואכים הנ"ל.

א) מרישומים אלו עולה כי הגאון רבי יוחנן בנעט נולד להוריו רבי **אברהם אבריל בנעט ומרת רבקה** בעיר אבותיו ניקלשבורג, בין השנים ת"פ - תפ"ה [עי' באר המועדים להרב אברהם בנדיקט (עמ' שנה) שהעריך שנת נישואי הוריו בסביבות תפ"ה, ולידת רבי יוחנן לאחמ"כ, אך ממפקד תקל"א משמע שבשנת

ת"ק כבר הגיע רבי יוחנן להונגריה, ולכאורה לא היה אז נער בן י"ד שנים]. בהגיעו לפרק האיש מקדש, בשנת ת"ק, נאלץ ליטול את מקל הנדודים - כנראה עקב גזירת החיתון שהושמה על יהודי מעהרן, ומניקלשבורג עבר רבי יוחנן עבר לאויבן-ישן, שם נשא לאשה את **מרת מינדל שרל** (ע"פ רבותיה דיחזקאל) בת **רבי דוד**.

ק"ק אויבן-ישן, שהתייסדה פחות משלושים שנים קודם לכן, מנתה באותו הזמן מעט יותר מארבעים משפחות, עד שנת תק"ו בה עברו לדור בה מגורשי אויבן הסמוכה (ע"פ הרב י.י. גרינואלד בספרו 'מקורות לקורות ישראל', עמ' 17). ברבנות או"י כיהן אז רבי יששכר בער אפענהיים, עד פטירתו בה' אייר תק"ה. אחריו נתמנה רבי נתן גינצבערג, שהיה אבד"ק או"י כמעט ארבעים שנה, עד פטירתו בכ"ז חשוון תקמ"ד (שם עמ' 21).

כב בערף
 הזמן ההוא נתגלו היהודים בליון הא"ב. טרעזי'
 מעיר אופן חדש במדינת הגר ונתחשו קולא לה
 גאופן ישן אשר מקום היו סם רק איזה חמים. וכעת היה קהל גדול.
 מלאה חכמים ראויים ונדיבים. ישמרה אל עולם

מעשה גירוש יהודי אויבן לאו"י בס' קורות העיתים (ניקלשבורג תרי"א)

לדינות בבית דינו של רבי נתן נתקבל רבי יוחנן בנעט בשנת תקי"ב, שם ישב על כסא דין עד פטירתו בשלהי שנת תקל"ט (שם עמ' 19).

סמוך לפטירתו, ביי"ב סיון תקל"ט, ערך רבינו בעל 'נודע ביהודה' תשובה אליו (מהדו"ת חו"מ סי' יב), במענה לשאלתו על מה שכתב הנוב"י במהדו"ק בדיני שטרות, עיי"ש. וזה לשונו בפתח תשובתו: "בעי"ה פראג יום ה' כ"ב סיון תקל"ט לפ"ק. שלום וישע רב, להאי צורב, העוסק בחקי חורב, ה"ה כבוד האלוף התורני המופלג מוה"ר יוחנן נ"י חד מדייני ק"ק אויבן ישן" [קצת לפלא לשונו של הנוב"י בכנותו את רבי יוחנן "האי צורב", אשר להמבואר היה אז בערך בן שישים שנה].

הרב גרינוואלד (בספרו שם) עוד ראה את מצבת רבי יוחנן בבית החיים באו"י, והצליח לקרוא ממנה את המילים הבאות: "ה"ה מדייני דקהילתנו, ה"ה המופלג מו"ה יוחנן בהרב הגאון... מו"ה מרדכי בנעט זצ"ל, נשמתו יצאה עשי"ק... תקל"ט לפ"ק".

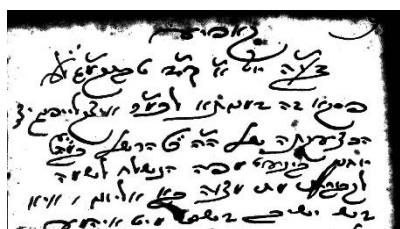
ב) בנו של רבי יוחנן אשר בין יוצאי חלציו נמנו גאוניס ומצוקי ארץ, גדולים בתורה וחסידות, וזכרו היה ידוע כל הדורות, הוא **רבי יעקב בנעט** דומ"ץ בק"ק או"י, וכבר הובאו בספרים כל הפרטים הידועים אודותיו. שם רעייתו היה ידוע - **מרת מאטיל** בת **מרת גיטל** (רבותיה דיחזקאל עמ' ו), והנה כעת ע"פ הרשום במפקד תקל"ג נודע לכאורה שם חמיו, **רבי זעליג**. כפי שצויין שם היה אז בביתם בן אחד מתחת גיל 16, יש לשער שהכוונה לבנם **רבי מרדכי בנעט** אב"ד

סעטשין, יארמוט, אוי"י ושטאמפפי, שנולד בכ"ו ניסן תקל"ב (ע"פ רבותיה דיחזקאל שם).

רבי יעקב נפטר באו"י בש"ק ט"ז מנחם אב תקע"ב, ולמחרתו הובא למנוחת עולמים בביה"ח באו"י. על מצבתו נכתב: "אחד מדייני קהלתנו ומגיד משרים דש"ח (ש"ס חברה'. ע"פ הרב בנדיקט, באר המועדים עמ' שסד) חדשה, הרב המופלג המפורסם מו"ה יעקב בהרב מו"ה יוחנן בנעט דיין, נפטר בשם טוב בש"ק ט"ז מנחם ונקבר ונספד למחרתו ביום א' תקע"ב לפ"ק, תנצב"ה". נוו"ב מרת מאטיל נפטרה בו' מנ"א תקפ"ח.

ג) ככל הנראה בן נוסף לרבי יוחנן, ה"ה **רבי מרדכי בנעט** מבאלשא-דיארמוט, הובאו תולדותיו בארוכה בעלי זכרון 62 (עמ' מג ואילך), ונוסף על זה בגליון 63 (עמ' פז-פח). לפי העולה ממפקד תקל"ג, שמו הלועזי של חמיו היה שאלאמון. יתכן שהבן הרשום בביתם כמי שטרם מלאו לו אז ט"ז שנים, הוא בנם האלוף **רבי מענדל בנעט** הטמון בסעטשין (גליון 62 עמ' מד).

ד) מי שנתברר למעלה מכל ספק כי הוא בנו של רבי יוחנן בנעט, הוא **רבי הרשל**

בנעט מאו"י. כך עולה מכת"י קדמון מאת רבי זעליג שפיטצער מאו"י, בשם 'ספר הזכרון', ובו העתיק את כתב בית הדין דאו"י שנערך ביום א' כ"ד טבת תקמ"ג: "פסקא זה... הכצעקתה של ה"ה... **הרשל במה"ג יוחנן בינעט** מפה הנשלח לשמה לקבורת מתי מצוה וכו"י.

כנראה היה לרבי הערשל שם קודש נוסף פרט לשמו צבי, שכן במפקד תקל"ט נרשם שמו 'ישראל הרשל יואכים'. לאור העובדה שלא מצאנו שמו במפקד תקל"ג, ומאידך באותו מפקד נרשם בבית אביו בן אחד שטרם מלאו לו ט"ז שנים, מסתבר שזהו רבי הרשל, ולפי"ז נולד לאחר שנת תקי"ז.

כפי שהובא בגליון 61 (עמ' יח) ובגליון 62 (עמ' מג), ביי"ג כסלו תקמ"א קרא רבי הרשל לבנו הנימול בשם **יוחנן**, על שם אביו שנפטר כשנה ומחצה קודם לכן. והנה במפקד יהודי או"י שנערך באוקטובר 1793 (חשון תקנ"ד) מופיע ברשימת אלו שלא יכלו לשלם את המס 'בגלל מוות, הגירה או התרוששות' - 'יואכים בנעט', (Joachim Banet), אולי הוא הילד יוחנן הנ"ל, ולפי זה יש להניח שאביו נפטר בין השנים תקמ"ג - תקנ"ג, לכן בנו הנער נרשם בביתו כראש המשפחה, ואחר העדרותו של האב לא היה בידם לשלם את המס.

בהתקבל הנחה זו, לא בלתי אפשרי לומר שהנער **הרשל בנעט** מאו"י אשר נפטר ונקבר בבאניהאד בו' טבת תקס"ט [כלומר שנולד בין השנים תק"נ - תק"ס] הוא נכדו וקרובו על שמו.

לפני תשעים שנה (36)

תקציר ידיעות על מאורעות, קהלות ואישים מלפני כ-90 שנה, מתוך העתונות היהודית בשנת תרפ"ח: Egyenloseg (אחדות, בודאפעסט) (להלן בקיצור: EGY.); Juedische Presse (ידישע פרעסע, וינה-פרעסבורג) (להלן בקיצור: J.P.); Der Israelit (דער איזראעליט, מיינץ) (להלן בקיצור: ISR.); Zsido Ujsag (עתון היהודי. ידישע צייטונג, בודאפעסט) (להלן בקיצור: Zs.Uj.).

בודאפעסט – ייסוד ארגון 'תורת אמת' – תומכי ישיבות', לצד ארגון בשם דומה הקיים כבר שמושבו בג'ור. המגמה, שארגון זה שמושבו בעיר הבירה, יצליח לגייס תומכים רבים שעד עכשיו נמנעו מתמיכה, כי אולי לא ראו בעין יפה להיות כפופים לארגון מקומי. בראש היוזמים עמד נשיא הקהילה אברהם פרוידיגר וכן הרבנים יעקב קופל רייך, [מרדכי אפרים פישל] זוסמן, [יונתן] שטייף [ויעקב יוסף] גרוס ועוד תריסר מראשי הקהל של הבירה. (Zs.U. גליון 8 ג' אדר עמ' 4)

קאבא – במסגרת מלווה דמלכה נערך סיום סוף הזמן בישיבה המקומית. דרשו הרב הראשי הרמן [חיים יהודה] טייטלבוים [מכאן הוא עבר להיות רב הראשי של פוטנוק עד השואה], וחתנו הרב הנריק [?] גרוסמן ומספר בני הישיבה, ביניהם בניו של הרב: יעקב וארתור [?]. (Zs.U. גליון 8 ג' אדר עמ' 10, EGY. גליון 8 ב' אדר עמ' 21)

וואץ (ווייטצען) – בליל חמישי נערך ע"י חברת 'תורת חסד' סיום על מסכת נדרים. במסיבה דרשו הרב הראשי דוד [ליב] זילברשטיין ומגיד השיעור דוד [צבי] קצבורג וכן נשיא החברה יונה אונגר. את כל ההוצאות תרם יצחק וינקלר. (Zs.U. גליון 8 ג' אדר עמ' 10)

סיקסו – ב-כ"ב שבט נערכה האסיפה השנתית של חברת ש"ס המקומית. במסגרתה היתה מסיבת סיום על מסכת נדרים. בין השאר אמר את ההדרן וכן דרש בסעודת המצווה הרב הראשי מנחם שיק. (Zs.U. גליון 8 ג' אדר עמ' 11-10 EGY. גליון 8 ב' אדר עמ' 21)

פרעסבורג – בשבת שקלים פרשת משפטים נערך הבר מצוה של הבחור יצחק ליב בנו הצעיר של הרב הראשי עקיבא סופר, הוא דרש בסוגית 'שמא יעברנו'. במסיבה השתתף גם נשיא הקהילה החרדית של בודאפעסט אברהם פרוידיגר. (Zs.U. גליון 8 ג' אדר עמ' 11, J.P. גליון 8 ג' אדר עמ' 59)

מאזו-קובאצ'האזא – בכ"ט שבט נערך הסיום של חברת המשניות המקומית. הרב הראשי אהרון [דוד] רובינשטיין קשר בדרשתו בין מסכת עוקצין למסכת

ברכות. כן הזכיר את הצדיק מסיגעט [רבי חנניה יום טוב ליפא טייטלבוים] שבאותו יום היה היאהרצייט שלו. (Zs.U. גליון 8 ג' אדר עמ'11)

אירוסין - מאלוין בת הרב טוביה [הכהן] פישר ז"ל רבה לשעבר של שארואר עם דוד שלזינגר מסארואש. (Zs.U. גליון 8 ג' אדר עמ'12)

פרעסבורג – ע"פ הצעת הרב הראשי עקיבא שרייבר הודיעה הנהלת הקהילה על מניו של הרב שמעון ליבוביץ' רבה הראשי של יוקא כדיין בקהילה במקום הרב ליב רובינשטיין ז"ל. (J.P. גליון 8 ג' אדר עמ' 59 Zs.U. גליון 9 י' אדר עמ' 10)

אונגואר – לאחר פטירת הרב הראשי [אברהם יוסף] גרינוואלד בטבת, החליטה הנהלת הקהילה ברוב דעות לא למנות לעת עתה יורש עקב מצבה הכלכלי הקשה של הקהילה. המיעוט היה בדעה שהמציאות הרוחנית מחייבת למנות רב [מאוחר יותר נבחר הרב יוסף אלימלך כהנא]. (J.P. גליון 8 ג' אדר עמ' 59)

בודאפעסט – בז' אדר נערכה האסיפה השנתית של הח"ק. נשיא החברה ד"ר פרידמן איזידור מסר את הדו"ח השנתי. לאחר שהזכיר את החברים שנפטרו השנה, סיפר על התכניות העתידיות במסגרת הגמ"ח של החברה. בערב לאחר תפילת הערבית בה השתתף החזן דוד הרטמאן נערכה סעודת החברה ובה דרשו נשיא החברה והרבנים ויקטור [מרדכי אפרים פישל] זוסמן, [יונתן] שטיין, ארמין [צבי הרש] אברהמזון ויעקב [יוסף] גרוס. (Zs.U. גליון 9 י' אדר עמ' 3 Egy. גליון 9 י' אדר עמ'17)

פאפא – הישיבה המקומית תחת הנהגתו של הרב הראשי שמואל גוטליב ערכה מסיבת מלווה דמלוה במוצ"ש פרשת תרומה. לצד ראש הישיבה איזאק יצחק דרשו מספר בחורים תלמידי הישיבה. (Zs.U. גליון 9 י' אדר עמ'11)

דאראצ'קא – הישיבה המקומית ערכה בר"ח אדר מסיבת סיום ובה דרש הרב הראשי הרמן [צבי הירש] כהן וכן בנו יענו [יונתן]. (Zs.U. גליון 9 י' אדר עמ'11)

קיש-וארדא [קליינווארדיין] – הישיבה המקומית ערכה במוצ"ש סעודת מלווה דמלכה, בה השתתפו כל הבחורים מעל גיל 17. דרשו הרב גיולה [שמואל שמעלקא הלוי ליטש-] רוזנבאום בן הרב הראשי [משה חיים ליטש-רוזנבאום] ועוד כמה מבחורי הישיבה. (Zs.U. גליון 9 י' אדר עמ' 11)

קישקון-פאלאג'-האזא – ע"פ בקשת הקהילה הגיע ביום ג' לדרוש בקהילה לרגל ז' אדר, הרב [אברהם אליעזר] ציטרון הרב הראשי של האידו-דורוג בנו של רבה הראשי המנוח [זאב וולף].

הרב דרש בבית המדרש החדש במסגרת 'חברת סעודה'. אחריו דרש הדיין המקומי [חיים דוב] הולנדר. (Zs.U. גליון 9 י' אדר עמ' 12 וגליון 10 י"ז אדר עמ' 13)

בעקעש-צ'אבא – ע"פ הזמנת הקהילה דרש בז' אדר הרב [דיין] אפרים רוזנפלד ממאקו [חתנו של הרב הראשי ר' משה פורהאנד] (Zs.U. גליון 9 י' אדר עמ' 12) אירוסין – אדיל בת הרב ליפוט [אריה ליב ליטש] רוזנבאום רבה הראשי טאליא עם זולטן קראוס משארוש-פאטאק. באירוסין השתף גם סב הכלה רבה הראשי של קיש-וארדא משה [חיים ליטש] רוזנבאום. (Zs.U. גליון 9 י' אדר עמ' 12)

נישואין – איזידור בנו של רבה הראשי של אוזד [ירחמיאל] קצבורג עם רוזה בתו של הרב הראשי של נאדאודאר [ישראל הלוי] יונגרייז ב-ה' אדר. המסדר קידושין היה הרב הראשי של סיקסו מנחם שיק. בסעודה דרשו גם הרבנים הראשיים של פוישפויק-לאדאן אברהם סג"ל שטראוס, של צ'אנגאר אשר אנשיל הלוי יונגרייז, של קאבא חיים יהודא טייטלבוים, של באלאשא-ג'ארמאט חיים אהרן דוד דייטש, של ביהאר-נאג'אבאיוס נפתלי בריסק ושל אונוד יצחק יחזקיה פייבל דונאט. (שם וגליון 11 כ"ד אדר עמ' 10)

בתו של רבה הראשי של אוי-פאהארטו (ראצפערט) שאול רוזנברג עם בנו של רבה הראשי המנוח של סילאג'י-פאלו [מנחם צבי רוזנברג]. (שם)

קיש-קו'רו'ש – החברה-הש"ס ערכה בז' אדר סעודת סיום לכל יישובי הסביבה. בסעודה השתתפו כ-100 איש. דברי ברכה נשאו הרב הראשי ברנט [דוב] לבלוביץ, הרב הראשי של שולט-ואדקארט [ישעיה] פולאק, הדיין [יצחק הלוי] שוורץ מקישקון-האלאש. (Egy. גליון 9 י' אדר עמ' 15, Zs.U. גליון 10 י"ז אדר עמ' 11)

מישקולץ – נשיא הקהילה מור פלדמן מסר דו"ח על פעילות הקהילה (בלי תאריך) ואת התכניות לעתיד במיוחד בתחום החינוך. בין השאר נתמנה סופר מיוחד שיעמוד גם לרשות חברי הקהילה בבדיקת תפילין ומזוזות. בסיכום הישיבה נאם הרב הראשי [שמואל הלוי] אוסטרליץ. (Egy. גליון 9 י' אדר עמ' 20)

שארבוגארד – בב' אדר ערכה הח"ק את אסיפתה השנתית. נערכה אזכרה ע"י הרב הראשי ד"ר ארמין [צבי הרש] אברהמזון. הוא גם הזכיר את ד"ר גוסטב [גבריאל] לעווי הרב הראשי המנוח של לבוצ'ה (סלובקיה) הקבור כאן במקום לצד קברי אבותיו. (Egy. גליון 9 י' אדר עמ' 21)

זאנטא – בג' אדר נערכה ועידה ארצית של הקהילות החרדיות של יוגוסלביה. לאחר שהם זכו, לאחר מאמצים רבים, להכרה רשמית מהשלטונות. להנהלה הרוחנית נבחרו הרבנים הראשיים משה [יהודה] ליבוביץ מזאנטא, משה דייטש מסאבאדקא שפתח את הישיבה וכן [אברהם] דוד הופמן מאדא ושלמה [ברוך] פראגר מפאטאר-ראוא (פעטעראוואסעלא). (Zs.U. גליון 10 י"ז אדר עמ' 2-3)

נאג' - קאלו (קאליב) – בז' אדר ביאהר-צייט של הצדיק מקאלוב [רבי יצחק אייזיק טאוב], לרגל התאספות קהל רב ובתוכם רבנים רבים מקהילות מהסביבה הקרובה והרחוקה, ניצל הרב הראשי עמנואל [מנחם] ברודי [ברודא] את ההזדמנות לערוך אסיפת קהל ובה יזם לחזק במשותף את ארגון תומכי ישיבות הארצית. הצעתו בצירוף מספר נקודות מרכזיות בנידון נתקבלה בהתלהבות ע"י כולם. (Zs.U. גליון 10 י"ז אדר עמ' 4)

שאטוראליא-אויהאי (אוהעל) – במו"ש שעבר (פר' תצוה) ערכה הישיבה המקומית מסיבת סיום. דרשו הרב הדיין הרמן [צבי הירש הכהן] דיק ומנהל הישיבה לזר אויסלנדר וכן מבחר מבחורי הישיבה. (Zs.U. גליון 10 י"ז אדר עמ' 11, Egy. גליון 10 י"ז אדר עמ' 20)

נייר-באטור – ב"י אדר נפטר כאן ת"ח ידוע ומוכר ר' יעקב פעקעטע. היה גיסו של הרב הראשי המנוח של הודאס [אהרן ישעיה פיש]. נספד ע"י הרב הראשי נפתלי טייטלבוים ואחיו האב"ד אהרן [טייטלבוים]. (Zs.U. גליון 10 י"ז אדר עמ' 11)

מאזו-צ'אט – בה' אדר היה היאהר-צייט של הרב הראשי המנוח שרגא צבי טננבאום בעל 'נטע שורק', וכן של חתנו הרב הראשי יהודה אלטמן בעל 'מי יהודה'. את ההספד המרכזי נשא בנו הרב הראשי פביאן [שרגא צבי] אלטמן. בסיום דרשו רבנים נוספים: הרבנים הראשיים איזידור [אשר אנשיל] יונגרייז ממאזו-קובאשד, שמשון אלטמן מסאנדורו, יוסף [אשר] פולאק מוארפאלאט, פיליפ [יחזקאל שרגא הלוי] יונגרייז מסאטמאר-אויקויריטו, שמואל אלטמן רב בפעשט וכן עמנואל בנו היחיד החי של בעל 'נטע שורק' וכן מנו דייטש רב בוארפאלאט. (Zs.U. גליון 10 י"ז אדר עמ' 12)

מאקו (מאקאווא) – הדיין אפרים רוזנפלד מודיע בשם חותנו הרב הראשי [משה פורהנד] שמספר בחורים קלי דעת זייפו את חותמת הישיבה ובדרך ערמה מתרימים כביכול עבור הישיבה. (Zs.U. גליון 10 י"ז אדר עמ' 12)

צ'וז – הח"ק המקומית ערכה בז' אדר סעודת מצוה, גם לרגל 25 שנות קיומה. את הדרשה המרכזית נשא הרב הראשי לאו [שלום לוי] פירסט. (J.P. גליון 10 י"ז אדר עמ' 73)

פרעסבורג – הבחינה של סוף זמן חורף בישיבה הקטנה שתחת הנהלת הרב ברוך לבל, נערכה בהשתתפות הרב הראשי עקיבא סופר בטי' אדר. הבחורים - חלקם מחוץ לעיר - עמדו במבחן לשביעות רצון כל הנוכחים.

בישיבה הגדולה נערכו הבחינות בשני שלבים. בער"ח אדר נערך המבחן של ה- נעבען-שיעור (השיעור המשני) ע"י המגיד שיעור הרב [אברהם] שמואל [בנימין] שרייבר, בנוכחות ת"ח וגבאים. המבחן של ה-האופט-שיעור (השיעור המרכזי) נערך ב-י"ב אדר בנוכחות הרב הראשי. על הבימה ישבו מלבדו גם חברי בית

הדין, רבני הקהילה והגבאים. הבחורים נחלקו לקבוצות ונבחנו אחד אחד. בסיכום ראו את הצלחת כולם ואת ידיעתם ובקיאותם בכל מה שלמדו. המבחן כולו נמשך עד תפילת ערבית ונסתיים בקריאות 'יחי' לכבוד הרב הראשי (J.P. גליון י"ז אדר עמ' 73)

בודאפעסט – בכ"ג אדר לרגל חגיגת יום העצמאות של המדינה (15 מרץ) נערכה בבית הכנסת קזינצי תפילה חגיגית בנוכחות קהל רב ובראשם ההנהגה ונשיא הקהילה אובודאי פרוידיגר אברהם.

חזן הקהילה הרטמאן דוד שר כמה פרקי תהלים: סז, ק, קיז ו-קן. לאחריו - לפני ארון קודש פתוח- אמר הרב ויקטור [מרדכי אפרים פישל] זוסמן את תפילת 'הנותן תשועה למלכים' בתרגום לשפה ההונגרית. לבסוף הושר ההמנון הלאומי. (Zs U. גליון 11 כ"ד אדר עמ' 2)

בודאפעסט – בר"ח אדר חגג מורינו ורבנו הרב הראשי יעקב קופל רייך את יום הולדתו ה-90. בכדי למנוע עין הרע נתבקשנו ע"י בני המשפחה לאחר את הידיעה. בכל לב אנו מברכים שהחינו וכן יחי אדונינו מורינו ורבנו לעולם! (U. Zs גליון 11 כ"ד אדר עמ' 4)

דעברעצין – ארגון קהילות ה'סטטוס-קוו' שנוסד לפני כחצי שנה, קיבל הכרה רשמית בעת ביקורו של ראש הממשלה ד"ר אישטואן באטלהען בעיר. שני הרבנים של הזרם הזה ד"ר [שמואל] שלזינגר מדעברעצין וד"ר בלה ברנשטיין מנייר-אגיהאזא העלו לפניו את בקשת ההכרה הרשמית, והוא אכן אישר זאת. (Zs U. גליון 11 כ"ד אדר עמ' 4, EGY. גליון 10 י"ז אדר עמ' 5-6 ועמ' 1-2)

קון-מאדאראש – בז' אדר ערכה הח"ק את האירוע השנתי. השתתף ודרש הרב הראשי של מחוז קארצאג מור [שלמה צבין] שיק. במסגרת הסעודה נערכה מגבית עבור חברת 'תומכי ישיבות'. (Egy. גליון 10 י"ז אדר עמ' 18)

מושון – הח"ק המקומית ערכה את סעודת ז' אדר המסורתית וצויין שהחברה קיימת כבר 75 שנה. השתתפו 140 איש בסעודה ביניהם גם אורחים רבים מחוץ למקום. בהעדר רב במקום הוזמן רבה הראשי של מאגוץ' יוסף ליבוביץ לשאת את דרשת היום. (Egy. גליון 10 י"ז אדר עמ' 21)

באלמאז-אויארוש – הח"ק ערכה את בז' אדר את האסיפה השנתית ובה נתקבלו חברים חדשים. במסגרת הסעודה דרש הרב הראשי מעניהארט [נתנאל הכהן] פריד. (Egy. גליון 10 י"ז אדר עמ' 22)

טאליא – ה-'ש"ס חברה' ערכה מלווה דמלכה במוצ"ש פרי' כי תשא ובה סיום על מסכת קידושין. הרב הראשי ליפוט [אריה ליב ליטש]- רוזנבאום נשא הדרן ובעלי בתים ת"ח אמרו גם דברי תורה בחריפות ובאגדה. (Egy. גליון 10 י"ז אדר עמ' 22)

עוללות

לעלה 60 – ענף נוסף במשפחת הרב מקערעסטיר

בהמשך לעלה 60 שכתבנו תולדות הגאון ר' משה אל"י וויינסבערג אב"ד קערעסטור, הזכרנו גם שה"י לו בת בשם מלכה שנולדה בהיותו בעיר קראקא ביום י"ח תשרי תקפ"ז, בלי לדעת פרטים עליה.

והנה אחד מחשובי הקוראים מו"ל הגליון יישקו העדרים' למוסדות דאראג באה"ק, שלח לי מצבה בעיר דאראג מהאשה מרת מלכה בת המאה"ג ר' משה אל"י, ושאלת פיו אם היא בתו של הגאון הנ"ל, ואחרי החקירה נתודע כי אכן בתו זו נישאת והיתה דירתה שם בדאראג והעמידה משפחה חשובה ומיוחסת, והחידוש העצום שצאצאיה המרובים והחשובים לא ידעו בכלל שהם מצאצאיה ויחוסה, והם חשבו שהם מצאצאי אשה אחרת שנישאת לזקינם אחר כך, וכבר כתב המו"ל הנ"ל אודות זה בגליון הנ"ל בפרשת בהעלותך, ובאתי למלאות אחריו ולהאריך קצת בע"ה :

מרת **מלכה** נולדה בקראקא ביום י"ח תשרי תקפ"ז.

נישאת [צ"ע אם ה"י זה זיווגה הא', כי ה"י מבוגרת ממנו קרוב ל"י שנים] לר' **שמואל יודא**

ה' דאראגה	
מ	מוסיר ישראל בן ח"י קוסטערשטיין
	חיים שלי זכ"ל גאלדשטיין
	מנחם מפדמל סמנדער
	שמואל יסודי סג"ל סארא-וויטן
	משה רייכמאן
	יחזק לבי פנעל
	ישיכר ח"ט ז"ל
	אברהם אלישור ליסרלן
	יחזק שטיין
	ישעי' שרגל קליין
	פנחס אלימלך ריב שויב
	מנחם וואלף
	משה יעקב נ"ט
	אברהם ר"מ
	זכ"ל וואלף בלייטער
	דוב ח"י זינגערנאגל
	יוסף שווארץ
	אשר חש"ל
	מנחם גליקליך
	שמואל גריינגערנאגל
	יוסף שטיין
	אלישור סרענקל נכד גדלים סמ"ח ז"ל

הורביץ שנולד בשנת תקצ"ו באפאדי [לפי הצענזוס תר"ח שם, ולפי נישואיו ולידות בניו נולד בטיסא לאדאני בשנת תקצ"ה, גם בפטירתו רשום שנולד בט' לאדאני, ושה"י בן נ"ז שנה בפטירתו, שזה בודאי טעות], לר' **יוסף חיים הלוי הורביץ** שו"ב באפאדי [נולד בראצפערט בתקס"ג, נפטר באפאדי כ"ד חשוון תרי"א, אביו ר' יודא הלוי הורביץ מראצפערט נכד בן אחר בן להשלי"ה הקדוש, ה"י אבי הר"ר שרגא פייבל אב"ד פאקש ופאפא], ולאמו מרת הינדל שנולדה בטיסא לאדאני בתקע"ה [לפי צענזוס תר"ח, ובצענזוס תרכ"ט תק"ף, ובפטירתה תקע"ח] לר' וואלף הכהן גראס משם [בן ר' חנוך העניך ואבי הר"ר משה הכהן גראס אב"ד ביקוני, וגם אבי מ' דינה אשת ר' ישראל גאטדינער מאוהעל. אחרי פטירת ר' יוסף חיים נישאת מ' הינדל לר' צבי דייטש מאוהעל שם נפטרה ביום ה' תמוז תרל"ב בת נ"ד שנה].

אחרי הנישואין דר ר' שמואל ליב בכפר באלשא, שם

דר גם גיסו ר' דוד קאהן, וכמ"ש כבר במאמר הנ"ל הם גידלו את היתומים של ר' משה אל"י, וכנראה גם את מרת מלכה השיאו אשה שם בבאלשא.

אחר כך עבר לדור בעיר דאראג, משם נזכר ברשימת הפרענומערענטען לספר הקדוש 'אמרי שפרי מהרה"ק מדאראג שי"ל בשנת תרמ"ח.

מרת מלכה נפטרה בדאראג בת ס' שנה ביום כ"ח אלול תרמ"ז, מנ"כ בדאראג.

אחר פטירת מ' מלכה נשא ר' שמואל יודא שנית ביום ד' טבת תרמ"ח את מרת מרים שנולדה בסעמיהאלי בשנת תרכ"ב לר' דוד סענדער ב"ר צבי ארי' מדאראג ובסוף ימיו בירושלים, מזיווגו הא' עם מ' גיטל לבית קליין שבאה מסעמיהאלי.

דברי יידידו האמון
מרדכי הלוי הורוויץ הוסיף הגיל י"א.
ס"מן ד.
כ"ה ט"מים טמן חמ"ט לפ"ק והקנוט י"ג טון ז"ל.
ש"ום לכבוד אהרן הוקר והמוסל' כהורה ובראה
כש"ח מר' שמואל ל"ב נ"ו.
על דבריך הענימים אשר כתבת לשאל אמאי לא נהנו
ניש אמרים שהביא המחבר סי' תרפ"ז שמתענים
ב' ימים לאחר מותם וכמו שפורש המ"א ס"ק ה' דהיינו
ב' ה' וב' דהא אמתי אמרה ואנומי עלי וכו' שלשת
ימים אמאי לחשיב בדברים אחרים האלו.

ר' שמואל יודא הי'
תלמיד חכם חשוב,
ונשאר תשובה
שכתב אליו ביום
שושן פורים תרמ"ט
אחיו הרה"ג ר'

מרדכי הלוי הורביץ אב"ד פפד"ס בשו"ת מטה לוי סי' ד' [נשלח לי ע"י נכדו החשוב ר' יהודא אהרן הלוי הורביץ מירושלים עיה"ק].

ר' שמואל יודא נפטר בדאראג ביום ה' אדר א' תרס"ה בהיותו קרוב לע' שנה.

בני ר' שמואל יודא הורביץ מזיוו"ר:

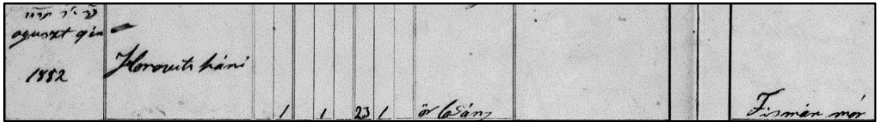
1. האני, נולדה בבאלשא ביום י"ט טבת תר"ד, נישאת בדאראג ביום י"א אלול תר"ס [המסד"ק הרה"ק ר' שמואל קאמאדער] להאלמן ר' משה פישמאן שנולד בשנת תר"י לר' יעקב פישמאן מכפר אר-לאדאני [כהיום מעזא-לאדאני] שבמחוז סאבאלטש [ר' יעקב נולד בשנת תקע"ט בעיר סיגוט לאביו ר'

שמשון, נשא את מרת אסתר נולדה בתקפ"ו-ח בלאדאני לר' משה גראס וזו' האני, בשנת תר"ח זמן קצר אחרי נישואיהם נפקדו בצענוס תר"ח בכפר לאדאני טרם הי' להם בנים, נפטר זקן בן פ"ה שנה ביום אחרון של פסח תרס"ד ומנ"כ בלאדאני, וגם זוג' מ' אסתר שנפטרה ביום ח' שבט תרנ"ו בת ע' שנה נקברה סמוך לו].

ר' משה נשא בזיווג ראשון ביום ה' טבת תרכ"ט בכפר טארקאן קטן הסמוך להעלמעץ את מ' לעני בת אדאם שווארץ־פארקאש ודר במקום אביו בלאדאני, זוגתו הא' נפטרה בלאדאני ביום ו' אייר תר"ס [מזיווג זה נולד בנו ר' שמואל

פישמאן מאונגוואר בערעגסאז ופעסט נפטר בתשכ"ב בפ"ת, וחתנו ר' יוסף אדלער מלאדאני].

אחרי נישואיו השניים שהתקיימו בדאראג חזר למקומו ללאדאני, זוגתו השניה נפטרה עליו בדמי ימיה אחרי לידת בנה בהיותה בת כ"ג שנה בלבד ביום כ"ד אב תרמ"ב, פחות מבי' שנה מנישואיה.

בני ר' משה פישמאן מזיווגו עם בת ר' שמואל ליב הורביץ :

א) הילד יאזשעף [יוסף חיים?] ביום כ"ו אייר תרמ"א, נפטר ט"ו אייר תרמ"ב.

ב) הערי? נולד ביום א' אב תרמ"ב, נשא בפילאדעלפיע במדינת פענסילוועניע ביום י"ד שבט תרע"ו את סאדי בת הענרי וואלדמאן, יש להם צאצאים בפלארידע.

ר' משה נשא אחר כך אשה שלישית והי' לו הרבה בנים ממנה, נזכר מלאדאני בפרענומעראנטען לספה"ק חכמת הנפש בשנת תרל"ו, לסי' שורש ישי בתרנ"א, לספר פני יצחק בתרנ"ב, נפטר בלאדאני ביום כ' אלול תרס"ו בן נ"ו שנה, ומנ"כ בלאדאני סמוך להוריו.

2. מרת אסתר, נולדה כתאומה עם אחותה ביום ה' טבת תר"ך, נישאת בתרמ"א לערך לר' אליעזר פרענקל, ראה להלן.

בני ר' שמואל יודא הורביץ מזיוו"ש :

3. גיטל, נולדה ביום כ"ה טבת תר"ן, נפטרה למחרת ביום כ"ו.
4. רחל, נולדה ביום י' סיון תרנ"ג, ונפטרה בת שנה וחצי ביום ט' שבט תרנ"ה.
5. יאזשעף [יוסף חיים?] נולד ביום ה' כסלו תרמ"ט, כסנדק שימש דודו ר' מענדל סענדער מדאראג [נולד בתקפ"ו לר' צבי ארי' משם, נשא את מ' גיטל בת ר' יעקב קאפל ענגעל (בי"ר יושע וגיטל, נפטר בדאראג כ"ח תשרי תרמ"ה), נפטר זקן בן פ"ז ב' תשרי תרע"ד, וזוג' נפטרה ט' טבת תרע"ה בת פ"ב], נשא בדעברעצין ביום י"ד חשוון תרע"ד את מאריא בת שאמועל ראזענפעלד ואסתר וויינבערגער משם.
6. מרת הינדל, נולדה ביום ט"ו אייר תרנ"א, אשת מארטאן אונגאר, [אולי בן ר' בנימין זאב משם] נפטרה בטיסא פאלגאר בת ל"ג שנה בלבד ביום כ"ז תשרי תרפ"ד [הב' שמואל אונגאר מפאלגאר נותן מעות בשנת תרפ"ז משיבה הרמה דמישקאלץ לסי' 'מדרש ריבי"ש טוב']].

7. מרת בילא, נולדה בדאראג ביום ה' שבט תרנ"ה, בשנת תרפ"ח עברה לעיר פראנקפורט, נישאת לליאו שפירא, נפטרה בניו יארק בתשמ"ד, בעלה נפטר בתשנ"א.

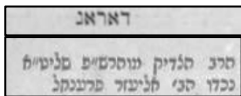
8. רעדזשינע, נולדה ביום י"ד כסלו תרנ"ז.

9. דאראטיע, נולד ביום י"ח אב תרנ"ח.

ר' אליעזר פרענקל מדאראג

ר' אליעזר פרענקל נולד בשנת תרכ"ב לערך לאביו הרב ר' אברהם שרגא צבי מבערעטי אויפאלא, שנולד בשנת ת"ר להרה"ק ר' שמואל קאמאדער אב"ד דאראג.

אמו מרת חנה לאה זיווגו הא' של ר' אברהם שרגא צבי, נולדה בשנת ת"ר לבית הערשקאוויטש [לפי רשימת פטירתה בבערעטי אויפאלא] וראה זה חידוש מצאתי בעברי על מעטריקל מישוב פאטשא [Pocsaj], נרשם שם פטירתה שלא הי' ידוע עד היום ולא מקום מנוחתה, לשמחת לב צאצאיה החשובים הרבים. מרת חנה לאה נפטרה ונקברה בפאטשא הסמוכה לאויפאלא ביום כ"ו חשוון תרנ"ד בהיותה בת נ"ג שנה, ר' אברהם שרגא צבי נשא אחר פטירתה את האשה מרת פראדל לבית עלבויגן, נפטר בן ס"ז שנה ביום כ' טבת תרס"ח ומני"כ באויפאלא.

ר' אליעזר נתגדל על ברכי זקינו הקדוש ולמד אצלו, ראה בסה"ק 'הישר והטוב' מהרה"ק מליסקא שנדפס בשנת תר"ם, נותן בדאראג מעות קדימה הרה"ק יחד עם נכדו הב' אליעזר פרענקל.

אחרי שנתארס עבר לסיגוט לשיבת הייטב לב שלא להיות בעיר א' עם הכלה.

ר' אליעזר דר בדאראג, בתרמ"ד חותם על ספר כנפי יונה, הוא החותם על פטירת חותנו ר' שמואל יודא.

נפטר בדאראג ביום אדר"ח אדר ב' תרע"ו, בן נ"ד שנה.

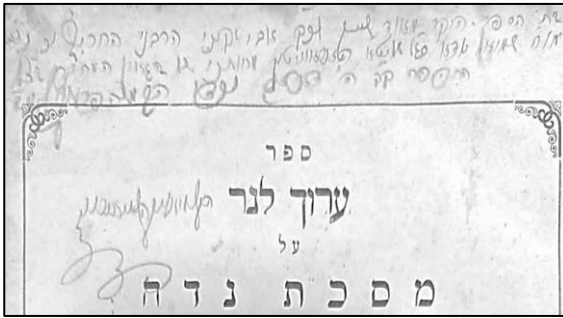
מרת אסתר האריכה ימים וכפי מה שכתבו נפטרה ביום ב' ניסן תש"א, אבל לא נמצא הרשימה באותו שנה במעטריקל וגם מצבתה אינה בדאראג, כנראה נפטרה במקום אחר.

בני ר' אליעזר פרענקל:

א) ר' משה פרענקל נולד ביום ג' שבט תרמ"ג, המוהל היי זקינו ר' שמואל יודא, והסנדק הרב ר' וואלף ציטראן.

נשא ביום י' אלול תרס"ד את מרת רבקה בת יאזשעף גראסמאן מסאקא מחוז

חתימת ר' שמואל יודא הורביץ על ספר ערוך לנר, ונכדו ר' משה ב"ר אליעזר פרענקל מדאראג כותב ששייד לזקינו הרבני החריף ר' שמואל יודא סג"ל, שהוא מחותנו של הגאון המחבר, כי אחיו ר' מרדכי היי חתן הערוך לנר

ביהאר, דר בדאראג ואחיי"כ היי חזן מפורסם בסערענטש. [בתם מרת מלכה נישאת לש"י הר"ר יחזקאל ציטראן אבי"ד ענטש, בן הר"ר וואלף ציטראן אבי"ד דאראג, חתן הרה"ק ר' שמואל קאמאדער, נעקדה"ש עם בניהם הב' זאב והבתולה לאה הי"ד. בתם

שאראלטע נולדה בביסטריץ בתרע"ב נישאת ליענא ווייס הי"ד].

ב) ר' זאב וואלף פרענקל נולד בחורף תרמ"ה.

נשא בעיר אוהעל ביום ט"ז אדר תרס"ט, את היתומה מאם מרת חיי שנולדה באוהעל לר' יעקב הלוי [ושרה] קליין שוי"ב געבע [ב"ר יוסף בהרה"צ ר' דודל מבריד], דר בבעסערמין, נעקה"ש כ"ד תמוז תשי"ד [כך במעטריקל ברשימת הנהרגים, הוא וזו' העלען קליין, ובניהם, מאגדאלנע ילידת תרפ"א, לילי ילידת תרפ"ב].

בניהם: א) ר' יעקב פרענקל מבעסערמין. ב) ר' דוד פרענקל מאפעהערטא הי"ד. ג) ר' שמואל יודא פרענקל מבודאפעסט, שוי"ב בנתני"ל. ד) הר"ר אברהם פרענקל הי"ד, נולד בבעסערמין בתר"ע, אבי"ד נ' סערעדא, מחבר ספר 'דופקי תשובה' בעיצומה של השואה על תקנות עגונות. ה) מ' שרה אשת ר' יוסף משה לעווי מסאטמאר. ו) ר' יוסף. ז) מ' רבקה. ח) מ' לאה.

ג) חיים נולד ביום י"ד אב תרמ"ה, המוהל היי ר' פנחס אלימלך ראזענבערג שוי"ב והסנדק הר"ר וואלף ציטראן אבי"ד, נפטר בן כ"ב יום ה' אלול תרמ"ה.

ד) רחל נולדה ביום כ"ח תמוז תרמ"ו, נפטרה ה' אייר תרמ"ט.

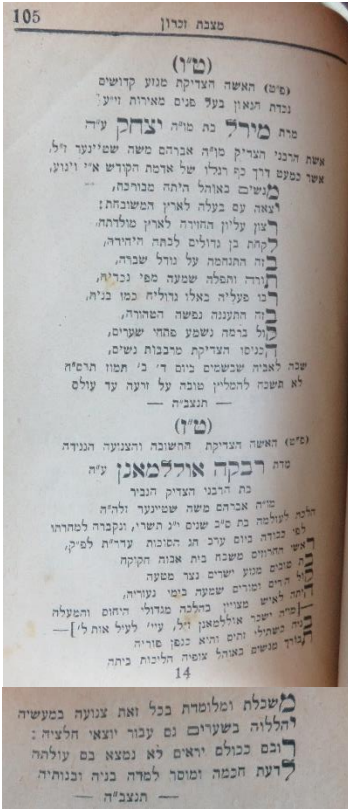
ה) יצחק אייזיק נולד ביום ו' אב תר"ן, ר' מאיר פרענקל שימש כסנדק, הילד נפטר כעבור שני חודשים.

מאלווין, נולדה בשנת תרנ"ג, נפטרה בת י"ח שנה בדעברעצין ביום י"א ניסן תרע"א.

ר' **יושע פרענקל**, נולד ביום כ' תמוז תרנ"ז.

נשא את מרת הינדא בת ר' אביגדור הכהן וויינבערגער מראצפערט, ב"ר אהרן מיכאל גבריאל משם נכד הש"ך בן אחר בן, דר בדאראג, אח"כ הי' שו"ב בטאש ואח"כ דר במאקאווע, משם ניצל לחיים, נפטר ד' כסלו תשל"ב בב"ב. [מבין ילדיו: הר"ר נפתלי הירצקא רב דקהל חוג חת"ס וחבר בד"ץ העדה החרדית בירושלים, מ' ראכיל אשת ר' מרדכי שמואל פייפער, חתנו ר' שמואל ראזענפעלד אבי האדמו"ר מדאראג ר' ישראל משה שליט"א, ר' אליעזר פרענקל, בתו מ' זיסל אשת ר' ישראל דוד עסטרייכער מסקווירא ב"ר יצחק שמעון].

יואל וויינשטאק – קרית יואל

לעלה 53 - משפחת שטיינער

בעמ' מ"ב והלאה כתבתי על משפחת ר' יעקב יהודה שטיינער בן ר' משה ומ' פינקל שכנראה היתה בת ר' ליב געשטעטנער מטשארנא.

והנה קיבלתי מהרב אהרן ישעיה רוטנער מח"ס 'תולדות ערוגת הבושם' החדש העתק מכת"י הג"ר משה ליב כ"ץ זצ"ל הכותב בתו"ד אודות ר' ליב: "הי' לו ר' ליב עוד חתן בשם ר' משה שטיינער ויצא לארץ ישראל ונחלה על הספינה ונפטר בעיר יפו, וחתנו של ר' משה הי' ר' ישכר אולמאן (בן היר"ש) מעיר גרו"ו".

והנה בעיר גראסווארדיין ישנה מצבה של "האשה הצדיקת מגזע קדושים נכדת הגאון בעל פנים מאירות זיי"ע", מרת מירל בת מו"ה יצחק ומרת רבקה, "אשת הרבני הצדיק מו"ה אברהם משה שטיינער ז"ל אשר כמעט דרך כף רגלו על אדמת הקודש ויגוע", היא נפטרה ביום ד' ב' תמוז תרס"ח. לידה קבורה בתה מרת רבקה אשר רבי ישכר אוללמאן, בת הרבני הצדיק הגביר מו"ה אברהם משה שטיינער זלה"ה, נפטרה בת ס"ב ביום י"ג תשרי תרע"ד. רצו"ב צילום נוסחי המצבות מתוך ס' 'מצבת זכרון' (באדיבות ר' עמרם בנימין וידר).

מעיון ברישומים עלה בידי לכאורה כדלהלן :

ר' אברהם משה שטיינער נשא את מ' פינקל שהיתה ככל הנראה בת ר' ליב גשטטנר מטשארנא. לאחר פטירתה נשא את מרת מירל שנולדה בטוריע מחוז זאלא בשנת תקצ"ג לערך, והיא היתה בת גיסו ר' יצחק שלעזינגער שזו מרת רבקה לבית גשטטנר היתה ככל הנראה ג"כ בת ר' ליב גשטטנר מטשארנא.

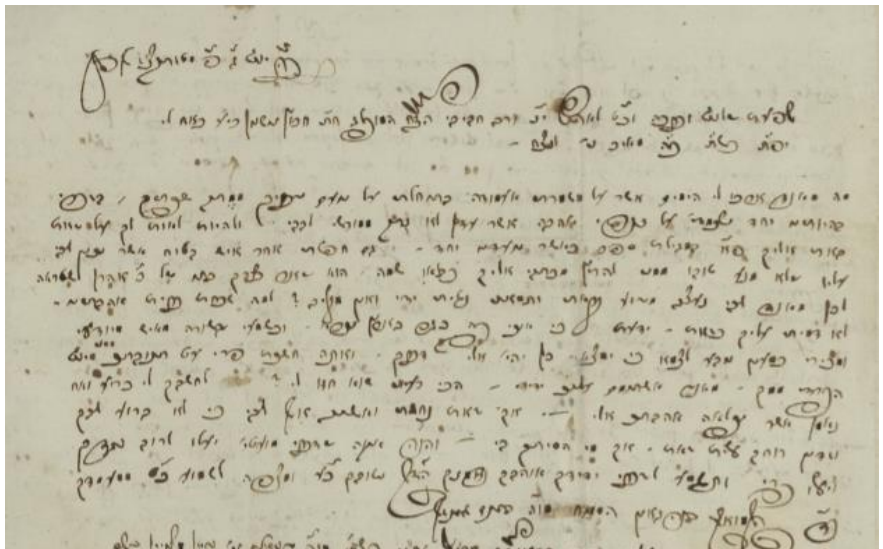
ר' יצחק שלעזינגער עצמו נישא בזיו"ש עוד קודם תר"ח למאריא בת מוריץ שטיינער וערזאבעט לבית בוכוואלד שנולדה בסענט-גרוד, היו לו כמה ילדים ממנה שחלקם גרו בפאפא. ר' יצחק קבור בפאפא וגם זו השני נפטרה בפאפא בת פ"ה בשנת תרס"ב (19 דצמבר 901).

ר' זעליג בן ר' שלמה געשטעטנער מטשארנא ששמו בלע"ז זיגמונד נשא בזיו"ש בשארקאני את נעטטי בת דודו ר' יצחק ורבקה שלעזינגער הנ"ל ודרו בשופרון.

שמחה בונם יוסף סיימון – בני ברק

מכתב מרבי שמואל גינז – שלזינגר אב"ד אברהאם

לפנינו מכתב מרבי שמואל גינז - שלזינגר בן רבי שמחה בונם איגר – גינז אב"ד מטרסדורף, מימי נעוריו, שנת תקצ"ז, אל ידידו רבי מאיר קליין חתן רבי דניאל פרוסטיץ ראב"ד פרשבורג (מגזזי הספריה הלאומית מס' 9627=Ms. Heb. 38):

בי"ה יום ג' פ' מטות תקצ"ז לפ"ק

שפעת שלום וברכה וכ"ט לאהוי י"נ ורב חביבי הבחי' המופלג ח"ת חרוץ ושנון ריע כאח לי יפ"ת כש"ת כ"ה מאיר נ"י לנצח

מה מאוד ארכו לי הימים אשר על משמרת אעמודה בתוחלתי על נועם דבריך ממִתק שפתיך, בזכרי בהיותנו יחד נצמדתי על כנפי אהבה אשר עדן לא נתק ממורשי לבבי.

ול להיות לאות לך על זאת באתי אליך פ"א במגילת ספר כאשר נועדנו יחד, גם חפשתי אחר איש בטוח אשר נכון לבי עליו שלא מנע טובו ממני להריץ מכתבי אליך כבואו שמה, הוא שאר בשרך בנו של ר' אהרן שטראה.

לכן מאוד לבי נעצב מדוע קראתי ותמאני נטיתי ידי ואין מקשיב? למה שכחת ברית אהבתנו – לא דמיתי עליך כזאת – ידעת כי אנכי פה כגר בארץ נכרי, וכשמעי בשורה מאיש מיודעי ומכירי, כמעין נובע לצמא כי ימצא כן יהי אלי דברך, ואתה חשכת פרי עט תנובתך ממני מיום הפרדי ממך – מאוד אשתומם עליך ידידי - הכי רעיוני הוא חזו לי? לחשבך לי כריע ואח נאמן אשר נפלאה אהבתך אלי. אך זאת נחמתי ואשיב אל לבי כי לא ברוע לבך וזדון רוחך עשית זאת, אך מי הסיתך בי. והנה אקוה שדברי מועטי יעלו לרוב נגדך ויעשו פרי ותשמע לדברי ידיך אוהבך נאמנך הדי"ש וטובך כ"ע ומצפה לשמוע כ"ט ממעמדך, כ"ד

הק' שמואל בן הגאון המנוח מו"ה בונם גינז"ל

די"ש למחותנך ידיד עליון הרב המאוה"ג חריף ובקי כש"ת מו"ה דניאל נ"י דיין מצויין דשם, ולבנו רב חביבי הבח' המופלג חוי"ש ז"ר כש"ת כ"ה מאיר נ"י. תפרוש בעבורי בשלום ש"ב, ידיד נפשי, ריעי מנעורי, התו' המופלג מוכתר במו"מ נאות, יראת ה' אוצרו כש"ת מו"ה בער נ"י בן התורני הנעלה כ' יצחק וואלף נ"י ולאביו הנ"ל.

גם תפרוש עבורי בשלום ידיד נפשי הבחור המופלג חרוץ ושנון יראת ה' אוצרו כש"ת כ"ה שמעון צבי כ"ץ בן ר' רפאל.

מאין פנות הזמן עד הנה לא ערכתי לך איזה מכתב עב"ד, לההכרח הנ"ל לא אמנע להציע לפניך איזה דברי' שעלתה מצודתי בעסקינו פה במס' בבא מציעא. ואכתוב לך דברי' קטני אשר לא יתחייבו לך לעיין בראשונים ואחרונים.

חצי שפיר הוצרך לישבע כמו מודה במקצת דעלמא, כיון שהוא מוחזק בכולו, לכן כ' רש"י תשובה אחרת דא"נ חברו ליטול בשבועה, וזה שייך גם כאן, יע"ש.

והנה דברי הפ"י הללו תמוהי לדעתי לכאורה דאיך יתחייב כאן מי מב"מ, הא אית ליה מגו דכולו שלי וכמו שהק' תוס'

דף ב"ת ע"א ברש"י ד"ה שנים אוחזין, דוקא אוחזין וכו', וכ' הפ"י למה לא נקט רש"י בפשיטות דאז לא הי' צריך המוחזק לישבע, ות"י דבעי למנקט מלתא דפסיקא, דיהי' שייך גם בסיפא באי אומר חצי שלי, וכאן ל"ש להשיב דא"כ למה צריך שבועה? דודאי צריכין להשביעו, אם המוחזק הוא בעל הטוען

וכי? הוא לקוי תוס', אבל דברי הפיי ודאי צדקו שאין לפוטרו משבועה מצד מגו מ' ס' מלוויי וכמ"ש.

עוד יש להמליץ כפ"מ שכ' בתומים ליישב קוי הש"ך בסי' ע"ב סעי' י"ז ובכללי מגו על הנך שיטות הסוברים דל"א מגו לאפטורי משבועה, והק' הנ"ל מגמ' דהק' רבה להאמין מב"מ במגו דכ"ה לאפטורי משבועה? ותי' בתומים דודאי מאחר שכבר מצאנו הדין של מב"מ במציאות, אע"ג דאיכא מקום לפוטרו ע"י מגו, אמרינן דל"מ מגו לפוטרו משבועה, משא"כ קוי רבה הי' על התורה גופי' דאין מציאות כלל לדין מב"מ מ' מגו, וכאן ל"ש לומר ל"א מגו לאפטורי משבועה ודו"ק.

וא"כ אחרי דכבר ידענו מציאות לדין מב"מ של תורה, מ' תי' רבה דאשתמוטי, א"כ אע"ג דכאן במשנתנו דל"ש אשתמוטי מ"מ הוי עתה מגו לאפטורי משבועה ול"א. אבל קוי תוס' הי' להאמין לו בשבועה ע"י מגו שפיר הק' כמובן.

ואגב דאתאן עלה אציע לפניך מה שעלה בדעתי על קוי תוס' דף ג' ריש ע"ב בד"ה ובכולי וכו' בסה"ד הק' תוס' הא אמרינן בשבועות דגם בכ"ה שייך לומר אשתמוטי דמה"ט משבעי לי היסת, וע"ש מה שתי'. ולדעתי הי' נ"ל דודאי לא מסתבר כלל לומר בכ"ה אשתמוטי, דאטו בגברא ערטילאי עסקינן שלא יהי לו פרוטה אחרת להודות, ול"ש אשתמוטי. אמנם כ"ז הוא בס"ד טרם שהודיענו התורה דמב"מ חייב לישבע, משא"כ אחרי שגילה לנו התורה דמב"מ חייב שבועה א"כ ל"ש לומר למה אינו

כאן בד"ה וזה נוטל רביע וכו', ותירוצם לא שייך כאן, דכאן הוי להחזיק כיון דמירי שהוא לבדו מוחזק בו?

והי' נ"ל ליישב, דלכאורה יש לתרץ קוי תוס' הלזו, דלקמן דף וי"ו ע"א בגמ' אמרינן דספק מלוויי יש לו עליו, ופירשו בעהמ"א וני"ו א"כ ליטעון הכי דיש לו נגדו מלוויי ויהי' נאמן לטעון עד כדי דמיהו, ותי' דחפץ יותר בבגד זה מבמעות לכן לא טעין הכי, יע"ש.

ובזה יישבתי מה שהקשתי למאי דמקשה רבה דלהימן מב"מ במיגו דכ"ה ותי' אשתמוטי עד דהו"ל זוזי וכו', אמאי לא תירץ בפשוט דשמא יש לו מלוויי על הך חצי ועל אידך אין לו מלוויי (וכמדומה ששמעתי מקשים זאת גם בשם פ"י אך איננו כעת אתני), אך עם הנ"ל לק"מ דכאן ל"ש לומר כן דא"כ ליטעון הכי, וכאן ל"ש תירוצם דמאי שנא הנך מעות מאלו. וכ"ז הוא לפי קוי רבה, אבל במשנתנו דמירי בחפץ שפיר יש מקום לומר דיש לו מלוויי על חצי בגד ולא יותר – כמובן, ול"ק קוי תוס'.

אך לאו מלתא היא דאמרי, דהלא מסקינן שם לקמן דמשום ודאי מלוויי נשקול בלא שבועה, אלא מ' ספק מלוויי משבעינן לי דמספק שבועה יפרוש ולא מס' ממון.

וא"כ קוי תוס' שהי' דנאמינהו בשבועה ע"י מגו שפיר הק', דל"ש לומר מ' ס' מלוויי טוען הכי ונשבע עליו דמס' אינו נשבע, ועל ודאי מלוויי ל"ה משבעינן לי כלל, וע"כ דחשבינן לי למשקר במזיד לגזול ממון חברו בשבועה וא"כ יש לו מגו.

ב"א, לימא מיניי וביי תדע כדרבה, דאלייכ תיקשי קוי רבה. בשלמא לדעת רש"י דקוי רבה ג"כ לא הי' אלא אם נימא מגו דחשיד וכו', אייכ שפיר הוצרך כאן, הוצרך להביא ראיה אף אי נימא ל"א מגו דחשיד כוי מ"מ מוכרחים לסברת אשתמוטי וממילא לא מוכח כלל דלייח אשבעתא די"ל אשתמוטי, אבל לדעת תוס' קשה דמקומו הוא מוכרע.

ובדרך אגב אזכיר לפניך מה שנתקשתי שם במ"ש דלכן ל"א מגו דחשיד וכו' מי דשבעה חמורה דנזדעזע כל העולם על ל"ת, ולכאורה הומ"ל בפשיטות, דלכן ל"ח שיעבור גם על אי שבועה דהוי תרי איסורא לגזול ולישבע לשקר.

והיי נ"ל דבלא"ה צריך להבין בשמעתין כפ"מ שמבואר בי"ד סי' קי"ט סעי' ה' שהחשוד לדבר אסור אינו נאמן עליו בשבעה, משום דמושבע ועומד הוא עליו מהר סיני, ואי"כ הא מושבע ועומד הוא על לא תגזול מהר סיני והוי חשוד גם על שבועה.

וני"ל ליישב חדא בחבירתה, דהש"ך שם ס"ק כ"א וכ"ב הק' ממה שמבואר בח"מ בשם רשב"א דשבעה להבא קיל מלשעבר, ות"י דזה דוקא לענין ממון ולא לענין איסור, ע"ש. ואי"כ תו לא קשה הא כאן הוי חשוד גם על שבועה מסיני דזו היתה להבא והשתא נשבע לשעבר. אבל מ"מ אם אל סכום העבירות שבים ליכא למימר דלא חשוד רק לעבור על אחת ולא על שתי מיני עבירות, דהא גם השתא נחשד על שני מיני עבירות כיון דהוא באמת מושבע מסיני. ומ"מ הוצרכו תוס' לומר דשבעה חמורה מצד לא תשא,

מודה פרוטה א', דאם יודה פ"א יתחייב שבועה ומינה לשלם הכל וכי"כ אין לו מעות, לכן התחכם לכפור הכל. ולכן שם דאיירי אחרי שנודע דין של מב"מ שפיר אמרי' גם בכ"ה אשתמוטי, משא"כ כאן דנחקור על ד"ת גופי'. ולפ"ז כי כתבו תוס' בדיבור הקודם הסמוך לזה דכ"ה יהי' פטור מטעם אא"מ, בלא"ה אין מקום לזה דלפי האמת גם בכ"ה שייך אשתמוטי.

ומדי דברי עוד הנה אבוא בשדה המארכת קצת, דבאמת רש"י הוא סובר בב"ק דף ק"ו ע"א דכ"ה פטור מצד אא"מ יע"ש. וצ"ל כמ"ש הריטב"א בשבועות על קוי תוס' הנזכר דלא תיקשי סתירת הש"ס, דודאי מדאורייתא ל"ש לומר אשתמוטי בכ"ה, אך מדרבנן ראו שרגילין להשמט אף בכ"ה, יע"ש. וכן מיושב דברי רש"י הנ"ל דלא תיקשי מדברי ש"ס שם, וכן מצאתי להמפרשים במכילתין.

ולכאורה יש לדקדק ע"ז ממאי דאמרינן לקמן דף ה' ע"ב תדע כדאמר ר"א בר אבין וכו', ולהני"ל יקשה לטעמיך הא בכ"ה ודאי פטור ועי"כ מי דלי"ש ביה אשתמוטי, וצ"ל דר"א ב"א אמר למלתי מדרבנן וכמ"ש, ואי"כ דלמא גם במב"מ ל"ש אשתמוטי מדאו', ואיך מביא ראיה מרבנן על ד"ת, ויש ליישב בדוחק.

גם נפלאתי על דעת תוס' ד"ה ובכולי בעי וכו' הנ"ל, דקוי רבה הי' דאכתי להימני ל"י במגו, ואי דלא הי' יכול להעזי הא גם השתא מעיז, וע"ז תי' אשתמוטי, ואי"כ עי"כ מוכח סברת אשתמוטי אף אי ל"א מגו דחשיד וכו', ואי"כ למ"ל תדע כדר"א

רק לעדות הוא ד"ת ולשבועה הוא דרבנן, יע"ש.

ולעני"ד תמוהים דבריו דודאי לעיל דקיימי אי ל"א מגו דחשיד וכו', א"כ שפיר י"ל דלעדות פסול ד"ת דעכ"פ רשע מקרי מד"ת, ומ"מ לשבועה כשר דמגו דחשיד וכו' לא אמרי, משא"כ אם נימא דלעדות פסול מד"ת ע"כ דהוי רשע מד"ת וא"כ לפסול נמי לשבועה ד"ת דחשיד אממון וכו'. הן אמת שיישבתי דבריו אך לקוצר היריעה קצרתי אומר.

דהיינו נגד לא תגזול דעובר בה השתא, ול"ש חומרא דלשעבר, ע"כ הוצרכו לבוא מטעם זה.

עוד רגע אדבר להציע לפניך מה שתמהתי על מ"ש מהרש"א על תוס' דף ה' ע"ב ד"ה בלא דמי וכו' ש[הקשו] תוס' הא עכ"פ חמסון הוי בדמיי, ותי' דלא פסול גם לעדות אלא מדרבנן עכ"ל. וכ' מהרש"א דהתוס' לא הוצרכו לכל זה רק לתי' של ר' יהודה חסיד, משא"כ לתי' ראשון דלעיל לא צ"ל דגם לעדות הוי רק דרבנן,

ועתה נא ידידי, אבל באמת גם נפשך אותה בי, ונאמנים דברי אבי החכמים כמים פנים וכו', נא אל תמנע הטוב ממני לשמחני לרגעיי במכתבך היקר, כי תזכור נא איך יכאב לבי ונפשי עלי תאבל אם אין איש רעים להתרועע עמדי, ומה יקר מחברת רעים אהובים. והנה אין אל מי לפנות אם לא לך כי זה כמה רוויתי עדן מנועם אמרך, ואקוה שדברי אלה לא תשלך נפשך מנגד מהם.

אם ייטיבו הדברים בעיניך תמחול לראותם אל ידיד נפשי הבח' **שמעון הרש** נ"י הנ"ל כי מהראוי לי לזכור לו אהבתינו הישנה עם מעט דברי תורה.

וביותר תמחול לפרוש עבורי בשלום ידיד ה' וידיד נפשי ה"ה הרבני החרוץ ושנון ז"ר עדני עצני מופלא בהפלאות חכמים כש"ת מו"ה **משה ק"ד** הראוי להיות גיטך. אבקש ממך לאמור לו דבר בשמי מאלה הדברים כי נפשו חפץ גם בטובתו כלבבי אליו.

תמחול לפ"ב הבח' המופלג חו"ש כש"ת כ"ה **אליעזר האליטש** נ"י ולאמור לו שהוא ידרוש עבורי בשלום כל בית ר' א"ה ז"ל.

מעבר לדף: Herrn Daniel Prosniz Presburg ליד י"ג הבח' המופלג ח"ת זית רענן כש"ת כ"ה מאיר נ"י בן ר' איצק פ"ק, המיל"ח.

מערכת עלי זכרון

מיסודו של הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער זצ"ל
הכתובת לקבלת הגיליון ושליחת מאמרים alyzecharon@gmail.com